T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DEZAVANTAJLI GRUPLARIN KENTSEL HİZMETLERE ERİŞİMİ

SERVER HİLAL ERTAY

1138208113

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MAHMUT GÜLER

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

...KAMU YÖNETİMİ... ANABİLİM DALI

.....PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Server Hilal EDSAY tarafından hazırlanan

"Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hizmetlere Erişim: Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca ...22.11.2013... günü saat ...10:30... 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *...Kabul Edilmesine... **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Mahmut GÜLER	Kabul edilmesine	M. Güler
Dr. Deniz E. Uttu	Kabul edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Serkan CAMBAZ	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

22/ 11 / 2019

Server Hilal ERTAY

Tezin Adı: Dezavantajlı Grupların Kentsel Hizmetlere Erişimi

Hazırlayan: Server Hilal ERTAY

ÖZET

Toplumların içerisinde dezavantajlı kişi ve gruplara yönelik olarak hizmetlerin sunumunda yerel yönetimler oldukça önemli bir yer arz etmekle birlikte dezavantajlı gruplar demokratik toplumların vazgeçilmezi olarak gösterilerek, yerel halka ve yerel halkın toplum içerisinde hizmetlerin sunumu bakımından ayırt edici bir durumda yer almaktadır. Dezavantajlı gruplara yönelik olarak yapılan hizmetlerin, bu gruplara erişimini sağlama açısından belediyelerin büyüklükleri ve ekonomik faktörleri kısıtlama yaratan unsurlar arasında yer almaktadır.

Sosyal belediyecilik kapsamında belediyelerde; işsiz ve kimsesizlere yardımların yapılması, sosyal dayanışmalar içerisinde bulunulması, sosyal- kültürel faaliyetler yapılması, ulaşım ve destek çalışmaları gibi projeler içeren konuların faaliyetleri gerçekleştirilerek toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adaleti güçlendirerek sosyal kontrol mekanizmalarını sağlamaya çalışmaktadır.

Küçük belediyelerin hizmetlerini sunarken temel hizmetlerinin dışına pek çıkamasalar da sosyal sorumluluk kapsamında koşullar neticesinde uygulamalarını yapmaya çalıştıkları ifade edilmektedir. Kamu harcamalarını sosyal amaca yönlendirerek, toplumsal kesimlerin ihtiyaçlarını karşılamak ve sosyal hizmet faaliyetlerini gerçekleştirmek için bir takım sosyal politika faaliyetleri ile çeşitli kurumlarca üstlenilmeye çalışılarak gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Belediyecilik, Refah Devleti, Dezavantajlı Gruplar, Kadınlar, Engelliler.

Name of Thesis: Access of Disadvantaged Groups to Urban Services

Prepared by: Server Hilal ERTAY

ABSTRACT

Apart from playing an important role for providing services to disadvantaged persons and groups, local administrations are regarded as an indispensable part of democratic societies. Local administrations also have an active role in enabling access for the services which are provided to disadvantaged groups. Furthermore, the size and the economic status of the municipality are elements which causes restrictions.

Many local and central units are supported by the Ministry of Family and Social Policies, non-governmental organizations and various associations with respect to municipal services provided for the disadvantaged groups. It is aimed to ensure the proper functioning of the social control mechanisms by providing the necessary investment which are required for accomplishing projects such as assisting the unemployed and orphans, social cooperation and socio-cultural activities and transportation and support operations and by strengthening the social security and justice which has lost its strength among the segments of the society.

In this study, it is stated that although small municipalities go beyond the implementation of the basic services while performing their duties, they try to provide their services within the scope of social responsibility principle in accordance with the conditions. Various organizations assume the responsibility of a range of social policy activities for the purpose of satisfying the needs of the segments of the society by directing the public expenditures to a social objective and carrying out the social service activities.

Key Words: Social Municipality, Disadvantaged Groups, Women, Poor People, Assistance.

ÖNSÖZ

Yerel ve merkezi idarelerin, toplumsal kesimlerde kendi ihtiyaçlarını belirli bazı nedenlerden dolayı yerine getiremeyen bireylerin gereksinimlerini karşılamakta devletin önemli görevleri bulunmaktadır. Dezavantajlı konumda bulunan bireylerin ihtiyaçlarını gidermek, yardımda bulunmak, sosyalleşmelerini sağlamak, temel ihtiyaçlarını sağlayacak şekillerde destekte bulunmak hizmetlerine merkezi idare yerine yerel idarelerce daha kolay saptamalar yapılabilmektedir.

Yüksek Lisans eğitimim süresince yoğunluğumdan dolayı bana anlayış gösteren, en zor zamanlarımda destek olan ve her zaman olumlu yaklaşım içerisinde olan Prof. Dr. Mahmut Güler hocama desteğinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatıyla, yol arkadaşlığıyla, zor zamanlarımda yapacaksın azmiyle son ana kadar destek olan eşim Murat Ertay' a ve her koşulda her anımda koşulsuz destek olan anneme, babama, abime sonsuz teşekkürler…

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **iv**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **vii**
RESİMLER LİSTESİ ..... **viii**
KISALTMALAR ..... **ix**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE KENTSEL HİZMETLERDEN YARARLANMA VE DEZAVANTAJLI GRUPLAR

1.1. REFAH DEVLETİ 4
1.1.1. Refah Devletinin Tarihsel Gelişimi 6
1.1.1.1. Sanayi Devrimi Öncesi Refah Devleti Uygulamaları (1880 ve Öncesi) 6
1.1.1.2. Sanayileşme Dönemi (1880- 1945) 11
1.1.1.3. Sanayi Devrimi Sonrası Refah Devleti (1945 ve Sonrası) 16
1.2. KENTSEL HİZMETLER VE SOSYAL DEVLET 18
1.2.1. Sosyal Devlet Kavramı 18
1.2.2. Türkiye'de Sosyal Devletin Genel Tarihçesi 20
1.2.3. Kamu Hizmetlerinin Sosyal Karakter Kazanması 24
1.2.3.1. Kamu Hizmetleri 24
1.2.3.2. Kamu Hakları 25
1.3. SOSYAL DEVLETTE DEZAVANTAJLI GRUPLAR 25
1.3.1. Dezavantajlı Gruplar Kavramı 25
1.3.2. Dezavantajlı Grupların Tarihçesi 27
1.3.3. Dezavantajlılığı Oluşturan Süreçler 30

1.3.4. Dezavantajlılığı Doğuran Faktörler 32
1.3.5. Dezavantajlı Gruplar 34
1.3.5.1. Engelliler 35
1.3.5.2. Yoksullar 37
1.3.5.3. Kadınlar 42
1.3.5.4. Göçmenler 44
1.3.5.5. Romanlar 45
1.3.5.6. Gençler 46
1.3.5.7. Yaşlılar 47
1.4. DEZAVANTAJLI GRUPLARIN KENTLERDE YAŞADIKLARI SORUNLAR 47
1.4.1. Fiziksel Etkenler 48
1.4.1.1. Engellilerin Kent Yaşamında Karşılaştıkları Sorunlar 50
1.4.2. Sosyal Etkenler 58
1.4.3. Ekonomik Etkenler 59
1.4.3.1. Cinsiyetin İşgücüne Yansımaları 59
1.4.3.2. Engelli İşgücü 63
1.4.3.3.Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması 64
1.4.4. Eğitim 65

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE' DE SOSYAL BELEDİYECİLİK VE DEZAVANTAJLI GRUPLARA YÖNELİK HİZMETLERDE BELEDİYELERİN ROLÜ

2.1. TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER 67
2.1.1. Genel Olarak Yerel Yönetimler 67
2.1.2. Yerel Yönetimlerin Temeli "Belediyeler" 69
2.1.3. Belediyelerin Türkiye'deki Tarihsel Gelişim Süreci 71
2.1.3.1. Osmanlı Dönemi Belediye Teşkilatı 71
2.1.3.2. Cumhuriyet Dönemi Belediye Teşkilatı 73
2.2. SOSYAL BELEDİYECİLİK 74

2.2.1. Sosyal Belediyecilik Kavramı 74
2.2.2. Sosyal Belediyeciliğin Fonksiyonları 77
2.2.3. Sosyal Belediyecilik Anlayışının Genel Tarihçesi 81
2.2.4. Sosyal Belediyecilik Anlayışının Türkiye'deki Tarihçesi 85
2.2.4.1. Cumhuriyetin İlanı Öncesi Sosyal Belediyecilik 85
2.2.4.2. Cumhuriyetin İlanından 1960'li Yıllara Sosyal Belediyecilik 87
2.2.4.3. 1960'tan 1980'li Yıllara Sosyal Belediyecilik 89
2.2.4.4. 1980'den 2000'li Yıllara Sosyal Belediyecilik 92
2.2.4.5. 2000'den Günümüze Sosyal Belediyecilik 94
2.3. SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN DEZAVANTAJLI GRUPLAR AÇISINDAN GETİRDİĞİ SORUMLULUKLAR VE GÖREVLER 95
2.3.1. Sosyal Hizmetler 100
2.3.2. Sosyal Yardım 104
2.3.3. Eğitim 106
2.3.3.1. Kadınlara Yönelik Mesleki Eğitim Kursları 107
2.3.3.2. Eğitim Ortamında Engelli Ayrımcılığı 107
2.3.4. Ekonomik Destek 109
2.3.4.1. Engellilerin İşgücü Piyasasındaki Durumu 110
2.3.4.2. Kadın İşgücüne Destek Programları 110
2.3.4.2.1. Kadın İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu – 1 113
2.3.4.2.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Elverişli Ortamın Sağlanması 113
2.4. SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI İÇERİSİNDE DEZAVANTAJLI GRUPLARA YÖNELİK ALINAN YASAL DÜZENLEMELER 117

SONUÇ 124
KAYNAKÇA 127

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Sektörlere ve Cinsiyete Göre Çalışan Sayısı 61
Tablo 2: Meslek Grupları ve Cinsiyete Göre Çalışan Sayıları..... 62
Tablo 3: Açık İşlerde Engelli Çalıştırılmak İstenmesi..... 63
Tablo 4: Yıllara Belediye Sayıları..... 71

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Tekerlekli Sandalyeler İçin Yollarda Yeterli Genişlik 52
Resim 2: Rampalarda Eğim 53
Resim 3: Yeterli Yükseklik ve Boy Hizası 54
Resim 4: Yüzeylerin Özellikleri 55
Resim 5: Yönlendirme ve Uyarma İçin Gerekli Düzenlemeler 57

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AİPP: Aktif İşgücü Piyasası Politikaları

CEDAW: Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

ÇSGB: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

DESİP: Dezavantajlı Kişilerin Sosyal Entegrasyonu ile İstihdam Edilebilirliklerinin Geliştirilmesi Projesi

DMKK: Doğu Marmara Kalkınma Ajansı

IFSW: Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği

İPA: İş Piyasası Analizi

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

SHCEK: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu

TANSA: Tanzim Satış Mağazaları

TDK: Türk Dil Kurumu

TYP: Toplum Yararına Programlar

VB: Ve Benzeri

GİRİŞ

Bireyin; hukuk ve devlet ile olan ilişkisini sağlayan vatandaşlık anayasal güvencelerle ortaya konmaktadır. Bu bazen yazılı olarak, bazen de sözlü birtakım "toplumsal sözleşmelerle" belirlenmiştir. Doğumla birlikte oluşan vatandaşlık boyutu dışında gelişen, bireyin sorumluluk sahibi olma ve iyi ahlak sahibi birey olması daha erken dönemlerden itibaren oluşmaya başlamıştır.

Bir toplumda bireylerin bazı toplumsal hizmet ve haklardan mahrum olması, zamanla dezavantajlı grupların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Bireyin toplumun genelinin sahip olduğu imkanlara erişememesi, birey-toplum ve birey-devlet ilişkisindeki mesafeleri belirleyen ölçütlerden birisi olarak söylenebilmektedir. Dezavatantajlı gruplar, bazen doğuştan yaşanılan sebeplerle bazen de toplum tarafından sosyo-kültürel ve ekonomik imkansızlıklar dolayısıyla toplum dışarısında yer alabilmektedirler.

Sosyal devlet niteliğini kazanabilmesi için devletin; yavaş işlemekte olan sosyal sistemleri, toplumda yaşanan sorunları, toplumda korunmaya ihtiyacı olan kesimlerin problemlerini inceleme altına alarak bu sıkıntıları giderebilmek amacıyla sosyal politikalarla yol alması gerekmektedir. Sosyal devlet, sosyal ve ekonomik koşulları iyi olmayan, ihtiyaçlarının çoğunu kendi imkanları ile sağlayamayan bireylerin, devlet tarafından yapılan düzenlemelerle sağlanmasını amaçlamaktadır.

Devlet; halka daha yakın bir konumda olan ve halkın ihtiyaçlarının ne olduğunu iyi bilmesi açısından yerel yönetimler aracılığıyla halka daha rahat ulaşabilmektedir. Bunu en iyi belediyeler vasıtasıyla gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla; yerel yönetim birimi olan belediyeler, merkezden yönetim ile halk arasında bir köprü görevi görmektedir.

1980'lerden sonra yerel yönetimler ve de yerel yönetimlerden olan belediyelerin yetki ve fonksiyonlarında önemli artışlar yaşanmıştır. Kentlerde yaşamlarını sürdürmeye devam eden dezavantajlı gruplardan işsizler, engelliler, yaşlılar, kadınlar, çocuklar, yoksullar, kronik hastalar, göçmenler ve toplumla

bütünleşemeyen kesimlere yerel hizmetlerin nakledilmesinde alışılagelmiş belediyecilik düzeni istekleri karşılamamış olup, yerini toplumsal olgunun başrol oynadığı belediyeciliğe bırakmıştır.

Sosyal belediyecilik anlayışı anayasamızda görülmekte olan sosyal devlet anlayışının bütünleştiricisi olduğu ve hukuksal karşılığının tamamlandığını belirtmektedir. Ne açıdan olursa olsun yerel düzeyde sosyal belediyecilik yıllarca algılanamamış olsa da yakın dönemde öne çıkan Avrupa Birliği'ne uyum süreçlerinde önemli şekilde güçlenmiştir (Akdoğan,2006: 35). Son dönemlerde özellikle yerel yönetimler reformu, ayrı önem vererek yasal gelişmeler ile sosyal belediyecilik uygulamalarına daha fazla şekilde yer verilmiştir.

Günümüzde sosyal belediyecilik anlayışı, geçmişte kazanılan deneyimler doğrultusunda gelişimini devam ettirmektedir. Son zamanlarda yerel yönetimlerin yerel demokrasilerde gelişmenin gözlenmesi sosyal belediyecilik anlayışının ön plana çıkarak hızla yaygınlaşmasını sağlamıştır. Belediyelerin halka yakın olması, yerel demokrasi anlamında güçlenmenin sağlanması halk ile kurulan iletişim ve etkileşim yollarıyla o bölgede yaşamakta olan yurttaşların yerel farkındalığını oluşturmak için önemli unsurlardan birisidir.

Sosyal belediyecilik sosyal politikaların bir yansıması olarak sosyal devletin gereklerini yerine getirmek durumunda bulunmaktadır. Devlet ülkesinde barınan insanları yaşam standartlarında bir yükselme sağlamak amacıyla sosyal politikalar üreterek halkın sorunlarında daha hızlı şekilde çözümlerde bulunmak amacıyla belediyeler sosyal politika kapsamında yer almaktadır.

Sosyal yardımlar da amaç muhtaçlara sürekli yardım olarak değil, en kısa sürede muhtaçlık durumundan kurtulmaları hatırlatılarak kendi yaşamlarını sürdürebilecek iş olanakları sunulmalı, eğitim verilmeli, çevredeki fiziksel engeller giderilmelidir. Sosyal belediyecilik kentte yer almakta olan dezavantajlı sosyal gruplardan (engelliler, çocuklar, kadınlar vb.) maddi ve manevi desteklerinin sağlanmalarıyla birlikte bunun yanında kentlerde yaşamanı sürdürmekte olan farklı gruplardaki insanların ekonomik, kültürel ve de sosyolojik durumlarının

iyileştirilmesinin sağlanması, yaşam kalitelerinin arttırılması ve dolayısıyla bölgesinde bulunan tüm bireylerin huzur içerisinde sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürmeye yöneliktir.

Bu bilgiler doğrultusunda, tezimizin ilk bölümünde refah devleti ve tarihsel süreci, sosyal devlet ve kavramsal içeriği anlatılacaktır. Konumuzun temelini oluşturan dezavantajlı gruplar; kavramsal tanımlamaları, tarihsel süreci, dezavantajlılığı oluşturan ve dezavatantajlılığı doğuran süreçleri ele alınarak Türkiye'de en çok göz önünde olan dezavantajlı gruplardan birkaçı ele alınacaktır. Çünkü dezavantajlı gruplar bölgeden bölgeye, ülkeden ülkeye hatta konjektürel konuma göre değişkenlik gösterebilmektedir. Ayrıca birinci bölümün sonunda dezavantajlı grupların kentlerde yaşadıkları sorunlar ele alınarak konumuz özümsenecektir.

İkinci bölümde ise; Türkiye'de yerel yönetimler ve tarihsel süreci, sosyal belediyecilik kavramı ve sosyal belediyeciliğin fonksiyonları ele alınacaktır. Sosyal belediyeciliğin tarihsel süreçler içerisinde ne gibi değişikler ve gelişmeler gösterdiği irdelenerek sosyal belediyeciliğin dezavatajlı gruplar açısından getirdiği sorumluluklar ve görevler incelememiz altında olacaktır. Ayrıca sosyal devlet anlayışı içerisinde dezavantajlı gruplara yönelik yasal düzenlemelere bakılarak dezavantajlı gruplara yönelik nasıl düzenlemeler yapıldığına bakılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE KENTSEL HİZMETLERDEN YARARLANMA VE DEZAVANTAJLI GRUPLAR

1.1. REFAH DEVLETİ

Tarihsel süreçler içerisinde devlet, kökeni ve biçimleri itibariyle hem kavramsal olarak hem de sınırları anlamında birçok tartışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Refah devleti kavramı, kültürel, ekonomik ve siyasal yapı ile tarihsel gelişimi göz önüne alındığında, zamana ve ülkelere göre farklı şekillerde yorumlanmasıyla birlikte farklı anlamları içerisinde bulundurmaktadır.

Refah devletinin üzerinde uzlaşılan tek bir tanımını yapmak mümkün olmasa da bir tanım yapılması gerekirse eğer refah devleti; insanların hayatlarını etkilemekte olan sosyal ve ekonomik alanlarda eşit boyutlarda imkanlar tanıyarak, minimal bir yaşam düzeyi oluşturacak biçimde ekonomi piyasaları ile mülkiyetin özel yapılanması esası üzerine kurulan bir devlet sistemi olarak ifade edilebilir (Seyidoğlu, 1999: 497).

Refah devleti; kamu kaynaklarının toplumun sosyal ihtiyaçlarının sağlanması için etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Bazen aracı kurumları kullanmasıyla birlikte kendi eliyle sosyal hizmetleri sunduğu da olmaktadır (Seyidoğlu, 1999: 497).

Refah devleti Asa Briggs'in tanımına göre; piyasa güçlerini üç boyutta yönlendirebilmesini sağlamak adına yönetimin ve siyasetin etkin bir şekilde kullanıldığı örgütlü bir birlikteliktir. Refah devleti ilk olarak, ailelerin veya bireylerin varlıklarının piyasa değerinden bağımsız bir şekilde, minimum miktarda bir geliri garanti şeklinde sunar. İkinci olarak, ailelerin veya bireylerin karşılaşabilecekleri

sosyal riskleri (hastalık, işsizlik ve yaşlılık gibi) en aza indirerek belli bir ölçüde güvence sağlayarak ailevi krizlerin önüne geçer. Üçüncü olarak da bütün bireylere, sınıf veya statü ayrımı gözetmeksizin sosyal hizmetler çerçevesinde en iyi standartları sağlama amacı gütmektedir (Briggs, 2000:16).

Gilbert'e göre ise her devlet türü kadar farklı refah devleti var ifadesinden ilerleyerek refah rejimleri arasındaki farklılıkları ortaya koymasıyla refah sisteminin her uygulanan ülkenin kültürel mirasından etkilenip doğup geliştiği sonucu üzerinde durulmaktadır (Gilbert, 2002: 20).

Refah devletini ayrıca, yönetimin topluma minimum düzeyde yaşamsal imkanlar sunarak, destek sağladığı bireyleri oluşan sorunlara karşı korumaya, kamusal korunma hakları sunmaya, sosyal statüsüne bakılmaksızın tüm vatandaşlara karşı öğrenim, sağlık, barınma gibi kamusal hizmetler alanlarında destek olan devlet modeli olarak ifade etmekx mümkündür (Şenkal, 2005: 276).

Refah devletini kısaca anlatan kelimeler ise; düzenleyici, geliri yeniden dağıtıcı ve müdahaleci devlet olarak nitelendirilebilir. Düzenleyici olmasının nedeni, iç piyasalarındaki düşük ücretlendirilmelerin işçileri sefalete düşürmemesi için asgari bir ücretlendirme yapmasıyken gelirin yeniden dağıtıcısı olarak anılmasının nedeni ise vergi, diğer politikalar ve transfer harcamalarıyla gelirin paylaşımına müdahale olmadığına, sınıflar arası gelir dengesizliklerinin anlaşmazlıkların ortaya çıkacağının farkında olmasıdır. Müdahaleci olarak nitelendirilme nedeni ise; kapitalist piyasa ekonomisinde müdahaleci refah devleti uygulamaları ortaya konulmaya çalışması olarak belirtilmektedir. Böylece devletin müdahalelerini gerçekleştirerek, fakirliğin ve güvensizliğin ortadan kaldırılmasını sağlayarak ve de bazı sosyal hizmetlerde standartların en iyi şekilde garanti edilmesi hedefine yönelik olduğunu belirtmektedir (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 11).

Genel itibariyle refah devletinin ilgilenmesi gereken alan genişleyip refah devleti haline geldikçe devlet daha büyük hale gelerek devletin mali büyüklüğü de artış göstermektedir. Böyle olunca da refah devletinin kapsamının genişlemesiyle birlikte

işsiz, emekli aylıkları ve sosyal harcamalar artmakla birlikte vergi verenlerin yükünün artmasıyla daha büyük bir devlet ortaya çıkmaktadır.

1.1.1. Refah Devletinin Tarihsel Gelişimi

Refah devleti genel olarak genişlemesini sanayi devrimi sonrasında kapitalizmin ortaya çıkardığı sorunları gidermek düşüncesiyle kapitalist ekonomik yapının içerisinde genişlemesini göstermeye başlamıştır. Ancak sanayileşme döneminde gelişme göstermiş olsa da refah devletinin temelini oluşturan sanayi devrimi öncesi uygulamalara da bakmak gerekmektedir. Refah devletini daha iyi kavrayabilmek amacıyla tarihsel süreç içerisinde incelemek gerekmektedir.

1.1.1.1. Sanayi Devrimi Öncesi Refah Devleti Uygulamaları (1880 ve Öncesi)

Refah devletinin temellerine bakıldığında çok eski dönemlere, orta çağa kadar uzandığı ileri sürülmektedir. İlkçağlarda, Eski Yunan ve Roma'da devlet, sadece sınırlı bir halk kesimine hizmet eden onların çıkarlarını koruyan bir yapılanma olarak, sosyal devlet kimliğini barındırmayan, sosyal sorunların imtiyazlı sınıfların gözüyle uzaktan görülen bir davranış içinde bulunmaktaydı (Talas, 1991: 92-93).

Orta çağa gelindiğinde ise Hristiyanlığın Avrupa'da hızla yayıldığı ayrıca ekonomik ve sosyal hayatta etkilerini göstermeye başladığı gözlenmiştir. Manevi anlamdaki inançların öne çıkmasıyla birlikte mal aidiyeti, alım satımlar ve fiyatlandırmadaki eşitlik gibi konular üzerindeki etkisi giderek artan bir şekilde tartışmalara ortam hazırlamıştır.

Ortaçağ da emek ve emek sonrası kazanılan ücretlendirmelere farklı bir değer verilmeye çalışılmıştır. İlkçağlardan itibaren fiziki emek aşağıda görülmesine karşın, orta çağ da her türlü çabayı kıvanç verici ve kişilerin çabalarının karşılığını almaları mukaddes bir hak ediş olarak görülmüştür. Bu döneme göre eşit ücretlendirme; *"düzeni oluşturulmuş bir toplumda her yurttaşın sıhhatli, birikimine değer veren*

özverili çalışmalarıyla çabalarının sonucuna ulaşmasını sağlayarak bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ihtiyaçlarını karşılamasına ve de ilerisi için cazip bir oranda kendisine kaynak yaratma" ücret düzeyini tanımlamaktadır (Talas, 1991: 94-95).

Ortaçağ da doğal hukuk geleneğine mensup düşünürler yoksullara ya da muhtaç durumda olanlara yardım edilmesi gerektiğini savunarak yoksulların fiziki olarak hayatta kalmak için gerekli olan herhangi bir ihtiyacı olan mala yönelik talepte bulunma hakkının olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca bu hakkın, sadece olağanüstü koşullarda geçerli olmasının gerektiği, zaruret hali içinde olan, ciddi ve acil bir tehlike içinde bulunacak kişilere tanınan bir hak olarak yer alıp sıkı koşullara göre belirtilmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır.

Süregelen olağan koşullar altında gerek Hıristiyanlık gerekse doğal hukuk geleneği içerisinde zenginin fakire sadece yardımseverliğe dayalı belirli bir şekilde yardım etmesi gerektiği söylenmiştir (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 62).

Bu gelişmeler içerinde orta çağdan ticari kapitalizm dönemine gelindiğinde ise, yoksulları koruyucu yasalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Sosyal devlet uygulamalarının ortaya çıkışına ilişkin ilk düzenlemeler İngiltere'de kabul görüp uygulamaya girmiştir (Akyüz, 2008: 59). Yaklaşık dört yüzyıllık bir zamanı içinde yoksul yasalarının (Poor Laws) kabulünden önce İngiltere'de merkantilist havanın hakim olmasıyla birlikte; İngiliz asilleri, çalışmayan hayatlarını devam ettiremeyen herkese "yoksul" olarak kabul etmeleri, toplum eşittir yoksul şeklinde ifade etmelerine ortam hazırlamaktaydılar (Polanyi, 1986: 104).

Erken dönemde İngiltere'de devlet tarafından sosyal düzenlemelerin az da olsa uygulandığı gözlenmektedir. 14. yüzyılda Avrupa'da 1348'den 1351'e kadar sadece üç yıllık zaman içerisinde tam 25 milyon insanın ölmesine sebep olan "Kara Ölüm" olarak adlandırılan veba salgını toplumun üzerinde büyük bir yıkıma sebep olmuştur (Güran, 2011:53). Salgın hastalıklar, açlık, sefalet Avrupa'da 14. ve 15. Yüzyıllarda yaygın olarak bulunmaktaydı. Bu dönemlerde meydana gelen kargaşalara sebep olan köylü ayaklanmalarının olması mevcut durumun daha da kötüye gitmesine neden olmuştur.

İngiltere de yaşanan veba salgını ve diğer sebepler yüzünden yaşanan yıkımlar sonucunda azalan işgücünün olumsuz etkilerinden korunabilmek ve sosyal kargaşayı engelleyebilmek adına 1351 yılında ücretleri ve işçi hareketliliğini kontrol altına almak için *İşçi Yasası*,1388 yılında da *Yoksulluk Yasası* yürürlüğe girmiştir (Fraser, 1984: 38).

Yaşanan olumsuz kötü olayların etkisi içerisinde toplumsal düzenin korunmasına çalışılarak, ailenin ve diğer sosyal yardım kuruluşlarının yeterli olamadığı noktalarda devletin duruma belli bir seviyede müdahale etmesinin önündeki engeller kaldırılmıştır. 1576 yılında çıkarılan *Yoksulluk Yasası* ile de ihtiyaç sahiplerine ve dilencilere yardım yapılmasıyla birlikte aldıkları yardım karşılığında devlet için çalışmaları şart olarak gösterilmiştir (Fraser, 1984: 39).

1601 yılında yürürlüğe giren *Yoksulluk Yasası* ise 1576 yılındaki yasa üzerine inşa edilmiştir. Bu yasaya göre, her bölge kendi yoksullarından sorumlu olarak tutulmuştur. Böylelikle yeni yasayla birlikte âdem-i merkeziyetçi bir yapı öngörülerek fakirler üç kategoriye ayrımı yapılmıştır. Buna göre, belirli bir yaşın üzerinde olan yaşlılar ve hastalar "aciz fakirlere" yoksullar evinde (almshouse) bakılacak, çalışabilecek durumda olan sağlıklı ve güçlü yoksullar ise "ıslah evinlerine" yerleştirilecek ve burada onlara iş verilecekti. Çalışmayı reddedenler ise yine ıslahevinde kalacak fakat orantılı bir şekilde cezalandırılması yapılacaktı (Barr, 2004: 17). Böylelikle, çalışabilecek durumda olan fakirlerin çalışmasını sağlamak ve bu şekilde topluma faydalı olmalarının önünü açmak olmuştur.

Eski Yoksul Yasalarının en ayırt edici özelliği, yerel düzeyde örgütlenen yoksul yardımlarının ülkenin birçok bölgelerinde genel olarak ele alınmayışı olarak belirtilmekteydi. Yasa, geçici çalışma zorluğu yaşayanlara, aile bağları ile kopacak duruma gelenlere, zaruri nedenlerle yardıma muhtaç bulunan sakatlara yardımda bulunmak için belirli koşullarda sorumluluk yüklemiştir. İş teşviklerini devam ettirmesiyle birlikte yoksulları korumak amacıyla yeni politikalar yaratmasına ve ayrıca kendi yetki alanlarında (Parish'ler) çeşitli uygulamalara gidilip bu alanlarda geçen süreyle belirleyici farklılıklar ortaya çıkarmasına neden olmuştur. (Block ve Somers, 2003: 293).

1782 tarihli Gilbert Yasası (Act) ile Parish'lere bünyeleri içerisinde birlik kurma imkanı sağladı. Yardımların yerel düzeyde örgütlenmesi ilkesi, küçük Parish'lerin bütünleşmesiyle ortadan kaldırılmasına; yoksul yardımının bireysellikten çıkıp toplumsal düzeye çıkmasına imkan sağlıyordu. Böylece 18. yüzyılın sonlarına doğru, bir milyon yardım alan yoksulun İngiltere ve Galler'de üç yüz bini on beş yaşın altında olmakla beraber bir milyon kişi yoksul yardımı almaktaydı (Güngör ve Özuğurlu, 1997: 4).

1782 Gilbert Yasası'nda çalışabilir durumdaki yoksullara belirli oranlarda para yardımı olanağı oluşturulmasının akabinde çalışma evlerini çocuklarla birlikte engellilere hizmete açılmıştı (Akyüz, 2008: 60).

1795'e kadar savaşın neden olduğu gıda azlığı ve enflasyon ile kötü hasatlar iş bulmayı güçleştirerek yoksulluğun artmasına ve bu konuda bazı yerel nitelikte tedbirlerin alınmasına neden olmuştu. Yerel girişimlerin yoksullara yardımı çalışan insanları da kapsayacak şekilde genişletilmesi çalışmaları yapılmıştır (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 63).

1830'lar nüfusu 14 milyona ulaşan İngiltere'de kırsal kesimde tarımla uğraşanların sayısı sanayileşme faaliyetlerinin başlaması sonucu kırsal nüfusta düşüş kentsel nüfusta artışa yol açmıştır. Yoksul yasaları tarıma dayalı toplumsal modele istinaden çıkarılan toplumun gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalmasıyla toplumsal düzen 1860'larda tamamen krizin içerisinde kendini bulmuştur (Sözer, 1997: 50).

Yasaları kısaca tanımlamak gerekirse eğer; 1601 Yasası, insanların gururlarını zedelemeden hastalığı olmayan yoksullara iş imkanı sağlama amacı gütmesine rağmen 1834 Yasası, yardımları yüksek ölçeklerde insan yaşamına uygun olmayan ortamlarda ve üstelik gurur zedeleyici bir nitelikte yardımların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bahsedilmekte olan yoksullar yasası ile insanların açlık ile kontrol altına alınabileceği söz edilmektedir. Yoksulluk yasalarıyla yoksullar özgür emekçi çalışanlar haline getirildi. Yoksulluk yardımları bir hak olarak değil de daha çok bir politika ve yönetim sorunu olarak görüldü.

20. yüzyıla doğru, bir yandan toplumsal yapı ve üretim ilişkileri yavaşça değişirken diğer yandan da iktisat bilimi Adam Smith'le birlikte günümüzdeki modern konumunu kazanmaya başlamıştır. Bu dönem içerisinde önde gelen klasik iktisatçılardan Thomas R. Malthus ile David Ricardo fakirlere karşı yapılacak olan karşılıksız yardımın ekonomide etkinsizliğe neden olarak kaynakların dağılımını, yardımın büyüklüğü ölçüsünde bozacağını ve bunun da ekonomik gelişmeyi sekteye uğratacağı fikirlerine sahiptiler. Malthus'a göre "yoksulluk yasaları, hedeflediği şeylere güçlü bir şekilde ayak bağı olma eğiliminde" bulunmaktaydı. Ayrıca yoksulluk yasaları fakirlerin durumunu iki şekilde daha kötüye götürme eğilimdeydi. Yoksulluk yasaları öncelikle yiyecek miktarındaki artışa karşılık olması gereken nüfusun daha fazla artması eğilimine sahip olacaktı. Bu da fakirlerin genel durumunun uzun sürede daha da kötüye gitmesi anlamına gelmekteydi. İkinci olarak da fakirlerin yoksulluk yasaları sonucunda yaşadıklarından daha iyi koşullarda yaşamaları durumunda bunun yiyecek maddelerine olan talebi genel olarak artacak ve bu da yiyecek fiyatlarını yukarıya çekerek fakirlerin refah seviyesinde uzun dönemde bir iyileşme olmayacaktı. Bunun sonucunda da yoksulluk yasaları hedefine ulaşamayacaktı. Bundan dolayı Malthus yoksulluk yasalarının kademeli bir şekilde kaldırılması taraftarı olmuştur. (Malthus, 1798 :26)

İngiltere'de 1834 yılında çıkarılan *Yoksulluk Yasası Raporu* ile Yoksulluk Yasası'ndan yapılan değişiklikte dönemin önde gelen klasik iktisatçılarından Ricardo ve Malthus'un etkilerinin görüldüğü bir dönemin anlayışı çerçevesinde benimsetilmeye çalışılmıştı. Bu rapora göre; sakatlar, kör olanlar ve yetimler vb. kendilerine yeterli olamayacak durumda olan ihtiyaç sahipleri için yardım yapılması gerektiği belirtilmişti. Ayrıca, çalışabilecek durumda olanlara yapılan yardımların da kaldırılmayarak kapsama alanlarının daraltılması üzerinde durulmuştu. Bu olaya örnek baz aldıkları "ıslahevi testi" olmuştu. Buna göre, ıslahevindeki yaşama koşulunun, en düşük ücrete sahip çalışanın yaşama koşulunun altında olması kuralı getirilmişti. Raporda ayrıca yoksulluk yasası uygulamalarının merkezi idarece yönetilmesi tavsiye edilmişti. Raporla birlikte çıkarılan yasa, raporla uyumlu olmakla birlikte yasanın uygulanması göreceli olarak zayıf kalarak istenilen sonuçları doğuramamıştı. Islahevlerinin kötü durumları ciddi eleştirilere uğramasıyla birlikte merkezi otorite,

yerel yönetimlere yoksulluk uygulamaları konusundaki isteklerini yerine getirme noktasında yeterli olamamıştı (Barr, 2004: 18).

İngiltere'nin 1601 ve 1834 yasalarının beraberinde Avrupalı ülkelerde yoksullara yardım alanında yol gösterici olması ve iş hayatında da ilk sosyal mevzuatın çıkarıldığı ülke olarak tarihe geçmesine neden olmuştur. 1824 yıllarından itibaren işçilere gruplaşma hakkı verilmiştir. 1801'den itibaren Robert Owen' in göstermiş olduğu çalışmaların etkileri çocukları da içini alan korumacı sosyal mevzuatın yapılaştırılmasına ön ayak olmuştur. 1840'tan sonra ise İngiltere'nin etkileri Fransa da izlenmiştir (Talas, 1999: 119).

Sonuç olarak; İngiltere'de devlet iş göremeyecek durumdaki vatandaşlarının ve işte çalışmak istemeyenleri toplum içerisinde en kötü duruma sahip işte çalışanlardan daha kötü şartlar altında yaşamasını ve ayrıca yoksul olarak damgalanmasını uygun bulmuşlardır.

1.1.1.2. Sanayileşme Dönemi (1880- 1945)

Sanayi devriminin ortaya çıkmasıyla birlikte beşeri ve hayvansal güce dayalı üretim şeklinin yerini sanayileşme almıştır. İngiltere'de 18. Yüzyıllara damgasını vuran Sanayi Devrimi ile kapitalist sistem yavaşça gelişme göstermeye başlamıştır. Öncelikli gelişmesini dokuma sektöründe göstermesiyle birlikte toplumsal, ideolojik ve siyasi alanda da etkisini hissettirmeye başlamıştır. Ayrıca makineleşmiş üretim sürecine girilmesiyle birlikte, üretim tarzı ve niceliğinde de değişiklikler yapılmıştır (Yediyıldız, 1994: 78).

Toplumsal yasalara ve toplumsal yaşama dair ilk olarak devlet müdahaleleri, Sanayi Devrimi'nin de başlangıç yeri olan İngiltere'de kurulmuş, ilerleyen zamanlarda ise yayılarak Avrupa ülkelerinin de etkilenmesine neden olmuştur.

Sanayi devrimi ile birlikte tarıma dayalı ekonomik yapı yerini sanayi sektörüne ve daha ileriki zamanlarda hizmet sektörüne dayalı bir ekonomik yapının etkileri görülmüştür. Refah devletinin ortaya çıkmasında, sanayileşmenin boy göstermesi ve kapitalist üretime geçiş aşaması gibi ekonomik eksenli değişiklikler;

köyden kentlere göçün gerçekleşmesi ve işçi-işveren ayrımlarının oluşması gibi sosyo-ekonomik değişimler; işçi sınıfının siyasi kimlik barındırmasındaki ideolojik düşüncedeki değişiklikler ve mutlakiyetçi yönetimlerden demokratik yönetimlere geçişlerin olduğu politikal değişimlerin oluşması etkili önemli roller almıştır (Özdemir, 2007: 185).

Sanayi devrimiyle bireyler, şehir merkezlerinde ucuz işgüçleri oluşmaya başlamış ve ayrıca kötü koşullara hakim olan barakalarda ve evlerde hayatlarını idame ettirmeye başlamışlardır. Meydana gelen koşullar dolayısıyla, sosyal politikanın uygulanmasını gerekli kılarak, refah veya sosyal devletine geçiş yapılmaya başlanmıştır (Çelik, 2014: 4).

Sanayileşme; geçmiş dönemlerde toplumsal kurumlarında bulunan aile, hayırsever birimler ve diğer yardım kuruluşlarının yeterli olamamasına ve onların yerine bu türlerden gereksinimlerini karşılayacakları yeni oluşumların doğmasına neden olmuştur. Dolayısı ile gelenekselleşmiş sosyal yardım kurumlarının işleyişi, kentlerde biriken işçilerin sağlık bakımları ve iş kazaları gibi ihtiyaçlarına çözüm bulamaz hale gelmiştir (Özdemir, 2007: 185).

Bu dönem içerisinde çalışmak isteyip de çalışamayan bireyleri belirtmek üzere işsizliğin yeni bir kavram olarak ifade edilmesi, temel ekonomik yapılanmanın geniş aileden bireye doğru küçülmesi dolayısıyla bireyin işsiz kalması veya bir şekilde çalışamayacak durumda kalması durumunda yaşamını nasıl idame ettirebileceği sorusu önem kazanmıştır.

İşveren ve işçiler dahilindeki sorunları sonuca bağlamak amacıyla ortaya çıkarılan devlet müdahalesi, daha sonra büyüyerek genişlemeye başlamış; işsizlik sorununu sonuca bağlamak, sosyal güvenlik sistemini oluşturmak, çalışanın refahını yükseltmek, toplumun eğitim, sağlık ve barınma ihtiyacını karşılamak gibi daha kapsamlı alanlara ulaşmasını sağlamıştır (Özdemir, 2007: 185). Örneğin, sanayi devrimi öncesi nüfusun büyük bir kısmının kırsal alanda tarım sektörü içinde kendi hesabına, ailesinin yanında, kiracı ya da ortakçı olarak çalışma yaşamını devam ettirmeye çalıştığı bir yapıdan, nüfusun büyük bir bölümünün yaşamını idame

ettirebilmek için şehirde başkası hesabına çalışmak zorunda olduğu bir yapıya geçilmesi çalışma hayatında çeşitli düzenlemelerin yapılmasının gerektiği ortaya çıkmıştır.

İki dünya savaşı arasında kalan dönemde Almanya'da ciddi şekilde hiper enflasyon yaşanmış, Rusya sosyalist düzene geçmiş, İtalya faşizmi benimseyerek dünyada pek çok ülkelerde söz konusu dönemde yaşanan politik, ekonomik ve sosyal alanlarda önemli değişiklikler ortaya atılmıştır (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 69).

Almanya en erken sanayileşen ülkeler arasında yer almaktadır. İlk uygulamalar Almanya Bismarck döneminde görülerek; Bismarck'ın hem sosyalizmi hem de liberalizmi eleştirerek ikisi arasında uzlaşı sağlama çalışmalarında bulunmuştur. 1877 yılında meydana gelen ekonomik kriz, tarım toplumundan kapitalist topluma geçişte değişen ekonomik ve toplumsal koşullara karşı korunmasız kalan geniş halk kesimleri içerisinde bulunan çalışan bireylerini bulundukları durumda daha da zor hale getirmişti (Hennock, 2007: 91).

Bismarck toplumun çeşitli kesimlerinde ve ayrıca işçileri arasında ortaya çıkan kargaşayı azaltmaya çalışırken, bir yandan da sosyalizmin etkisini zayıflatma çalışmaları içerisindeydi. Bu süreç içerisinde Bismarck, 17 Kasım 1881'de parlamentodaki konuşması ile sosyal güvenlik yasasının ipuçlarını vermiştir. Bismarck, sosyal sıkıntıların halledilebilmesinin sadece sosyal demokratik aşırılıkların bastırılmasından değil, ayrıca aynı ölçüde fakat pozitif anlamda işçilerin durumlarının da iyileştirilmesinden geçtiğini ifade etmiştir (Hennock, 2007: 91).

Sistem değişikliği sinyallerinin verildiği bu parlamentoda sonra, Almanya'da 1880'de sağlık sigortası, 1883'te hastalık sigortası, 1884'te iş kazası sigortası, 1889'da da emeklilik sisteminin yolu açılmıştır. Böylelikle refah devletinin kurumsal temelleri oluşturulmuştur (Flora ve Heidenheimer, 1981: 83).

Almanya'dan sonra İngiltere'de ilk defa sosyal politikaların yasalaştırılıp refah devletine yönelik adımlar atıldığı gözlenmektedir. Bu doğrultuda Bismarck 1880-1889 döneminde yapılan reformlar İngiltere'de 1906-1914 arasında gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Yapılan düzenlemelerle birlikte; 1906 iş kazası

sigortası ve çocuklara yemek yardımı yasası, 1907 yılında okul çocuklarına tıbbi gözetim yasası, 1911 yılında da işsizlik sigortası ile hastalık sigortası ve ayrıca 1914 yılından önceki düzenlemelerde güvence veren giderlerin ve de maaş ödemelerinin zamanının gelmesiyle 1920 ila 1930'ların başlarında sosyal giderlerde ciddi şekillerde yükselişler meydana gelmiştir. Ayrıca içerik ve ekonomik bakımdan, sosyal refah faaliyetlerini azaltma yaşansa da aylık haklarının vadesinin gelmesi ve demografik değişimler nedeniyle sosyal harcamalar da tekrar bir artış yaşanmıştır (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 69).

İngiltere'de bu reformların gerçekleşmesinin üç nedeni bulunmaktaydı. Birincisi, işçilerin politik baskısı; ikincisi, politikacıların değişen tutumları; üçüncüsü ise kolektivizmin popüler hale gelmesi olarak belirtilmektedir (Hay, 1975: 25). Buna göre; İngiltere'de liberal anlayışın yaygınlaşmasıyla birlikte Malthus gibi o dönemin klasik iktisatçıları yoksullara yardım gibi sosyal politikaları ekonomik gelişme adına uzun süreler içerisinde tüm toplumu geriye sürükleyeceği düşüncesi üzerinde durmuşlardır. Siyasilerin iktisatçılardan etkilenmesi gözükse de İngiltere'deki reformlarla değişildiği belirtilmektedir.

Yeni anlayışa göre, millî etkinlik önemliliği vurgulanarak uzun dönemde ekonomik büyüme güçlü, sağlıklı ve iyi eğitilmiş bir işgücü ile sağlanabileceği vurgulanmıştır. Bunun için de işçilerin insani şartlar içerisinde belli bir refah seviyesinde yaşamaları gerekli olduğu ifade edilmiştir. Yoksulluğun düşünülenden daha yaygın olduğunun gözlenmesiyle çalışabilir durumda olan bireylerin yoksulluğunun tembellikten ve ahlaki sıkıntıdan kaynaklanmadığının anlaşılmasından sonra, siyasilerin fakirlik konusundaki görüşlerinde olumlu anlamda değişmeler gözlenmiştir.

Liberal görüşün devletin piyasaya herhangi bir müdahalesine karşı çıkması kişisel özgürlüğe bir müdahale olarak algılanmaktaydı. Bunun üzerine kişisel özgürlüğün sosyal uyumu önemsememesiyle dar bir bakış açısı olduğu belirtildi. Devlet sadece ekonomik özgürlük vermekle kalmamakta ayrıca ekonomik güvence verecekti. Devlet bu süreçte sosyal reformda etkin bir rol alarak kolektivist anlayışın popüler hale gelmesini sağlamıştır (Barr, 2004: 20) İngiltere'de 1906 ila 1914 arasında

yapılan refah devleti reformları başlangıç olarak önem arz etmekle birlikte içerik ve kapsam anlamında zayıf kalmıştır.

1929 Krizi'nden sonra Beveridge Raporu ile ülkelerin ulusal bir sigorta uygulamalarına sahip olması refah devletinin gelişiminde önemli bir unsur olarak belirtilmektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan ve ABD'de borsanın çökmesi ile başlayan 1929 Büyük Burhan'ından sonraki zaman dilimlerinde tüm dünyaya yayılmasıyla birlikte devletin yapısında önemli değişimleri beraberinde getirerek sosyal refah bağlamında daha fazla müdahaleler gerçekleştirilmiştir.

1929 ekonomik buhranı sürecinde hükümetlerin krizden çıkmak amacıyla harcamaları kısmasına yönelik değil de harcamalarını bizzat genişletmesi gerektiğini belirten Keynes ise İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar hükümetlerce pek de fazla uygulanmamıştır. Bu şartlar altında refah devleti uygulamaları 1929 ekonomik buhran ile gerileme göstermiştir.

1935 yıllarına doğru ABD'de sosyal güvenlik yasası çıkartılarak işsizlik sigortasıyla birlikte bakıma muhtaç olanlara da para yardımı yapılması uygulamaları düzenlenmiştir. Bu yasa kapsam olarak dar ve içerik bakımından kısıtlı kalmıştır. İki Dünya Savaşı ortasında kalan dönemde, devletin toplumsal-finansal olayların üzerinde kararsızlıklar yaşadığı, faaliyette bulunduğu sürelerde ise duraksamalar ve çatışmalı davranışlar içinde olduğu, değişiklik gösteren zamana hızlı akış sağlayamadığı ifade edilmektedir (Göze, 1995: 126-127).

Beveridge Raporu refah devletinin gelişim sürecinde önemli bir yeri bulunmaktadır. 1942 yılında iktisatçı William Beveridge ve John Maynard Keynes'in hazırladığı bu rapor, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki refah devleti rejiminin temelleri atılmıştır. Beveridge raporundaki öneriler; aile yardımı yapılması, sağlık sigortasının kapsamlı hale getirilmesi ve tam istihdamın devletçe sağlanmasını düzenlemektir. Bu uygulama ile ayrıca dullara, hamilelere ve yetimlere de yardım yapılması öngörülüyordu (Barr, 2005: 30).

Rapor tamamlandığında, İngiliz hükümeti bir müddet raporu yayınlamamayı düşünse de gecikmeli de olsa yayınlanarak kanunlaştırıldı. Fakat kanunda belirtilen

sosyal yardımlar Beveridge'in önerdiğinin üçte ikisi kadar belirtilmekteydi (Abel-Smith, 1992: 5). Bu rapor; 1944 yılında Sosyal Sigorta Raporu, 1945 Aile Yardımı Yasası, 1946 Ulusal Sigorta Yasası'nın temelini oluşturmuştur.

Beveridge raporu, refah devletinin altın çağı olarak belirtilen İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde refah devleti uygulamalarına temel oluşturulmuştur. Sosyal yardım devleti anlayışı bu dönemde giderek benimsenerek yaygınlaşması çözümleri onarıcı ve sonuçlandırmaya yönelik olmasa da yüzeysel oluşumları gidermeye ve çözümlenemeyecek sonuçları azaltmaya yönelik yapılmıştır.

1.1.1.3. Sanayi Devrimi Sonrası Refah Devleti (1945 ve Sonrası)

Refah devletinin gelişim evresine bakıldığında, Altın Çağ; II. Dünya Savaşı sonrasında (1945-1975 arası) yönetimin ve toplumsal grupların arasında yapılan anlaşmalar neticesinde oluşmaya başlamasıyla refah devletinin faaliyetlerinin uygulanmasına bu tarihler içerisindeki döneme rastlamaktadır (Özdemir, 2007: 182).

Liberalizm ve kapitalizm içerisinde meydana gelen sanayileşme döneminde ağırlık kazanmasının neticesi ile birlikte bu yapılaşmalar içerisinde yaşanan sıkıntıların bir sonucu olarak meydana gelmeye başlamıştır. Refah devleti anlayışının belirleyici özelliğinin düzenleme olgusu olduğu söylenmekle birlikte, bu süreçle bütünleşmesiyle bir seviyesinin tamamlanmasını sağladığı ifade edilmektedir (Sezer, 1992: 10).

Modernleşmeye giden refah devletlerine bakıldığında 19. yüzyılın son zamanları ile 20. Yüzyılın başlangıcına kadar uzanmasıyla asıl gelişimine Altın Çağ'da (1945-1975 arası) dönemde II. Dünya Savaşında başlangıcını gösterildiği belirtilmektedir (Özdemir, 2007: 198). Bu dönem içerisinde yapılan birkaç yasa uygulamaya konularak ülkelerin aydınlanma döneminin etkileri gözlenmeye başlanmıştır.

İngiltere de İkinci Dünya Savaşından sonra iş bulmakta sıkıntıların yaşanması, eğitim, yoksulluk yardımı, barınma, sağlık gibi konuların sosyal hizmetlerde yer alan merkezi yapılanmanın yürürlükte olan görevlerini sürdürmekle birlikte gelişmesini tamamlamış refah toplumlarında meydana gelen yeni sosyal sorunların karşılanmasına yönelik görevler üstlenmelerine neden olmuştur (Ersöz, 2005: 134).

Bu dönemi farklı kılan sadece refah konularında ilerleme yapılmasıyla kalmayarak, bununla birlikte refah devleti gidişatı çerçevesinde ülkelerde yerleşimini sağlayan uluslararası belgeler ve kuruluşlar olmasıdır. (1941) "Atlantik Paktı", (1944) "Philadelphia Bildirgesi", (1948) "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi", UÇÖ'nün 102 sayılı "Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Sözleşmesi" nin çeşitli sözleşmelerinin ve tavsiyeleri, "Avrupa Sosyal Şartı", "Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi" vb. sayılabilmektedir (Özdemir,2007: 199-200).

1968-1973 yılları arasında yaşanan petrol krizi ve işçi grevleri altın çağın sona ermesine neden olarak neoliberalizm ile yeni sağ düşünceleri tekrar ortaya çıkmasına neden olmuştur. Devletin bu yaşanılanları problem olarak değerlendirilmesi de devletin sosyal politika üretme gücünde kısıtlanmaya giderek küreselleşmenin ve neoliberalizm akımlarının etkisinde kalmalarıyla sosyal refah alanına verilen değerin düşmeye başlamasına vesile olmuştur.

Refah devletinin sonuçları ve sürdürülebilirliği 1980'lerden günümüze ciddi bir biçimde tartışılmasıyla birlikte aynı zamanda refah devletinin sınırlandırılması yönünde uygulamalara gidilme çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca refah devletinin gelecek zamandaki yapılanmanın finansal olabileceği gibi siyasal bağlamda da sürdürülebilirliğine bağlı olmakla birlikte toplumdaki bireyler refah devletinin daraltılmasına ilişkin genel bir destek sağlayamadıkları sürece sınırlandırmak pek mümkün olmayacağı belirtilmektedir.

1.2. KENTSEL HİZMETLER VE SOSYAL DEVLET

1.2.1. Sosyal Devlet Kavramı

Sosyal devlet yapılanması, ilk kez 1848 Fransız Anayasası'nda kabul görmüş, daha ileriki zamanlarda ise 1919'da Alman Weimar Anayasası'nda, devletin "ekonomik yaşamın adalet yapılanmasına göre ve halka yaraşır bir şekilde" düzenleneceği ilkesi benimsenerek başlatılmıştır. Fransa Anayasası'nda yapıldığı gibi Alman Weimar Anayasası'nda da iş, eğitim ve sağlık olanaklarını ele alıp korumacı boyuta geçmesiyle eşitliğe vurgu yapılmasını sağlamıştır (Ateş, 2009: 90).

1941 yılında sosyal devlet terimini Archbishop Temple; sosyal refahın sağlanması ile birlikte devletin finansal engellerde bulunmasını isteyen bir devlet anlayışı olarak ele almıştır (Yay, 2014: 148).

Sosyal devlet; devletin toplumsal barışı ve toplumsal adaleti yerine getirmek amacıyla sosyal ve ekonomik hayata olan engellerini uygulamaya koymayı gerekli kılan bir bakış olarak değerlendirilmektedir. Devletin ekonomik ve sosyal yaşama olan engelleri ile grup çatışmalarını azaltmak istemesiyle milli bütünleşmeyi amaçlamaktadır (Özbudun, 2002: 123). Sosyal devletin; sosyal sorumluluk ve görevler üstlenmesiyle, bireye haysiyetine yaraşır maddi ve manevi ihtiyaçları kapsayacak şekilde yeterli olmak kaydıyla refah koşullarını gerçekleştirmeyi amaçlamış ve kurumlarından sosyal güvenliği kurmuş devlet olarak anlatılmaktadır (Kantarcı, 2003: 76).

Sosyal devletin bir tanımını yapmak gerekirse eğer; sosyal, kültürel ve ekonomik bakımdan vatandaşlarının devlet içinde gerektiği gibi yaşayabilmesi için sosyal adaleti ve sosyal düzeni sağlayarak ekonomik ve sosyal hayata müdahaleyi gerekli gören devlet olarak tanımlanabilir. Devletin özgürlükler alanını genişletici müdahaleler yaparak bireyin medeni ve politik haklarını kullanabilmesine imkan tanıyarak toplumsal zemin oluşturması, sosyal devletin temelini oluşturmaktadır (Sallan Gül, 2006: 89-95).

Sosyal devlet; içerisinde yaşayan bireylerin belirli bir yaşam seviyesinde barınmalarıyla birlikte sosyal ve ekonomik haklara sahip olmaları temeli üzerine oluşturulmuştur. Sosyal haklar, ekonomik ve kültürel haklarla sosyal eşitlik düzeyindeki oluşan ve oluşabilecek olan eşitsizlikleri azaltmayı sağlayarak halkın içinde ekonomik alanda yeterli olmayan grupların korunmasını amaçlanmıştır (Aydınlı, 2004: 19).

Yardıma ve bakıma ihtiyacı olan kesimlere yeterli görülmesi halinde sosyal ve ekonomik desteklerle birlikte toplum içerisinde bütünleşmeyi sağlayarak yaşamlarını idame ettirebilmelerini, gıda ve barınma olanaklarına sahip olabilmeleri için yardım etmesi gerektiği görüşünü benimseyerek vatandaşlarına minimal bir yaşam düzeyi yapmayı öz benliğinde görev olarak sayan devlet türü denilmektedir (Soysal, 1974: 178).

Sosyal devlet toplumdaki farklılıkları gidermeye çalışarak orta sınıfı oluşturmayı hedefi olarak göstermektedir. Geliri yeterli olmayan grupların ekonomik ve sosyal durumlarını düzeltmeyi hedeflerken sosyal politika araçlarını kullanmaktadır. Aynı zamanda bireylerin çalışma hayatında yalnız bırakmayarak ekonomik ve sosyal hayata insani gelişmeyi sağlamak amacıyla müdahalede bulunmaktadır (Seyyar, 2008: 239).

Yasalar önünde bireyler eşit olsa da bunu ekonomik ve sosyal sorunlar içerisinde eşit koşullar yaratabilmek amacıyla, onlar için fırsat eşitliği sağlamaya çalışarak istedikleri olanakları oluşturmak yeterli olmayacaktır. Sosyal devletin amaçlarının diğeri de insanlara fırsat eşitliği uygulamak, yasalar önünde herkesin eşit hale gelmesini sağlamaktır (Göze, 1995: 117).

Sosyal devletin amaçlarına ulaşması için kullanılan araçlar da önemlidir. Ekonomi politikası araçları ve sosyal politika araçları olarak ayrılabilir (Yay, 2014: 151). Sosyal devletin ekonomi politikası araçlarından maliye politikası ile birlikte ekonomik ve sosyal hayatı düzenlemeyi çalışmaktadır. Sosyal politikanın araçları ise sosyal hizmetleri, sosyal teşvik, sosyal yardım, sosyal sigortaların içerisinde

barındırarak devletin geliri yeterli olmayan bireyleri çatısı altına almaya yönelik önlemlerdir (Tokol, 2000: 1).

Ütopik sosyalistlerden bilinen Robet Owen, devletin genç çalışanlara, maaşlar, sağlık, iş bulma olanakları gibi konuları piyasanın düzenine bırakılmaması yönünde devlete yönelik önemli görevler yüklenmesini belirtmiştir. Jean Charles Léonard de Sismondi, sermaye ve emek uyumsuzluğunu yermesiyle sermayenin tek elde toplanmasını istemeyip toprak sahibi olmayan kişilere imtiyaz tanıması gerekliliği üzerinde durmuştur. Saint Simon, kapitalist sınıfların sonlandırılması gerekliliğini savunarak planlı ve merkezi uygulamalarla birlikte ifade etmiştir. Charles Fourier, ortak ve adaletli ücret olması gerekliliğini, Proudhon ise, devleti burjuvazi ve liberallik temsilcisi olarak görerek ve merkezi otoriteye karşı bir görüş belirtmiştir (Koray, 2005: 58-60).

Sonuç olarak sosyal devlet fikrinin önem arz etmesiyle birlikte yerel idareler ve merkezi idareler arasındaki görevlerin bölüşümlerinde tekrardan bir düzenlemeye gidilmiş, merkezi idarenin yerine getirmesi gereken bazı hizmetlerin belediyelere devri sağlanmış ya da belediyelerce yürürlükte olan hizmetler merkezi idare gözetiminde yerine getirilmiştir (Urhan, 2008: 85).

1.2.2. Türkiye'de Sosyal Devletin Genel Tarihçesi

Sosyal devletin Türkiye'deki anlayışına bakabilmek için siyasal, ekonomik ve sosyal gelişmeleri izlemek, ayrıca oluşan yapılanmaların arka kısımlarında yer alan aktörlere bakılması gerekir. Bu amaçla Türkiye'de yaşanan düzenlemelerin kendine has kısıtlamalardan hem de Avrupa da ki gelişmelerden fazlasıyla etkilendiği söylenebilmektedir (Koray, 2005: 132-133).

Türkiye'de sosyal devlet anlayışını çeşitli tarih aralıklarıyla inceleyerek ele almak gerekirse eğer; Türkiye Cumhuriyeti'n de 1920-1945 döneminde savaşın çökertici etkilerinin sonlandırılmasına yönelik politikalar izlendiği gözlenmiştir. Bu nedenlerden dolayı sosyal devlet kimliğine yönelik ilerleme sağlayan büyük adımlar atılmamıştır. Ancak az da olsa gelişme gösteren alanlar gözükmektedir. Öncelikle

çalışma koşulları ile alakalı yasal düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Genel itibari ile oluşan düzenlemeler çalışma alanı ve bölgeye göre yapıldığı gözlenmiştir (Koray, 2005: 158 ve Dilik, 1943: 94).

Cumhuriyet'in ilanından önce 17 Şubat-04 Mart 1923 tarihleri içerisinde Türkiye İktisat Kongresi İzmir'de toplanılarak bütün illerden başvuran işveren, işçi ve meslek temsilcileriyle birlikte sanayileşmede de takip edilecek yol üzerinde çalışmalarda bulunmuşlardır (Koray, 2005: 158). Türkiye İktisat Kongresi, çalışmaya hayatı ve toplumu hedefleyen yönleriyle sosyal devletin uygulamalarını ele almıştır.

Cumhuriyetin başlarında yardıma muhtaç olan kesimler olmasına rağmen bu dönemlerde ihtiyaçların giderilmesi ve sosyal yardım oluşturulabilmesi adına somut bir yapılanma oluşturulamamıştır (Yay, 2014: 154). Ayrıca, değişik tarihlerde meydana gelen kanunlarda sosyal yardımlarla alakalı çeşitli düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Türkiye Kızılay Cemiyeti ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi devletin kolları olan oluşumlar, sosyal yardımlaşma alanında önemli görevler almışlardır (Cumhurbaşkanlığı D.D.K., 2009: 110). 1920 – 1945 döneminde sosyal devlet anlayışına yönelik gelişmeler görülse de Türkiye Cumhuriyeti savaşın yıkıcı etkilerinin olmasıyla bu çalışmalar yeterli olamamıştır.

1945 – 1980 dönemlerinde ise; Türkiye'de ikinci dünya savaşı sonrası tüm ülkelerde olduğu gibi demokrasi düzenlemeleri gözlenmiş ve çok partili hayata adım atılmıştır. Bu dönemin getirdiği ekonomik ve siyasi gelişmeler de sosyal devlete yönelik ilerlemelerin olmasına neden olmuştur (Koray, 2005: 162).

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada sosyal güvenlikle ilgili ortaya çıkan gelişmeleri takip etmeye başlamıştır. İşçileri korumaya yönelik yasaların çıkartılmasıyla bu dönem işlevselliğini başlatmıştır. Bu dönemlerde Çalışma Bakanlığı ve de İş ve İşçi Bulma Kurumunun temelleri atılmıştır.

Çalışma Bakanlığı'nda ele alınan konulara bakacak olursak; çalışma yaşamının düzenlenmesi, çalışanların refah düzeyinin yükseltilmesi, işveren-işçi ilişkilerinin ülkeye fayda sağlayacak şekilde düzenlenmesi, ülkedeki çalışma istihdamının genel refahı yükseltmek maksadıyla verimli kılınması, tam istihdam ve

sosyal güvenliğin sağlanmasına yönelik görevleri üstlenmekte olup ayrıca bu görevler bakanlığın kuruluş ve görevleri ile ilgili kanunda da yer alıp belirtilmiştir (Serter, 1994: 128).

10.12.1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve de 06.04.1949' da Bakanlar Kurulu'nca kabul edilmesiyle birlikte; 07.04.1948 tarihli Dünya Sağlık Örgütü Anayasası, 09.06.1949 tarih ve 5062 sayılı yasa ile onaylanmış olup; Türkiye, Dünya Sağlık Örgütü üyesi olarak kabul görmüştür (Kaya, 2009: 62-63). Sözleşmelerin yapılması Türkiye'ye sosyal devlet yönünde büyük gelişmeler sağlamasıyla birlikte sosyal güvenlik ve sağlık alanlarında yükümlülüklerini arttırmıştır.

Türkiye'de sosyal devlet anlayışına dair 1961 anayasası ile önemli bir adım atılmıştır. Anayasada sosyal devlete dair "sosyal devlet ilkesi" bir gelişme olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal devletin belirteçleri 1961 Anayasası'nda yer alan sosyal yardımlar ve sosyal yardımlar konusunda devlet bu uygulamalara ağırlık gösterememiştir. Sosyal yardımların uygulamalarından ziyade kanuni düzenlemeler ile faaliyet alanlarına girmiştir. Sosyal devlet adımlarının atıldığı bu dönemde sosyal devlet yardımları toplumda bulunan tüm kesimleri kapsayamamıştır (Yay, 2014: 157).

Daha sonraki yıllarda yaşanılan 1970'lerdeki dünya ekonomisinin yaşadığı ekonomik buhran ve 12 Eylül 1980 Askeri müdahalesi ülkeyi olumsuz yönden etkisi altına almıştır. Yeni gelişmeye başlayan sosyal devlet anlayışı da bu etkilerden kaçınamamıştır. Bu yüzden 1980 sonrası zamanda Türkiye'de sosyal devlet tekrardan yapılanma yoluna gidilmiştir.

1982 Anayasası'nda, devletin sosyal hukuk devleti olduğu, toplumun refah ve kişilerin, huzurun sağlanması gerektiği ve bunları engelleyen ekonomik, siyasal ve sosyal müdahalelerin sonlandırılarak kişinin manevi ve maddi varlığının geliştirilmesi için faydalı koşulların yapılması devletin görevi olarak belirtildiği ifade edilmektedir.

1982'ler dönemi ekonomide demokratikleşme, özelleştirme, yerelleştirme, serbestleşme gibi reformlar ile devletin gücünün, fonksiyonlarının ve görevlerinin daralma gösterdiği zaman dilimi olarak tanımlanabilir. Bu süreçte Türkiye'de

dünyadaki gelişmelerin etkisinden kurtulamamıştır. Hükümet daha çok arz yanlı politikalar izleyerek işçilerin geçmiş yıllardaki kazanımları ele alınmamıştır. Çalışma ve yaşam koşulları zorlaştırılmıştır. (Aktan, 2003: 158; Ekzen, 2009: 97).

Ülkemizde 2000'li yıllarda sosyal devlet kimliği ve politikalar yerine çok miktarda sosyal yardımlar yaratmıştır. Tabi bu gibi yardımların da yetersiz kaldığı söylenebilir. Bu dönemlerde yaşanan siyasi- ekonomik ve sosyal krizler yapılan politikaları etkilemekte geri kalmamıştır.

2002 yılında kamuoyuna sunulan Acil Eylem Planı dahilinde yürürlüğe getirilen Sosyal Güvenlik Reformu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından yürütülme çalışmaları düzenlenmiştir (Kaya, 2009: 65-66). 4857 sayılı İş Yasası çıkarılıp 2003 yılında Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısıyla sosyal güvenlik kurumlarına aktarılan kaynaklar yükseltilmiştir.

Bakanlar kurulunca 06.04.2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, 03.06.2011 tarihinde kararlaştırılan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın sözü edilen dönemde sosyal devlet niteliği barındırması açısından önemi göz ardı edilemez (https://www.turkiye.gov. tr/aile-ve-sosyal-politikalar-bakanligi: 2018).

Sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ulusal düzeyde politika ve stratejiler uygulamak ayrıca ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek, uygulanmasını izlemek; sosyal ve kültürel dokudaki yıpranmalara karşı aile değerlerinin ve yapısının korunarak geleceğimize sağlıklı biçimde sürekliliğini sağlamak üzere; ulusal stratejilerin ve politikaların belirlenmesini koordine etmek, aile refahının artırılmasına ve aile bütünlüğünün korunması yönelik sosyal yardım ve hizmet faaliyetlerini yürütmek Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı'nın başlıca görevleri arasında gösterilebilir (https://www.turkiye.gov. tr/aile-ve-sosyal-politikalar-bakanligi: 2018).

1.2.3. Kamu Hizmetlerinin Sosyal Karakter Kazanması

Devlet toplum halinde yaşamanın meydana getirdiği, kurumları ve kuralları belirlenmiş, erkleri tayin edilmiş yönetim şekli, dili, toprak sınırları gibi unsurlara sahip olan en örgütlü halidir. Devlet, toplumun ve bireyin faydasını maksimize etmeye çalışmaktadır. Birey devlette ne kadar mutlu olursa devlete de o denli fayda sağlayacaktır. Devletin kendisinde barındırmış olduğu üretici ve düzenleyici roller neticesinde kamu hizmetleri ve kamu haklarını incelemek yerinde olacaktır.

1.2.3.1. Kamu Hizmetleri

Diğer kamu tüzel kişilerince, devlet veya bunların yakın kontrolleriyle birlikte özel teşebbüslerle kamuya sunulmuş olan, özel veya genel ihtiyaçları yerine getirebilmek amacıyla kamu yararını oluşturmak için uygulanan sürekli ve sistemli faaliyetlere denilmektedir (Onar, 1966: 13).

Kamu hizmeti olarak ifade edilebilmesi için faaliyetin kamuya yönlendirilmiş olarak kamu yararına olması ya da alternatif koşulla da hizmetin yeni kamu kuruluşlarınca sürdürülebilmesi ve ya kamu kuruluşlarının denetimleriyle şahsi hukuk kişilerince oluşturulmasına denir (Gözübüyük, 2003: 28).

Toplumların kamu hizmetlerine olan talepleri; kentleşme, endüstrileşme, çevresel sorunlar, nüfus hareketleri, devlet anlayışının değişimi, kültürel ve sosyal değişimler, teknolojinin gelişmesi, iletişim ve haberleşme olanaklarının çeşitlenmesi gibi sebeplerden ötürü devamlı bir şekilde yükseliş göstermektedir. Duruma istinaden kamu hizmetleri devlet kontrolüyle ele alınacak olan örgütsel yapı, yönetim koordinasyon, denetim, katılım, etkinlik gibi konuların bulunduğu sorunlarla yüz yüze gelmesine neden olmaktadır (Palabıyık, 2007: 47).

Anayasanın 70. Maddesine göre *"Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez."* olarak tanımı yapılmaktadır.

Kamu hizmetleri kullanıldıkları yere göre anlamında değişiklik göstererek; ülkelerin siyasi, ekonomik ve kültürel yapılarına göre farklılıkları olabilmektedir. Her toplumda süregelen kamu hizmetlerinin temelinde benzer özellikler görülmektedir. Kamu hizmetlerinin tamamını benimseyen temel ilkeler; değişkenlik, süreklilik, uyum, tarafsızlık ve eşitlik şeklinde söylenebilir (Gözübüyük, 2003: 32).

1.2.3.2. Kamu Hakları

Kamu hukukundan doğan kamu haklarının ve yurttaşların devlete olan sorumlulukları şeklinde açıklayabiliriz. Kamu haklarında bireylerin halkla olan iletişimlerini baz alarak düzene koyan kurallardan oluşan niteliklerin oluşturdukları için gelişimleri sürmektedir. Kamu hakları özel nitelikli kamu hakları ve genel nitelikli kamu hakları olarak iki dala ayrılarak konumlandırılmaktadır.

Anayasa'nın ikinci kısmında yer alan 12. madde ve sonrasında "Temel Haklar ve Ödevler" başlığı altında yerine getirilmiş halde olan kamu haklarına genel nitelikli kamu hakları olarak ifade edilmektedir. Kamu kuruluşları nazarında hukuki bir ilişki düşünülmeksizin, genel olarak bireylere verilen bu genel nitelikteki yetkilerde üç farklı kategoriye ayrılmaktadır: Bunlar, siyasal kamu hakları, ekonomik ve sosyal kamu hakları ve de kişisel kamu hakları olarak belirtilmektedir.

1.3. SOSYAL DEVLETTE DEZAVANTAJLI GRUPLAR

1.3.1. Dezavantajlı Gruplar Kavramı

Dezavantajlı gruplar da kimi kişiler, kendi yer aldıkları topluluğun koşulları ve özellikleri sebebiyle dezavantajlı duruma düşebilmektedirler. İnançları, renkleri, cinsel kimlikleri, etnik kökenleri, dinleri, gibi toplumsal sebeplerle bireyler bulundukları toplumda istenmeyen ön yargılarla karşılaşabilmektedirler. Bireyler, özelliklerindeki öz güven eksikliği veya mahkumiyet geçmişi gibi olumsuz görülen etkilere istinaden sosyal yaşama adapte olma ve iş ortamına alışabilme olanaklarında zorluk yaşamaktadır. Bu sebeplerden dolayı toplumsal hayata atılma, iş sahibi olup, o

işte başarılı olma gibi diğer kişilere istinaden belirli seviyede ya da tamamen yoksun kalabilen kişi ya da gruplara dezavantajlı kişiler veya gruplar olarak söz edilmektedir (Altan, 2007:191).

Genişletilmiş bir tanımla ele alacak olursak eğer; bulundukları toplumun temel finansal, sosyal ve kültürel olanaklarından yararlanamayan ya da yararlanmasına izin verilmeyenlere "dezavantajlı gruplar" adı verilir. Fakat hangi grupların ya da kişilerin dezavantajlı gruplar arasında yer alacağı tam bir netlik göstermemektedir (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı, 2011: 6).

Dezavantajlılık kavramını sadece dil, din, cinsiyet, yoksulluk ya da ırk gibi niteliklerle ifade etmek yeterli olmamaktadır. Dezavantajlı olarak tanımlayan gruplar kendisini, toplumun tamamınca kolayca erişilebilen toplumsal destek, saygı, sağlık, istihdam, bilgiye erişme, eğitim imkanlarının ötesinde kalmakta ve bu noktada kendisine yarar sağlayacak imkanları edinememektedirler (Mayer, 2003: 2-3).

Dezavantajlı gruplar, sağlık, işgücü, eğitim, beceri gibi çeşitli sebeplerden ayrımcılığa maruz kalmasından dolayı hem maddi hem manevi anlamda zorluklarda mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca bu yaşadıkları zorluklar haricinde cinsiyet, yaş, bedensel durum, sınıfsal ayrılıklar, dinsel köken vb. farklılıklardan ötürü sosyal hayattan dışlanmalarına neden olmaktadır.

Ülkenin veya toplumun içinde bulunduğu siyasi, coğrafik veya kültürel koşullar gereği dezavantajlı gruplar da değişkenlik olabilmektedir. Ayrıca yaşanılan konjonktürel durumlara göre de farklı dezavantajlı gruplarla karşılaşılabilmesi her zaman için mümkündür. Örneğin coğrafyamızda yaşanılan ve tamamen konjonktürel olan siyasi olaylar neticesinde ülkemizde Suriyeli mülteciler şehirlerimizde toplumsal hayatın bir parçası haline gelmiş olsa da dezavantajlı konumda yerlerini almış bulunmaktadırlar. Ancak ülkemizde beş sene öncesine baktığımızda toplumsal hayatımızda böyle bir dezavantajlı grup yer almamış bulunmaktaydı.

Dezavantajlı gruplar toplumdan topluma coğrafyadan coğrafyaya belirli bir duruma göre değişkenlik gösterebilse de bütün toplumlar için dezavantajlı olarak

kabul edebileceğimiz kadınlar, gençler, engelliler, eski hükümlüler, yaşlılar gibi temel bazı gruplar da yer almaktadır.

1.3.2. Dezavantajlı Grupların Tarihçesi

İnsanların bir kısmı yaşamaya başlamasından itibaren doğumlarıyla birlikte tarih boyunca çeşitli engellerle karşılamaya başlamışlardır. M.Ö. 6000- 5000 yıllarında ilkel topluluklar düzeninden tarım, avcılık ve hayvancılıkla beraber toplumsal düzene geçilmeye başlanmış ve insana bakış açısı da değişmeye başlamıştır. Bu toplumlarda, savaş ve avlanma gibi durumlarda bireyin iş yapabilmesi ve işe yaraması gerektiğinden, cinsiyet bakımından kadına yönelik ayrımcılık ve eziyetler, sakat doğanlara ya da sakatlananlara karşı sert tepkiler yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemlerde savaş ve üretime katılamayacak durumda doğanların hemen ortadan kaldırılması istenmiştir (Enç, 1972: 1).

Kadınların sorunları tarihin derinliklerine kadar giden bir silsileyi takip etmektedir. Kadınlar sosyal politika alanında "çilesi bitmek bilmeyen" bir grup olarak adlandırılmaktadır. İlk insanın eşi olmasından dolayı hem tarihsel çerçevede hem de çeşitli yaklaşımlar içerisinde farklı anlamları bünyesinde barındırmıştır.

Doğu ve batı medeniyetlerinde kadın farklı tarihsel süreçlerden geçmiştir. Bu medeniyetlere sırasıyla bakmak gerekirse eğer; doğu medeniyetlerinde bulunan *Hint* toplumunda önceleri anaerkillik söz konusuyken daha sonraları ise ataerkillik ön plana çıkmaya başlamıştır (Tümer, 1994: 173). Hindu hukukunun temelini oluşturan Manu Kanunlarında kadın, kocasından, oğlundan yada babasından bağımsız bir şekilde hak sahipliği elde edememiştir. Örneğin; dul kadınlar ölen kocalarının ardından onlara ihtiyacı olur düşüncesiyle yakılma işlemleri düzenlenmiştir (Donuk, 1991: 290-291).

Eski Çin Uygarlığı' nda ise kadınlara isim dahi verilmemiş "1.,2.,3.,…" şeklinde hitap edilmiştir. Ayrıca kadınlar domuz olarak anılıp kutsal metinlerinde kadına olumsuz birer öge olarak bakılmaktadır (Harman, 2001: 83).

Budist yapı içerisinde bunlara benzer bir şekilde erkek hakimiyeti geçerli olmakla birlikte erkeklerden daha aşağı olarak kabul edilmişlerdir. Budizm'in kutsal

kitabı Vedalar' da kadın, kasırgadan ve ölümden daha kötü bir varlık olarak değerlendirilmiştir (Harman, 2001: 83).

Babil' de Hammurrabi Kanunları' nda az da olsa olumlu özellikler bulunmaktadır. Evlilik haklarında kadın lehine tek eşlilik esas alınmıştır. Boşanma durumunda ise kadın; kendi çeyizi ile birlikte çocuğa bakmak için kocasının malının bir kısmına sahip olabilmektedir (Harman, 2001:83). Ayrıca kadın; hukuk davalarına katılabilme, yüksek konumlarda bulunabilme ve de anneye karşı yapılan tüm suçlar toplumdan sürülmek olarak cezalandırılmaları istenmiştir (Coşkun, 2011: 61-62).

Fars Diyarında kadın mal gibi görülürken, *Eski Mısırda* kadın üzerinde değişik uygulamaları mevcuttur. Erkek istediği kadar alabilir ayrıca kadın tüm malları üzerine geçirebilmektedir. Kadın kendi başına kara verebilmektedir.

Batı'da ise *Antik Yunan* uygarlığı' nda kadın hor görülüp hiçbir kamu hayatına katılma hakkı olmayıp siyasi hak ve yetkisi verilmemektedir. Kadın ayrıca kocasının velayeti altında olup susma eylemleri en büyük tavsiye olarak nitelendirilmektedir (Harman, 2001:83).

Kadının ezilmesinin zamanla değişkenlik göstermesiyle birlikte engellileri yok etme düşünceleri ve davranışları da zamanla farklılıklar göstermiştir. Daha sonraki dönemlerde yerini, daha insancıl tutum ve davranışlara bırakmaya başlamıştır. Engellilere bakış açısı yumuşatılmaya başlanmıştır. Anne ve babaların çocukları üzerindeki hakları sınırlandırmaya girişilip sakat yada özürlü doğan çocukların eşya gibi satılmasına yada suda boğarak öldürme yetkilerine sınırlandırmalar getirilmiştir (Enç, 1972: 2).

Batı uygarlığında kadınlara nazaran Yunan Tarihi sakatların topluluklarda daha saygıdeğer yerleri olduğunu belirtmiştir. Yunanlılar genellikle, sakatlanmış bir insanın tanrının sakatladığını sonradan o insanlara acıyarak tanrının o insanları ödüllendirdiklerine inanırlardı. Uygarlığın gelişmesiyle birlikte engellilere karşı insanların daha yumuşak davrandıkları ifade edilmektedir (Enç, 1972: 2-3). *Roma*'da evlenmek kanunen zorunlu olarak kılınmıştır. Dul kaldıktan sonra evlenmeyen kadın ve erkek cezalandırılmaktadır.

Hristiyanlığın yaygınlaşması ile birlikte engellilere karşı toplumların tutum ve davranışlarında önemli değişimler gerçekleşmiştir. Sakat ve zayıflara karşı merhamet ve şefkat gösterilmesini söyleyen ve zulme uğrayanların sığınağı olarak doğan Hıristiyanlıkta kilise, sakatların ve engellilerin koruyucusu durumuna gelmiştir. Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarda meydana gelen sakat ve muhtaçların tapınmaya gelen dindarlardan sadaka toplamaları din adamlarınca yapıldığı söylenmiştir.

Ortaçağ da engelli ve güçsüzlerin korunmasına ilişkin dinsel kurumlardan birisi de manastırların olduğu söylenebilir. Bütün sakatların manastır çatısı altında barınmalarına izin verilip ve mutfaklardan karınlarını doyurulup ihtiyacı kadarını gidermesi sağlanırdı.

Sanayi devrimi öncesinin devletlerinde, toplumun dezavantajlı gruplarına istinaden sağlanan tüm yardımlar, en fazla aileler, gönüllü yapılanmalar ve dini kuruluşlarca düzenlenmeye çalışılmıştır. Sanayi devriminin ortaya çıkmasıyla, Batılı devletlerde yönetimin sosyal alana müdahale etme durumun da bulunmuştur (Ateş, 2009: 88).

Müdahalenin nedeni ise sanayi devrimiyle insanlar, köyden kente göçler yaşanmış, kentte ucuz işgücü sağlanmış ve kentlerde kötü koşullara sahip evlerde ve barakalarda yaşamlarını sürdürmeye devam etmişleridir. Bu şartların yaşanmasıyla birlikte, devleti sosyal politika uygulamasına mecbur bırakılarak, sosyal veya refah devletine geçiş sağlanmasının temelleri oluşturulmuştur.

İslam geleneği içinde ise körlere dini bazı görevler tanınmasıyla ve de İslamiyet'in özürlü ve yoksullara yardım işini fitre ve zekat gibi daha ölçülü ve sürekli bir uygulamaya bağlamasıyla engellilere yönelik ayrıcalık tanınmaya çalışılmıştır. Daha sonraki dönemlerde endüstri devrimiyle birlikte engellilere devletler tarafından daha çok önem verilmeye başlanmış ve Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında zorunlu olarak savaşa katılamayan engelliler üretimin içerisinde yer almaları istenmiştir. Geçen zaman içerisinde ise engellilerin konumları toplumsal yaşamın gelişmesine bağlı olarak fazla olmasa da gelişme göstermiştir.

19. yüzyılın ikinci yarı döneminde belediye teşkilatının ve yerel yönetimlerin şekillenmeye başlamasıyla Osmanlı Devleti'nde yoksullukların korunması kapsamı içerisinde sakatlara da destek verilme çalışmaları yapılmıştır. 1868 tarihli Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi, belediye dahilindeki yoksulların korunması görevini şehremanetinine bırakılmasına karar verilmiştir. Memurin-i Mülkiye Tekaüd Kararnamesi' ne göre babası devlet memuruyken ölen engelli bireylere maaş bağlanması kararı verilmiştir (Balcı, 2013: 85-86).

Belediye teşkilatının ve yerel yönetimlerin şekillenme çalışmasıyla başlamasıyla birlikte, Osmanlı Devleti'nde yoksullukların korunmasına yönelik sakatlara da yardımlar bu kapsam içerisine alınmıştır. Bu bağlamda 1877 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu ve Vilayet Belediye Kanunu'nda da belediyeler kendilerinde olan bütçe içerisinden engellilere yardımlarda bulunmuşlardır (Özbek, 2011: 34).

Bir başka düzenleme ise; sağır ve dilsizlerin askerlikten muaf olabilmeleri için daha önceleri İstanbul'da yer alan bir merkezde muayene olmaları gerekli olurken, daha sonraları yoksul olan sağır ve yakınlarının ekonomik yüklerini hafifletmek amacıyla 26 Kasım 1911 tarihli Askerlik Kanunu ile iki gözü kör olanlarla sağır ve dilsizlerin askerlikten muaf sayılmaları şeklinde karar verilmiştir (Balcı, 2013: 85).

1.3.3. Dezavantajlılığı Oluşturan Süreçler

Bireyler; doğumlarından hayatlarını sonlandırıncaya kadar yaşamlarını ikame ettirebilmek amacıyla çevre faktörlerden maddi ve manevi çeşitli engellerle karşılaşabilmektedir. Bunlar dezavantajlılığı oluşturan süreçler içerisinde yer alıp incelemek gerekirse eğer;

A) <u>Eğitim:</u> Gelişmiş toplumlarda eğitimin her kişi için kanunlarla ifade edilmiş minimal ölçüler dahilinde erişim hakkına sahip bulundukları bir kamusal kolaylık olarak söylenebilir. İdari yönetimler eğitim kuruluşlarını kamu faydası gözetecek şekilde tasarlamasıyla tüm bireylerin ulaşımına sunulan kamu hizmeti niteliği taşımasına neden olmaktadır. Müfredatlar ve maddî koşulların tasarlanmasıyla

yurttaşların arasında ayrım yapmadan herkesin bu hizmetten yararlanmasını öngörmektedirler. Ancak, programda tüm bireylerin aynı düzeyde eğitim olanağı sağlanabilmesin de zorluklar yaşanmaktadır (DMKA, 2011: 17-18).

Eğitime erişimde kişileri birbirinden koparan birden fazla neden oluşmaktadır. Bu nedenleri en önemlisi de yoksulluktur. Bunun dışında farklı köken ve kanunsal statü (göçmenlik-yurttaşlık) de eğitime ulaşmada önemli bir hal almaktadır. Sınıfsal farklılık eğitim konusunda engel teşkil etmese dahi öğrenimin kişiler üstünde toplumsal etkisini yüksek ölçüde biçimlendirmesiyle ayrı noktalarda bir dezavantaj yaratmaya neden oluşturmaktadır (DMKA,2011: 17-18).

B) Ekonomi: Rekabeti yasalarla sınırları çizilmeye çalışılsa da kötü olanın kaybolup gittiği iyi olanın ise ayakta kaldığı durumlar yaşanmaktadır. Ekonominin her katmanında rekabete denk gelinmektedir. Üretim sürecinde sermayeyi elinde bulunduranlar arasında bir rekabet sağlanmaktadır. Ayrıca çalışanlar arasında da rekabet mevcuttur. Tüm bireylerin eşit fırsatlara ve eşit özelliklere sahip olduğu bir dünyada, rekabete pek ihtiyaç duyulmayarak eşitlik adı altında birleştirme sağlanabilirdi. Ancak dünyanın gerçekleri bu türden eşitliği hayali bırakmaktadır (DMKA,2011:18).

Rekabetin ve eşitsiz bireylerin olduğu ekonomik bir alan ise dezavantajlı grupları ortaya çıkarmaktadır. Örnek vermek gerekirse eğer iş gücü alanında kadın çalışanlar tamamen dezavantajlı konuma düşmektedir. Kadınların çalışma hakları anayasalarla ifade edilip belirtilmesine istinaden kadınların geleneksel yapılar içerisinde istihdam arzlarına katılımı farklı şekillerde engellemelerde bulunulmaktadır. Bir iş yerinde aynı iş koluna mensup bir erkekle ve bir kadın arasında kazanılan ücret bakımından işverenler tarafından eşitsizlik olarak görülmekte olup, bazı toplumlarda da geleneksel olarak kadınların iş gücüne katılımını tamamen engellemektedir (DMKA,2011:18).

C) Sağlık: Sağlıklı bir hayat sürebilmek için sağlıklı hayat sürme hakkı, insani temel haklardan en önemlisi olarak sayılmaktadır. Ayrıca bunun dışında çağımız toplumlarında sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı, anayasal düzeyde

olmakla birlikte yasal mevzuatlarla düzeltilmesi sağlanmaktadır. Sağlık hizmetlerine ulaşımda farklı engeller genelde mevcut olmakla birlikte bu engellerin başlangıcında kişilerin yeterli maddi kaynaklarının olmaması belirtilebilir (DMKA, 2011: 18).

Belirli kamu hizmetlerinde gıda, gelir düzeyi, çalışma şartları, öğrenim gibi alanlar da kişilerin sağlık durumlarıyla ilgili belirleyebildikleri şekilde sağlıklarının bozulduğu durumda sağlık hizmetlerinden faydalanma niteliğini etkileyerek sağlık olanaklarından faydalanma derecesine bağlı olarak bu alanda dezavantajlı grupları ortaya çıkarmaktadır (DMKA, 2011: 18).

D) <u>Politik Katılım:</u> Politika, eğitim, sağlık, ekonomi gibi önemli dallarda farklılık oluşturmak adına yapılabilecek önemli zemini oluşturmaktadır. Bireyler de hayatlarını etkileyebilecek değerli sonuçların alındığı bu alt yapıya çağdaş vatandaşlar seçilme ve seçme hakları sınırlarında katılmaya çalışmaktadırlar. Siyasi katılım da doğacak mahrumiyetler özgün bir dezavantajlı grup biçimini ortaya çıkarmaktadır.

Alt yapıyı oluşturan birimler (eğitim, sağlık, ekonomi) bazen kesişerek dezavantajın şiddetini daha da arttırabilmektedir. Ayrıca bunlarla birlikte popüler kültür, kültürel alan, medyada temsil, görünürlük ve politik temsil gibi ikincil olarak nitelendirebileceğimiz konumlarda da dezavantajın çözümü ve birey grupları üzerindeki etkilerini izlenimlemek mümkün olmaktadır.

1.3.4. Dezavantajlılığı Doğuran Faktörler

Dezavantajlılığın daha çok bedensel, zihinsel, yaş ve cinsiyet gibi bireyin kendisinde doğumlarından itibaren hayatlarında var olan etkenlerden dolayı ile bir sınıflandırma yapmak gerekirse eğer (Elmas, 2018: 947);

- **<u>Cinsiyet:</u>** Erkek olmak bir avantaj olup kadın olmak dezavantaj olarak belirtmek mümkündür. Modern toplumlarda ve de geleneksel toplumlarda kadınların özel ve kamusal alandaki aktiviteleri çeşitli nedenlerle sınırlamalar göstermektedir.

- **Bedensel Durum:** Bedenlerinde çeşitli nedenlerinden dolayı engellere ya da kusurları olan kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel konular da rekabet etmeleri zorlaştığı gibi sahip oldukları bedensel engellerden dolayı kendilerine toplumun ifade ettiği niteliklerle başa çıkmak zorunda kalmaktadırlar.

- **Yaş:** Dezavantajlı grupların nitelendirilmesinde yaş belirli faktörlerden biridir. Örneğin yaşlılar ve çocukların, üretim alanındaki yerleri düşük ölçekte olduğundan toplumsa önemi yadsınamaz.

- **Sosyal Tabaka:** Kültürel, sosyal, finansal bakımdan toplumun hangi tabakasında olduğuna bakılarak dezavantajlı grup sınıflandırması yapılmaktadır. Örnek vermek gerekirse eğer; geliri ortalamanın çok olan insanlar bağlı oldukları toplumsal tabaka nedeniyle çeşitli dezavantajlı sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir.

- **Etnik ve Dinsel Köken:** Kendi istekleriyle ya da doğdukları yer veya aile nedeniyle yer aldıkları etnik ve dini grup, bireyleri dezavantajlı konumda yer almalarına neden olabilmektedir. Ayrıca kişilerin toplum düzeyindeki yerleri sebebiyle dezavantajlılık durumu oluşturabilmektedir.

Ayrıca kalıtımsal ve değiştirilemeyen etkiler ve de kültür ve toplum içerisinde oluşan etkiler olarak ta ayrım yapmak mümkündür. Yapısal kökenli olduklarından dolayı değişmesi zor ve imkansız olan deri rengi, bedensel engel ve biyolojik cinsiyet gibi kalıtımsal ve değiştirilmesi mümkün olmayan etkiler olarak gösterilebilir. Kültür ve toplum nezdinde yer alan nitelikler ise toplumdan topluma, kültürden kültüre değişebilen aynı zamanda aynı kültür içerisinde değişiklik gösterebilen manevi etkiler, yerel ve mezhepsel soy, dil ve coğrafî köken gibi belirtmek mümkündür (Elmas, 2018: 947).

1.3.5. Dezavantajlı Gruplar

Dezavantajlı gruplar; sahip olunan nitelikleri itibariyle avantajlı olma durumuna sahip olmayan gruplarda yer almaktadırlar. Bu bireyler sosyal ve iktisadi hayata katılımda güçlük çeken bireylerdir. Örneğin Fairlie (2005) çalışmasında etnik kökenli azınlıkların yanında eğitim düzeyi az olanları da dezavantajlı olarak belirtmiştir. Bu kesimlerin sosyal hayata alışması günümüz toplumlarının en çok ilgi duyduğu konular arasındadır (DMKA, 2011: 20).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), dezavantajlı grupları şöyle ifade etmektedir: Ekonomik durumları, etnik durumları, cinsiyetleri veya dinleri, dilsel kökenleri veya siyasal mevkileri nedeniyle ekonomik ve toplumsal olarak olanakları diğer kişilere istinaden daha az veya farklı getirisi olan araçlara sahip olamayan ve de genellikle sağlık, barınma ve öğrenim gibi temel toplumsal gerekliliklerden uzak olan bireyler olarak ifade etmektedir (Caillods,1998: 10).

Dezavantajlı grupları belirtmek gerekirse eğer şu şekilde sıralayabiliriz:

✓ İşsizler

✓ Yoksullar

✓ Eğitimsizler

✓ Kadınlar

✓ Evsizler

✓ Bağımlılar

✓ Engelliler

✓ Çocuklar

✓ Romanlar

Bu dezavantajlı gruplara bakıldığında genelde birbirleriyle iç içe oldukları belirtilebilir. Eğitimi olmayan bireylerin işsiz, işsiz bireylerin yoksul ve evsiz veya romanlar olduğu söylenebilir.

Dezavantajlı grupları değerlendirmek ve sınıflandırmak çok da kolay değildir. Dezavantajlı gruplar toplumdan topluma ve konjonktürel olaylara göre değişkenlik arz edebilmektedir. Bundan dolayı dezavantajlı grupları sadece yukarı da sayılan gruplardan ibaret olmadığını bilmek gerekmektedir. Bu bölüm de Türkiye'de toplumu en çok ilgilendiren dezavantajlı gruplardan birkaçı ele alınacaktır.

1.3.5.1. Engelliler

Engelli bireylerin tanımını yapacak olursak eğer engelli bireyler; "Doğuştan ya da sonradan herhangi bir sebeple ruhsal, zihinsel, bedensel, sosyal ve duyusal niteliklerini farklı derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal hayata uyumlarını sağlama ve günlük ihtiyaçlarını gidermede güçlük yaşayan; bakım, korunma, danışmanlık, rehabilitasyon ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişilere" denmektedir (Öztürk, 2011: 22).

Ülkemizde 01.02.2005 tarihinde Resmi Gazete' de yayımlanarak en son değişiklikleri ile Engeliler Hakkında Kanun' un 3. Maddesi c bendine göre: *"Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi"* ifade etmektedir (Engelliler Kanunu, 2005: madde 3/c).

4857 sayılı İş Kanunu'nda belirtilen özürlü istihdamından faydalanabilecek olanlar 'Yurt İçinde İşe Yerleştirme Hizmetleri Hakkında Yönetmelik' in 3. Maddesi e bendine göre *" (Değişik:RG-2/8/2013-28726) Engelli: Doğuştan ya da sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişilerden tüm vücut fonksiyon kaybının en az yüzde kırk olduğu sağlık kurulu raporu ile belgelenenleri"* ifadesi ile engellilerin tanımını yapmaktadır (Resmî Gazete Tarihi: 25.04.2009).

Yeterliliği olmayan bireylerin; değişik sebeplerden dolayı engelliliklerini veya rahatsızlıklarını farklı biçimde yaşamalarına neden olan veya hisseden kişilerin içinde bulundukları özel durum olarak ifade edilebilir. Bilinen en olası engellilik çeşitleri, görme engelliler, ortopedik engelliler, zihinsel engelliler ve işitme engellileridir (DMKK, 2011: 22).

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı engelliliği sınıflandırmasına ilişkin altı ana başlık altında incelenme altına almaktadır:

1. Ortopedik Engelli
2. Görme Engelli
3. İşitme Engelli
4. Dil ve Konuşma Engelli
5. Zihinsel Engelli
6. Süreğen Hastalık (Türkiye Özürlüler Araştırması 2002,2004).

Kalıcı rahatsızlıkları olan bireyler ile birlikte sürekli bakım ve tedaviye ihtiyaç duyanlar ile yaşlılar, hamileler ve geçici engelliler bu grupta yer alabilmektedir. Toplum da küçük bir kısmının engelli olduğunu varsaymak yerine büyük bir kısmının geçici engelli olduğunu varsaymak daha mantıksal bir düşünce olacaktır. Tüm insanlar yaşamının bir kısmını sakatlıklarla baş ederek geçirmektedir. İnsanlar, aşırı yorgunken, yük taşırken, yaşlılıkta veya hamilelikte çevreye uyum sağlamakta zorluklarla karşılaşa bilmektedirler. Bundan dolayı dış mekan tasarımı bireyin fiziksel gücünü tümüyle ya da geçici olarak kaybedeceği göz önünde bulundurularak planlamalar yapması gereklidir.

2005 tarihli 5378 sayılı Engelliler Kanunu, belediye kanunlarının da dahil olmasıyla birlikte pek çok yasada belirleyici nitelik olarak belirtilmiştir. Kanunda engellilerin toplumsal yaşama uyum sağlayarak günlük gereksinimlerinin karşılanmasında güçlükler yaşaması, bu sebeplerden dolayı bakım, korunma, iyileştirme, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaçlarının olması farklı sosyal destekler içerisinde dikkatleri çekilmeye çalışılmaktadır (Sallan Gül ve diğerleri, 2014: 169-170).

Bireyin engelli olması çalışma hayatını ve sosyal hayata katılmasını da kısıtlamaktadır. Bu durum engelli bireylerin eve kapanmasına neden olmaktadır. Ayrıca engelli bireyler bu dezavantajlarından dolayı sosyal hayata katılmamayı tercih etmektedirler. Engelliler işe katılmayı, dışarı çıkmayı veya sosyalleşmeyi isteseler dahi birçok engelle karşılaşmaktadırlar.

Engellilik tüm dünyada da yaygınlaşmış olan bir olgu olarak varlığını sürdürmektedir. Engelli insanlarla ilgili rakamsal veriler dünya üzerindeki engelliliğin boyutları ile ilgili birtakım gerçekleri ortaya çıkarmaktadır. Dünya üzerindeki bulunan engellilerin sayısı bir milyar kişinin üzerini işaret etmektedir. Bu veriler, dünya nüfusuna oranlandığında dünya nüfusunun %15'ine denk gelmektedir. Kronik sağlık koşullarında yaşanan artışlarla birlikte nüfusun yaşlanması engellilik oranının artmasına sebep oluşturmaktadır (who.int, 2017).

Türkiye'de engellilerin toplam nüfusa oranı tahminen %12 düzeyinde olduğu bilinmektedir. Her ne kadar engelliler toplumda çok fazla göz önünde olmasa da bu oldukça yüksektir. Devlet tarafından engelli kişilerin eğitilmesi ve çalışma yaşamına adaptasyonu konusunda birden fazla adım atılsa dahi engellilerin topluma kazandırılması kolay olmayacaktır. Bu kısımdaki kişilere genel itibariyle yoksul kesim mensupları denilebilir (DMKK, 2011: 22).

1.3.5.2. Yoksullar

İnsanlık tarihi kadar eski olduğu belirtilen yoksulluk; bir tek gelirdeki seviye azalması olarak değil, bununla birlikte insanların yaşamlarını sürdürebilecek temel gereksinimleri karşısında öngörülebilecek derecede yeterli hayati güvenirliliğin olmaması anlamlandırılmaktadır (Taşçı, 2018: 13).

Yoksulluğun tanımı yapılırken birçok unsur ele alınarak değerlendirmeler yapılmaktadır. Tanım ve ölçümlerinde bir karara bağlanma süreci bulunmamakla birlikte son zamanlarda yoksulluğun sadece kişiye düşen milli gelir temel alınarak ifade edilemeyeceği şeklindeki düşünce göz önünde bulunmaktadır (Aksan, 2012: 11).

Yoksulluk uzun yıllar içerisinde gelişmekte olan ülkelerin en büyük problemlerinden birisi olarak yer almaktadır. Günümüz dünyası içerisinde yoksullukla mücadele adına yoğun çabalar sarf edilmektedir. Asgari yaşam düzeyine ulaşmaları için kişilerin belirli bir gelir seviyesinde olmaları gerekmektedir.

Yoksulluk ile ilgili hususlara bakacak olursak eğer; yeterli gelirin olmaması anlamı içerisinde "maddi mahrumiyet"; yetersiz beslenme, açlık, hastalık "fiziki zafiyet"; eğitim imkanlarına ulaşamama "izolasyon"; her an yoksulluk riskiyle karşılaşma "güçsüzlük" olarak ifade edilmesi yoksulluğa işaret etmektedir (Aktan ve Vural,2000:46)

Yoksulluğu nitelendirmeye yarayan ilk unsur gelir düzeyidir. Gelir düzeyine bağlı olarak yapılmakta olan yoksulluk tanımlamalarında konut, gıda ve giyinme gibi zaruri ihtiyaçlardan oluşan bir gelir tespit edilmektedir. Bu gelir seviyesinin altında olan kişilere yoksul denilmektedir. Geliri baz alarak sağlanan yoksulluk değerlendirmelerine göre ülkenin bölgeleri arasındaki ve ülke içindeki ve de hatta kentlerin içinde ortaya çıkabilen dengesizlikleri değerlendirmede destek olduğu söylenmektedir (Aksan, 2012: 11).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün yapmış olduğu çalışmalara göre dünyada tahmini olarak 2 milyar bireyin günde 3.10$ dolardan daha az geliri olan kişilerin yaşamlarını devam ettirdikleri öne sürülmektedir. Bu sayılarda dünya nüfusunun aşağı yukarı %36 sına denk gelmektedir (ILO, 2016).

Yoksulluğu açıklamak sadece gelir düzeyi ile yeterli olmamaktadır. Gelirin doğrultusunda tamamlayıcı birden fazla etkiden yararlanmak gerekmektedir. Birleşmiş Milletler' in yoksulluk ifadesinin içinde, yenilenebilir bir hayat için gerekli gelire veya olanaklara sahip olamamak; yetersiz beslenme ve aç kalma; eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlara sınırlı ulaşım ya da hiç ulaşamama; ölüm oranları; evsizlik ve uygun olmayan konutlar; güvenli sayılamayacak çevre koşulları ve sosyal dışlanma ile birlikte sivil, kültürel ve sosyal yaşama dair karar alma süreçlerine katılamama gibi sebeplerle beraber düşünülmesi gerektiği belirtilmektedir (Arabacı, 2009: 10).

Birleşmiş Milletler' in tanımından sağlanacak önemli saptamalardan biri de yoksulluk söylemlerinin, gelir düzeyi ve bireylerin hakları arasında sayabileceğimiz temel haklardan mahrum kılınması yanında kültürel ve sosyal yaşama gerekli seviyede ulaşamaması gibi değerlendirmelerle desteklendiği de söylenebilir. Burada belirtilmesi istenen sadece finansal değerler değil politik ve toplumsal değerler de yoksulluk tanımlamalarında yerini alarak belirtmek gerekmektedir (Sipahi, 2006: 175).

Yoksulluk, toplumların yapı taşını etkileyen doğrusal bir sosyal olgu olarak bilinmektedir. Yoksulluğun sürekliliği bozulamayacak bir durumda olması yoksunluk olarak adlandırılan durumun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca yoksulluk, dezavantajlı unsurlarla değerlendirmeye girdiğinde toplum da sosyal çatışmalara ve artan suç düzeylerine açık kapı haline gelebilmektedir. Yoksulluk ile mücadele anlaşmalarına yer ayrılmadığı sürece şiddetin artması ve suç, sosyal düzenin bozulması ve sosyal dışlanma gibi sorunlara neden olmaktadır (Öğülmüş, 2011: 84).

Globalleşme sonrasında köyden kentlere doğru göç hareketi sonucunda yoksulluğun kentlerde daha çok hissedilmesine sebep olmaktadır. Gelişme evresinde olan ülkelerde çevresine göre düzensiz biçimde çoğalan metropol alanlarda kentin sunduğu imkanların ve kentsel hizmetlerin eşit olmaması sorununu oluşturmaktadır. Kentlerde yaşamalarına rağmen kentin sunduğu olanaklardan yararlanamamaktadırlar (Kaya, 2011: 221).

Yoksulluk sadece gelirin, diğer kişi ya da zümrelere göre az olmasıyla açıklanması yeterli olmamaktadır. Yoksulluk niteliği maddi değerlerinin yanında birden fazla toplumsal sorunları da içinde barındırmasıyla birlikte yaşam kalitesi düzeyinde denilen sağlık, eğitim, temel insani gereksinimlere vb. sahiplik yoksullukla birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Dolayısıyla; sosyal gerekçe ve manevi- maddi kayıplara yol açması itibariyle yoksulluk sosyal yardım alanında ölçülendirilmesi ve sonuca ulaştırılması gereken bir konu olarak belirtilebilir.

Kentsel yoksulluk; kentin kendisinde yaşanan yoksulluk olarak söylenerek sosyal imkanlarla kent hayatına katılamayan birey kent yoksulu olarak

tanımlanmaktadır. Bir kentin sunmakta olduğu olanaklara ve haklara o toplumun sonuca ulaşamaması kent yoksulluğu miktarını ortaya koymaktadır. Eğitim, sağlık, güvenlik, barınma sosyal olanaklardan yararlanma gibi temel ihtiyaçların giderilememesi kentsel yoksulluğu belirtmektedir. Diğer bireylerle aralarında önemli farklılıklar ve kopukluklar olan bir toplumsal boyutu anlatmaktadır.

Neo-liberal finansal sorunlarla birlikte devletin sosyal niteliğini azaltmaya dair girişimlerle, devletin dezavantajlı konumda bulunan yoksul yurttaşlarının güvenlik yönünün azalmasına sebep oluşturduğu, iş bulmakta zorlanmalar yaşandığı ve yoksulluğun katlanarak arttığı belirtilmektedir. Gelir dağılımındaki dengesizlikler ve beraberinde yaşanan olumsuz gelişmeler, ötekileşen kesimlerin toplumsal yapıda sürekli artmasıyla kalıcı hale gelmelerine neden olmuştur.

Yoksullar için yoksulluk olgusundan sıyrılabilmenin olanaklarından biri de sosyal yardımlardır. Sosyal yardım faaliyetleri ile yoksul kişilerin ihtiyaçları giderilerek hayatlarını idame ettirebilmeleri için desteklerini sürdürmeleri çalışılmaktadır. Bundan dolayı yoksulların farklı sebeplerden dolayı oluşan ve uzun süreli politikaların aracılığıyla sonlandırılması mümkün olacak yoksullukla mücadeleler politikasını bekleyecek süreleri olmamaktadır (Güneş, 2008: 29).

Yoksulların; gıda, konut, giyinme gibi temel gereksinimleri sosyal politikalarla acil bir şekilde giderilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla sosyal yardımlar yoksul bireylere en kısa sürede yapılan destekler olarak belirtilmektedir. Ayrıca tüm toplumlarda yaşlılık, engellilik vb. nedenlerden dolayı uzun vadede veya sürekli halde yardıma gereksinimi olan kişilerin bulunması önüne geçilemez bir hal almaktadır. Bu niteliğinden ötürü sosyal yardımlar uzun vadede devam etmek durumunda kalmaktadır (Güneş, 2008: 29). Yoksullukların nedeni belirli yaklaşımlara göre değişkenlik gösterebilmektedir:

1. Liberal Yaklaşım (Modernleşme Teorisi, Neo-Klasik Yaklaşım); Yoksulların yoksulluklarını tembelliğe atıfta bulunarak açıklamaya çalışmaktadır. Ülkelerin ve bölgelerin az gelişmişliği üzerinde incelemelerde bulunmuşlardır. Yoksulluğun, ülkeler üzerinde kurulan demokratik yapıdan,

teknolojiden, sermayeden, vatandaşlar üzerindeki ayrıcalık konumlarından oluşması üzerinden geldiğini belirtmektedir (Taşçı, 2018: 14).

Modernleşme teorisi yoksulluğun nedenleri arasında kültürel/geleneksel yapıyı da göstermektedir. Örneğin; kadının toplumdaki konumu ekonomik ve sosyal açıdan değiştirilerek ülke gelişme gösterebilir. Ayrıca; romanlar için okumanın zaman kaybı olarak nitelendirilmesi eğitime önem vermeme kültürü anlamını içinde barındırmaktadır.

Yardıma ihtiyacı olan yoksulların sürekli olarak sosyal yardım almak koşuluyla yaşamlarını yardıma bağlı olarak devam ettirmeleriyle birlikte yardım almaktan kurtulma yollarını denemeye çalışmamaktadırlar. Liberal bir düşünür olan Adam Smith'e göre, ihtiyacı olan kişilere yapılan yardımların hiçbir faydası olmadığını; çünkü yardım alanların tembelliğe yöneldiğini belirtmektedir (Çakır ve Akdemir, 2001: 179).

Adam Smith'e göre yoksulluk olgusu ihtiyacı olanların kendi ellerinde olan bir sorun olarak ele almaktadır. Kendi hatalarının bir ürünü denmektedir. Bundan dolayı İstihdam, yoksulluğun panzehiri olarak ifadelerini sürdürmektedir (Kennedy, 2008: 261).

Modernleşme teorisi ayrıca yoksulluğu siyasi yönetim yapısındaki başarısızlığa bağlamaktadır. Hükümetin gelişmesi, siyasi büyüme konularındaki yaklaşımları sosyal hizmetlerin tüm nüfusa ulaştırılması hükümet hamleleri olarak belirtilmektedir. Bunların yerine getirilmemesi yoksulluk olarak belirtilmektedir. Kanunsuz hükümet hareketlerinin olması yolsuzlukla beraber yoksulluğu meydana getirmektedir.

2. Neo-Marksist Yaklaşım; Liberal yaklaşımın zıddını ileri sürerek yoksulluğun sebebinin sömürünün var olmasına bağlamaktadır. Yoksulluk geleneksel ve kültürel faktörlerle bir ilgisinin olmadığını onun yerine egemen ulusların zenginleşmesinin gerekliliği ve sonucu olarak bağımlılık teorisi ile açıklama getirmektedir (Taşçı,2018: 16-17).

Dünyayı, merkez ve çevre ülkeler olarak ikiye ayırmaktadır. Merkez ülkeler sanayi bakımında gelişmiş ülkeler olmakla birlikte çevre ülkelerden hammadde ve ucuz işgücü almalarıyla konumlarını belirtmektedirler. Merkez ülkeler pazar konumunda çevre ülkelere bağımlı konumda bulunmaktadır (Kurt, 2009: 99). Çevre ülkeler konumunda olan az gelişmiş ve gelişmekte olan konumundaki ülkeler olup yoksulluğun buralarda artmasına neden olmaktadır. Ortaya hiyerarşik bir sömürü sistemi çıkmaktadır. Sömüren ülkenin gelişmesine yönelik tek yönlü bir hareket meydana gelmektedir.

Marksistler için diğer bir yaklaşımında ise yoksulluk, kapitalizmin yapısal bir sorunu olarak açıklanmaktadır. Yoksulluğun sebebinin kapitalizmin doğası içinde bulunduğunu belirtmektedir. Kapitalizmin tüm ekonomik yaşam şekillerinin sonucu olarak yoksulluğun insanlarda ortaya çıkması normal bir süreç olarak belirtilmektedir (Taşçı,2018:18).

Gelir dağılımında yaşanmakta olan adaletsizlikler, gelişigüzel ve plansız gerçekleştirilen çarpık kentleşmenin varlığı, insanların eğitim seviyelerindeki düşüklük ve ücretlerin genel itibariyle yetersizliği gibi faktörlerin olması yoksulluğa, yoksulluğun kalıtsal hale gelmesiyle yoksullukla mücadele çalışmalarında birtakım başarısızlıkları devamında getirmektedir.

1.3.5.3. Kadınlar

Dezavantajlı gruplarda cinsiyet ayrımcılığı getiren gruplar arasında yer almaktadır. Burada cinsiyet ile ilgili vurgu kadınlara yapılmaktadır. Çünkü erkeklerin dezavantaj olarak niteleneceği durumlar söz edilemeyecek kadar azdır. Kadınların, kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarındaki çalışmalarına katılımının karşısındaki en temel faktör cinsiyetlerinden oluşan doğal engeller olmamakla birlikte, cinsiyet kimliğinden oluşan toplumsal ve beşeri nedenler olarak belirtilebilir (DMKK, 2011: 19).

Kadınlar neredeyse dünyanın her yerinde ve her zaman erkeklerden daha az istihdam edilmesi gözlenmektedir. Kadınların iş yaşamına katılımı alanında birden

fazla sayıda engellerden bahsetmek söz konusudur. Kadınların iş yaşamına katılımının az olması kadının iş yaşamından dışlanması şeklinde belirtilebilir. Kadının iş yaşamından dışlanması, hangi neden dahilinde olsa da işgücüne katılamama, işgücü sektöründen ayrılma ya da işgücü sektöründe ayrımcılığa neden oluşturma şeklinde olmaktadır (Çakır, 2008: 27).

Kadınlar sahip oldukları dezavantaj nedeniyle yeterli eğitim alamamakta, mesleki eğitim olanaklarından yoksun kalmakta, toplumdaki cinsiyetçi bakış açısı nedeniyle evde olmaları istenmektedir. Çalışma hayatında yer alabilen kadınların durumları incelendiğinde ise genellikle ikincil piyasalarda yer alan işlerde çalışmakta, kayıt dışı ve düşük ücretli işlerde istihdam edilerek çalışma hayatında yer bulabilmektedirler. Bu durum sadece ülkemizde değil Dünya'daki birçok ülke içinde geçerli olan durumlar olup kadınların istihdama katılım oranları erkeklere oranla daha düşük, çalıştıkları işler kötü işler olarak nitelendirilebilecek işler olup gelir düzeyleri daha düşük olmaktadır.

Kadınların dezavantajlı konuma düşmelerinde eğitim, mesleki bilgi ve beceri düzeylerinin bir nevi düşük olması, çalışmaya elverişli olsalar bile istihdam konusunda ayrımcılıklarla karşı karşıya kalmaları, toplumsal kurallar sebep gösterilerek evin dışında çalışmalarının destek görmemesi, çalışmanın ve gelir getirmenin erkeğin görevi olarak algılanması, çocuk bakımı, yaşlı aile büyüklerini bakımı, ev işleri gibi faaliyetlerin kadınların görevi olarak gösterilmiş denilebilir (Gündüz, 2007: 21).

Tüm kadınları dezavantajlı olarak tanımlamış olsak da kadınlar içerisinde yer alan bazı gruplar sahip oldukları özellikleri nedeniyle onları daha da dezavantajlı konuma yerleştirilmektedir. Bu kişiler; şiddet görmüş ya da korumaya muhtaç veya bakıma ihtiyaç duyan, eğitimi yetersiz olan veya yoksul kesimlerde hayatını idame ettiren dezavantajlı kadınlardır.

Bireylerin cinsiyet bakımından sınıflandırması yapılmak istendiğinde erkekler ve kadınlar olarak ifade edildikten sonra, ayrılmış birer zümrenin üyeleri olarak barındırdıkları için bu kişilere yönelik birden fazla sonuçlara ulaşılmakta, bu

zümrelerin üyeleri içerisindeki bireysel ayrılıklar uç noktalara getirilmekte ve ayrıca bütünüyle biyolojik gerekçelerle ortaya konulmaktadır.

1.3.5.4. Göçmenler

Türk Dil Kurumu sözlüğünde belirtilen göçmen "Kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir" olarak tanımı yapılmaktadır (TDK sözlüğü). Coğrafi yer olarak değiştirme sürecinin siyasi, iktisadi sosyal ve kültürel alanlardan toplumun yapısını etkileyerek değişmesine olanak sağlayan nüfus hareketleri göç olarak adlandırılmaktadır.

Göç hareketleri, kırsaldan kırsala, kırsaldan şehirlere, şehirlerden şehirlere, şehirlerden ülkelere veya ülkeler arası gerçekleşebilmektedir. Göç alan veya göç veren yerleşim yerlerinde göç hareketinin gerçekleştiği büyüklüğe ve göçün yapılmış olduğu nedenlere bağlı olarak olumlu veya olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (Yalçın,2004: 4).

İnsanların yaşadıkları yerin kaynak yetersizlikleri, doğal afetlerin oluşması, iklim şartlarında olumsuz değişikliklerin yaşanması, 20. Yüzyılın savaşları, ekonomik-sosyal sorunlar, kültürel yıpranmalar yaşamlarını devam ettirebilmeleri için farklı yerlere göç etmek zorunda kalmaları göçebelik hayatının başlamasına ve göçebelik hayatının benimsenmesine neden olmuştur.

Göçün nüfus üzerinde somut veya soyut anlamda birçok etkiye neden olmasıyla göç edilen yerlerde nüfus artacağı için yaşanılan göçten dolayı huzursuzluklar ve problemler yaşanılarak nüfusu azaltmada etkin rol oynayabilmektedir. Sosyo- ekonomik değişmeler, sağlık, eğitim ve güvenlik gibi alanlar çıkacak olan huzursuzluk ve problemlere örnek olarak gösterilebilir (Es ve Ateş, 2004: 210). Göç olgusunun, oluşum sebepleri ve sonuçları katılarak araştırmalar yapılması halkın refahını artırmaya yönelik önemli sonuçlar elde edilebilmektedir.

Göç olgusu, şehrin yapısını ve işleyiş kurallarının etkilenmesine ortam hazırlayarak değiştirmelerini sağlamışlardır. Etkilenmelerinin en önemli sonucu olarak konut sıkıntısının yaşanmaya başlanması ve de konut elde edemeyecek

olanların gecekondu oluşumlarına doğru yönelmesidir. Daha iyi yaşam sağlamak ümidiyle insanlar göçleri gerçekleştirmektedirler. Göç yapan kişilerin gelir düzeyleri ortalama geçim miktarının altında kaldığından dolayı, barınma sorunlarını bir çözüm bulabilmek amacıyla gecekondu olgusunu ortaya çıkarmaktadırlar.

Yerel yönetimler, yaptıkları çalışmalarla birlikte göç olgusu üzerinde etkilerini göstermektedir. Kentin ekonomik işlevlerinin halkın refahına uygun düzenlemelerinin yapılmasıyla, şehrin mutluluk düzeyinin arttırılmasına neden olabilmektedir.

Belediyelerin başta altyapı yatırımları olmak üzere yatırımların yeterli olmamasından dolayı ekonomik sorunlarla birlikte çözülme ihtimali düşük gözüken sosyal sorunlarında ortaya çıkarmasına ortam hazırlamaktadır. Bunun için belediyelerin yetkilerinin arttırılmasıyla birlikte ulaşım, eğitim, sosyal güvence, sosyal olanak ve içme suyu gibi ihtiyaç duyulan kaynakların tahsis edilmesi için ekonomik açıdan daha dengeli bir şekilde büyümeyi oluşturacak politikalar sisteme geçirilmelidir.

1.3.5.5. Romanlar

Romanların kökenlerine bakıldığında konusu henüz netlik kazanmamış olmakla birlikte, 19. yüzyılın başlarında tarihçiler, halkbilimciler ve dilbilimciler ciddi bir şekilde bu konuya eğilim göstermişlerdir. Hint dili ile Romanların konuştukları dil *(Romani)* arasındaki benzerliklerin keşfedilmesiyle, Romanların kökenlerine ilişkin belirsizlikte yavaş yavaş çözümlemelere ulaşmıştır. Buradan hareketle birlikte, Romanların kökenleri Hindistan'a dayandırıldığı belirtilmektedir (Aydoğan, 2006: 22). Hindistan'dan sonra dünyanın değişik yerlerine yayılmış olan Romanlar, şuan dünyanın hemen her yerinde varlıklarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar.

Türkiye'de kaç Roman yurttaşın yaşadığına dair, Osmanlı İmparatorluğu'ndan bugüne kadar yapılan nüfus verilerinde etnik kökenlerin belli edilmesi hususunda ayrıntılı veri analizi yapılmadığından ne kadar oldukları belirlemek kolay değildir. Yaşlılar, kadınlar, göçmenler, eşcinseller gibi belli başlı

dezavantajlı gruplardan birisi olan romanların yerel yönetimlere katılımlarını gerçekleştirmeleri ve yerel yönetimlerce algılanır hale gelmeleri beklenilen düzeyin çok altındadır. Romanlar sahip oldukları etnik kimlik yüzünden birçok ülkede ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Romanlar sahip oldukları etnik kimliklerinden dolayı birçok sosyal gruptan ve işgücü piyasasından dışlanma durumunda kalmaktadır.

Romanlar üzerinde yapılan bilimsel araştırmalara bakıldığında, romanların kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak gördüklerini, anayasa ile güvence altına alınmış temel insani imkânlardan ve haklardan yararlanamadıkları düşüncesini barındırdıklarını, kötü ve alçaltıcı koşullarda yaşamaya zorlandıkları fikrinin kendilerinde hâkim olduğu ifade edilmektedir (Marsh, 2008: 20).

Her ne kadar devlet eliyle birlikte, çingene haklarının düzeltilmesi ve korunmasına yönelik bir "Roman Açılımı" söz konusu olsa da yerel yönetimlerin katkıları sağlanmaksızın, bu projenin askıda kalması olasıdır. Sosyal haklar ve sosyal devlet ilişkisine dönüldüğünde roman kökenli yurttaşların karşılaştığı en çok karşılaştıkları güçlüklerden birisinin eğitim ve iş olanaklarına erişim alanında olduğunu söylemek mümkündür. Romanların talep etmelerine karşın etnik kökenlerinden ve farklı görünüşlerinden dolayı, eğitimde ve işte fırsat eşitsizliği mağduru olmaları gözle görülecek şekilde olduğu söylenebilir.

1.3.5.6. Gençler

Toplumun dinamik kesimini oluşturan, yeterli bir eğitimle geleceğe hazırlanan daha yaşamın yükünün yüklenmemiş, fiziksel ve ruhsal gelişimleri tamamlama süreci yaşayan insan gruplarına denilebilir. Ülkenin kalkınmasında önemli konumda olan gençler bugün ne yazık ki yaşadığı sorunlarda mevcuttur.

Farklı ülkelerde ve farklı amaçlar için genç tanımında değişiklikler olsa da ILO genç istihdamı, Eurostat gibi uluslararası kurumlarda da istatistiksel olarak 15-24 yaş grubu olarak gösterilmektedir.

Ayrıca insanlar doğal afetlerin yaşandığı dönemlerde de geçici de olsa dezavantajlı konumda olabilmektedir. Sonuç olarak dezavantajlılık durumu insanların

karşısına her an çıkabilecek ve hayatını olumsuz bir şekilde etkileyebilecek sosyal hayattan ve işgücünden dışlanmasına neden olabilecek bir durum olarak belirtilebilir.

1.3.5.7. Yaşlılar

Yaşın ilerlemesiyle birlikte bireyler bedensel, zihinsel ve psikolojik bazı değişimler içerisindedirler. Yaşlılıkta meydana gelen işlevsel kapasitedeki azalmalar ve fizyolojik gerilemeler engelliliği de beraberinde getirdiğinden dolayı, yaşlılıkla ilgili ihtiyaçlar engellilik gereksinimleri ile yakından bağlantı içerisindedir (WHO, 2007).

Yaşlılar geleneksel anlamıyla engelli olarak görülmeseler de bedenlerinde ve zihinlerinde ortaya çıkan değişiklikler nedeniyle yaşadıkları mahallelerde, kentlerde, konutlarda, kullanmış oldukları araç gereçlerde bazı zorluklarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bazı hareketleri artık daha zor gerçekleştirmekte, bu nedenle de davranışlarında değişiklikler meydana gelmektedir.

Örneğin kaldırımlarda ve yollarda yürümek, toplu taşıma araçlarına binmek, inmek, banka ve benzeri kurumlarda işlerini çözümlemek, dolaplara bir şeyler yerleştirmek, çarşıda alışveriş yapmak ya da dolaplardan çıkarmak, kalkmak, eğilmek, gibi işler daha zahmetli ve zor hale gelmektedir

1.4. DEZAVANTAJLI GRUPLARIN KENTLERDE YAŞADIKLARI SORUNLAR

Engel, bir bireyin günlük hayattaki etkinliklerini katılım ve uyum derecesini bozan, kısıtlayan, kronik bir eksiklik gibi söylenebilir. Böyle eksiklikler kişisel (içte gelen) veya dışarıdan gelen bir olumsuzluk şeklinde olabilmektedir.

Birleşmiş Milletlerin fiziksel engelli kişilerle ilgili kentsel mekandaki gereksinimlerinin açıklamasını şu şekilde ifade etmektedir: tekerlekli sandalye kullanan kişiler için dolanma için en önemli hareketlilik olarak bilinmektedir.

Tekerlekli sandalye kullananların, manevra alanına gereksinimleri olduğundan, bu gruptaki engellilerin diğer engel gruplarından ve yürüyebilen engellilerden farklı gereksinimleri olabilmektedir.

Yardım alan tekerlekli sandalye hareketi, geniş dönme alanına ihtiyaç duyarken kendi başına tekerlekli sandalye kullanan kişilerin daha geniş bir alan ihtiyacı doğmaktadır. Bu ifadeler çerçevesinde kentsel mekanın bağımsız ve yardım alan tekerlekli sandalyenin hareketliliğine imkan verecek biçimde tasarlanmasının önemli bir zorunluluk olduğunu söylemek mümkündür. Kendi kendine yeterli olmanın önündeki engeller şu şekilde ifade etmiştir (Bozok, 2011:7):

a. Toplumsal ve ailevi destek alamamak

b. Önyargılarla karşılaşmak ve bunları çözememek

c. Kurumsal, yapısal destek alamamak

d. Kolektif olarak hareket edememek

e. Bireysel sorunları toplumsal düzleme taşıyamamak

f. Toplumsal dışlanmaya maruz kalmak

g. Mevcut kaynaklara ulaşamamak

h. İstihdam, sağlık, eğitim gibi kaynakların hiç olmaması ya da sınırlı olması

1.4.1. Fiziksel Etkenler

Engelli insanların hayatlarına bakacak olursak eğer genel olarak evlerinde başlayıp, yine evlerinde yaşadıkları yerlerde sona ermektedir. Yaşadıkları yerlerden ayrılıp, bahçe mekanlarına girmelerinden itibaren, engellinin gitmeyi hedeflediği işyeri, sinema, park vb. yerlere ulaşmak için bir dizi engelden geçmek zorunluluğu bulunmaktadır. Kentsel mekanlarda engellilere yönelik yeterli fiziksel düzenlemeler

getirilmemiş ya da doğru uygulanmamış ise, kentsel yaşam, engelli için türlü sıkıntılarla dolu olmaktadır.

Fiziksel çevrede engelsiz tasarımlar yapmak gerekmektedir. Bu tasarımlar yapılarak mekanın erişilebilir olması gerekmektedir. Bu şekilde engelsiz olarak mekanlara ulaşımını sağlayabilecektir.

Engelli kişilerin toplumla bütünleşmelerini sağlamak için engelliliklerini azaltabilecek ya da ortadan kaldırabilecek fiziksel mekanlar yapılması gerekmektedir. Bunun için ise tasarım ve planlama aşamalarında, yolların, konut alanlarının, kamusal alanların ve yapıların, çalışma alanlarının ve eğlence mekanlarının kullanış alanlarının en küçük ayrıntıda dahi ele alınarak buna uygun düzenlemeler haline getirilmesi gereklidir.

Kentsel ölçeklerden mekansal ve yapısal ölçeklere inilmeye başlandığında fiziksel anlamda kullanılabilirliğin sağlanması ve de bina iç kullanışlarının giriş çıkışlarının, ulaşım araçlarının, kaldırımların, yolların, meydanların kısaca kara, deniz ve hava kullanımlarına ait tüm düzenlemelerin engellilere göre düzenlenmesi sağlanmalıdır.

Bedensel ve diğer engellilerin, yaşlıların, çocukların ve diğer kısıtlı kişilerin mekanı fiziksel olarak kullanmaları için aşağıdaki beş ana unsur gerekliliği mevcuttur (Andaç, 1997: 20):

1. Yeterli genişlik,
2. Yeterli dönme alanı,
3. Yeterli yükseklik ve boy hizası,
4. Yüzeylerin özellikleri,
5. Yönlendirme ve uyarma için gerekli düzenlemeler.

1.4.1.1. Engellilerin Kent Yaşamında Karşılaştıkları Sorunlar

Yerel yönetimlerin hizmet alanları içerisinde sosyal hizmetler ve bunlar içerisinde de engellilere yönelik hizmetler yer almaktadır. Dolayısıyla kentin engellilere "ulaşılabilir" hale getirmek, mimari ve fiziki çevrenin engellilere uygun halde olması büyük önem arz etmektedir (Fırat, 2008: 89-90). Belediye yasalarında belediye başkanlarına bütçe içerisinde muhtaç ve yoksullar için ayrılmış olan ödeneği kullanmasıyla, engellilere yönelik hizmetlerde kullanılmasına ve ayrıca merkezler açmasına, ilgili derneklerle ve de ilgili olan vakıflarla ortak hizmet projeleri yürütmek gibi görevleri mevcuttur.

Engelli tanımını tekrar bir hatırlatmak gerekirse eğer Birleşmiş Milletlere göre; normal bir bireyin sosyal ya da kişisel yaşantısında kendi kendisine yapması düşünülen işleri, ruhsal veya bedensel yeteneklerinde bulunan kalıtımsal olarak meydan gelen ya da sonradan oluşmuş herhangi bir noksanlık nedeniyle kendi işlevlerini yerine getiremeyenler olarak tanımlaması yapılmıştır.

Engelli bireylerin içinde hayatlarını sürdürmekte oldukları fiziksel çevre, doğuştan ya da sonradan oldukları fiziksel işlev yetersizlikleri ve bu nedenle yol açan sınırlamalar sebebiyle büyük önem arz etmektedir. Toplumun hayatını ikame ettirdiği yerleri tasarlarken içinde yaşanılan fiziksel çevreyi de o toplumun içerisinde var olan herkesi düşünerek düzenleme yapılması sağlanmalıdır.

Hayatını sürdürdükleri konutlardan ulaşım araçlarına ve tüm kamusal yaşam alanlarına kadar tüm çevresel faktörleri barındıran engellilerin gereksinimleri ve özellikleri dikkate alınarak düzenlenmediği göze çarpmaktadır. Bedensel yeterliliği olmayan engellilerin kent yaşamında işlevlerini kolaylıkla sağlamaları için çeşitli düzenlemelere gerek duyulmaktadır.

Kamu binaları, kaldırımlar, yollar, bahçeler ve parklar, okullar, içinde yaşanılmakta olan konutlar, ulaşım araçları ve bunun benzeri daha birçok fiziksel çevre unsurunun olması, engellilerin toplumun içinde barındırılıp yaşamını ikame

ettirmesinin önünde ciddi birer engel teşkil etmektedir. Bu düzenlemeler birçok çeşit arz etmektedir. Kentsel düzenlemelerin en önemlileri ise şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Yaya Yolları ve Kaldırımlarda Yeterli Genişlik

2. Rampalarda Eğim

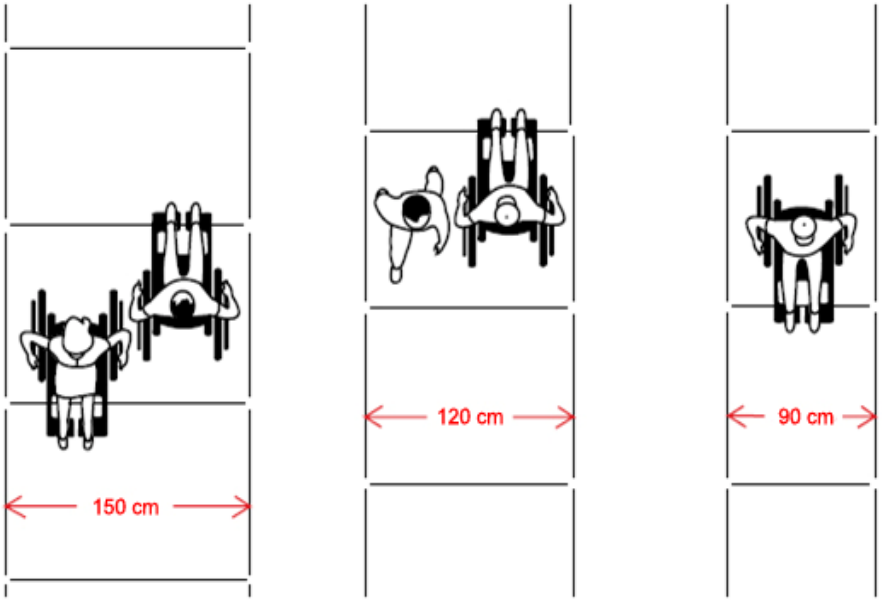
3. Yeterli yükseklik ve boy hizası

4. Yüzeylerin Özellikleri

5. Yönlendirme ve uyarma için gerekli düzenlemeler

1. Yaya Yolları ve Kaldırımlarda Yeterli Genişlik: Yolların ve kaldırımların tasarımından uygulama aşamasına kadar temel belirtilmesi gereken noktalar; tüm vatandaşlar için özellikle ortopedik ve görme engelliler gibi hareket kısıtlılığı bulunan bireyler için hareketlerinde ulaşılabilirliğinin sağlanması sebebiyle, temiz, güvenli, engelsiz, yeterli ve düzgün genişlikte ulaşım imkanın sunulması sağlanmalıdır.

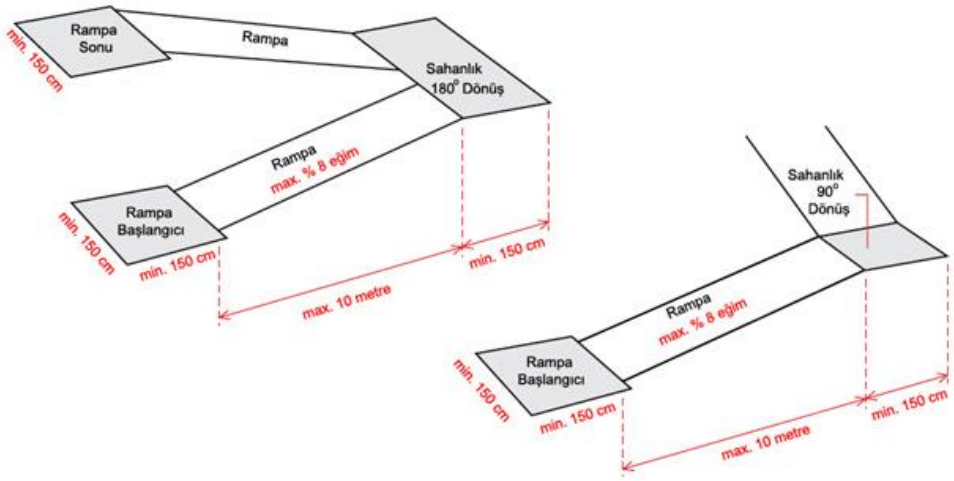
Kaldırımlarda yer alan genişlikler çoğu zaman tekerlekli sandalyelerin sığabileceği boyutlarda yapılmamaktadır. Bu gibi nedenlerden dolayı tekerlekli sandalye kullanması gereken engelli bireyler bazı kaldırımları kullanmakta zorluklar yaşamakta ya da kullanamamaktadırlar.

Resim 1: Tekerlekli sandalyeler için yollarda yeterli genişlik (https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/9253/mod_resource/content/0/PEYZAJ%20PROJELER%C4%B0NDE%2C%20ENGELL%C4%B0LER%20%C4%B0%C3%87%C4%B0N%20D%C4%B0KKAT%20ED%C4%B0LMES%C4%B0%20GEREKEN.pdf)

Engelliler dahil olmak üzere tüm yayaların rahatça hareketlerini gerçekleştirebilmeleri için yaya kaldırımı en az 150 cm olması gerekmektedir. Kaldırım kenarlarında yapılması gereken rampaların genişliği minimum 120 cm olması gerekmektedir.

2. Rampalarda Eğim: Rampaların eğimleri; yürüme zorluğu yaşayan yaşlılar, tekerlekli sandalye kullanıcıları, görme engelliler ve bebek arabası kullanan yayaların kullanacağı şekilde düşünülerek mümkün olabilecek en az eğimde olması kullanışları için vatandaşlara kolaylık sağlayacaktır (TS 12576).

Resim 2: Rampalarda Eğim
(https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/9253/mod_resource/content/0/PEYZAJ%20PROJELER%C4%B0NDE%2C%20ENGELL%C4%B0LER%20%C4%B0%C3%87%C4%B0N%20D%C4%B0KKAT%20ED%C4%B0LMES%C4%B0%20GEREKEN.pdf)

Rampalar da eğimlerin tekerlekli sandalye kullanan kişilere ve bastonlu kişilerin rahat ve güvenli geçişini sağlamaya yönelik olmalıdır. Kaldırımların ve yolların düzenlenmesinde döşeme seviyesinden 2 cm. den daha fazla bir kot farkı varsa rampa yapılması gerekmektedir. Rampa uzunluklarında 10 m.ye kadar ise rampaların en fazla eğimi %8 olarak düzenlenmelidir. Eğer 10 m'den daha uzunluk söz konusu ise rampalarda en fazla eğim %6 olmalıdır (TS 12576).

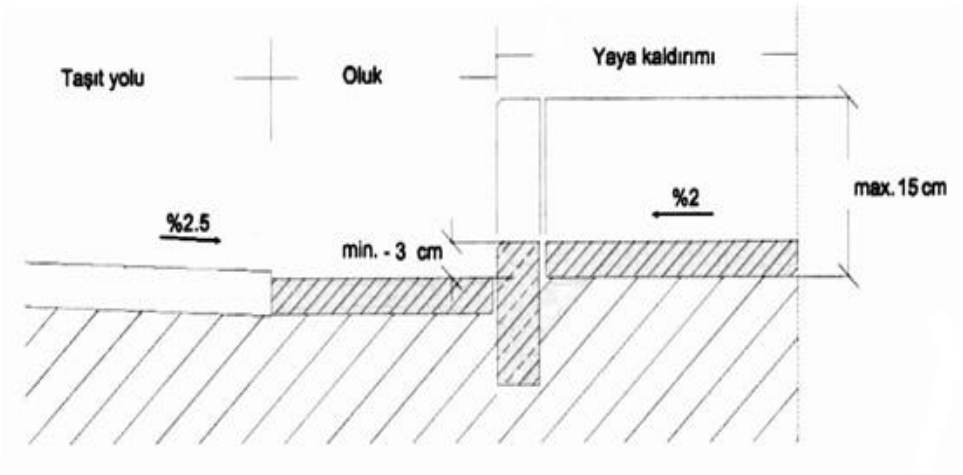
Standartlara uygun olarak yapılmayan rampalar vb. yapılan bazı hatalı uygulamalar nedeniyle, kolaylık sunmak yerine aksine engelli sayısını arttırmaya yönelik nitelikler sergilemektedir.

Taşıt yolunun ve rampaların birleştiği yerlerde, engelli yayaların hareketine engel teşkil etmeyecek biçimde düzgün olarak tasarlanmalı, bağlantı kurulan

noktalarında herhangi bir çıkıntı veya çukurluğa sebep verilmeyecek şekilde düzenlemeler yapılmalıdır.

Rampaların düzenlemelerinde resim 2' de görüldüğü üzere başlangıç ve bitiş noktalarında tekerlekli sandalyenin manevra imkanlarını gerçekleştirebileceği en az 150 cm x 150 cm' lik bir alan olması gerekmektedir. Rampa eğer yön değiştiriyorsa, tekerlekli sandalyeli bireylerin manevrasını gerçekleştirebilmesi için gerekli sahanlık alanı yine en az 150 cm x 150 cm olması gerekmektedir.

3. Yeterli Yükseklik ve Boy Hizası: Engelli bireylerin kaldırımlara çıkış ve inişleri oldukça zor olmaktadır. Kaldırım yükseklikleri standartların üzerinde yapılmasıyla birlikte rampa uygulamalarında da çeşitli sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

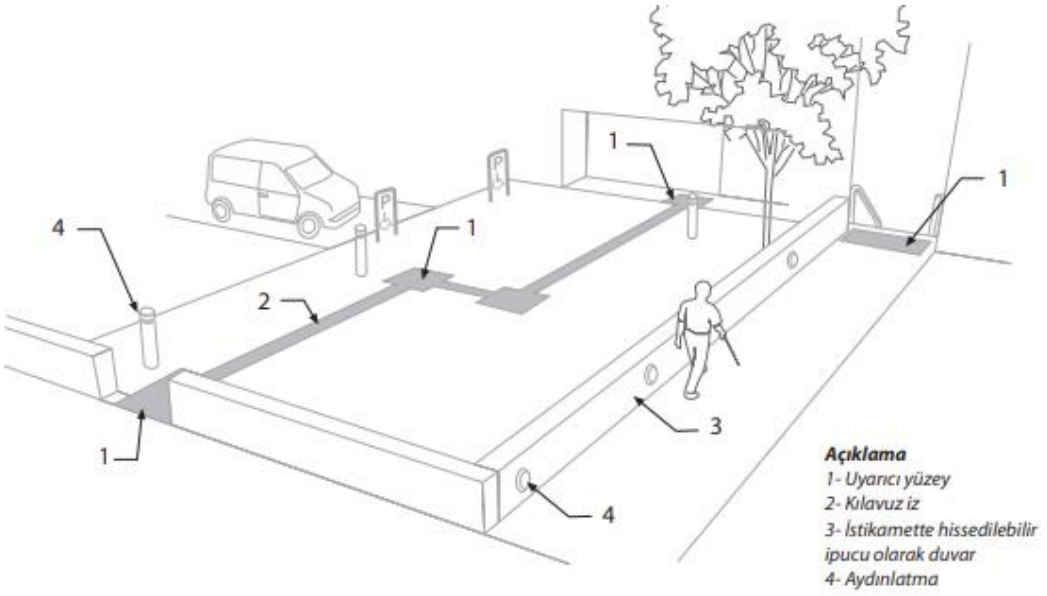

Resim 3: Yeterli yükseklik ve boy hizası
(https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/9253/mod_resource/content/0/PEYZAJ%20PROJELER%C4%B0NDE%2C%20ENGELL%C4%B0LER%20%C4%B0%C3%87%C4%B0N%20D%C4%B0KKAT%20ED%C4%B0LMES%C4%B0%20GEREKEN.pdf)

Kaldırım yüksekliği 3 cm ile 15 cm arasında olması gerekmektedir. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının rahat geçişlerinin rahat ulaşım sağlayabilmesi nedeniyle kaldırım kesitinin eğimi %2'den küçük olması gerekmektedir. Yaya geçitlerinde, bordür taşı yükseklikleri '±0' veya +3 cm; kaldırımlarda bordür taşının

yüksekliğinin taşıt yolu kaplamasından en fazla 15 cm yükseklikte olmasıyla birlikte, en az 3 cm yükseklik seviyelerinde olması gerekmektedir.

4. Yüzeylerin Özellikleri: Kaldırım üzerinde yer alması gereken kent mobilyalarının düzenli bir şekilde yerleştirilmiş olması, engelli bireylerin kaldırım üzerinde ulaşımlarını sağlamalarında zorluklar yaşamasına neden olmaktadır.

Resim 4: Yüzeylerin özellikleri (https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/9253/mod_resource/content/0/PEYZAJ%20PROJELER%C4%B0NDE%2C%20ENGELL%C4%B0LER%20%C4%B0%C3%87%C4%B0N%20D%C4%B0KKAT%20ED%C4%B0LMES%C4%B0%20GEREKEN.pdf)

Yaya kaldırımı yüzeyi stabil, sert, çok az pürüzlü ve kaymaz nitelikte taşlarla yapılması gerekmektedir. Ayrıca kaldırım döşemeleri boşluksuz ve bitişik olarak yapılmalıdır. Hissedilebilir nitelikteki yüzeylerin, görme engeli olan bireylerin ayakkabı tabanlarından hissedebilecekleri çıkıntıda veya yükseklikte olarak düzenlenmesi yapılmalıdır (TS 12576).

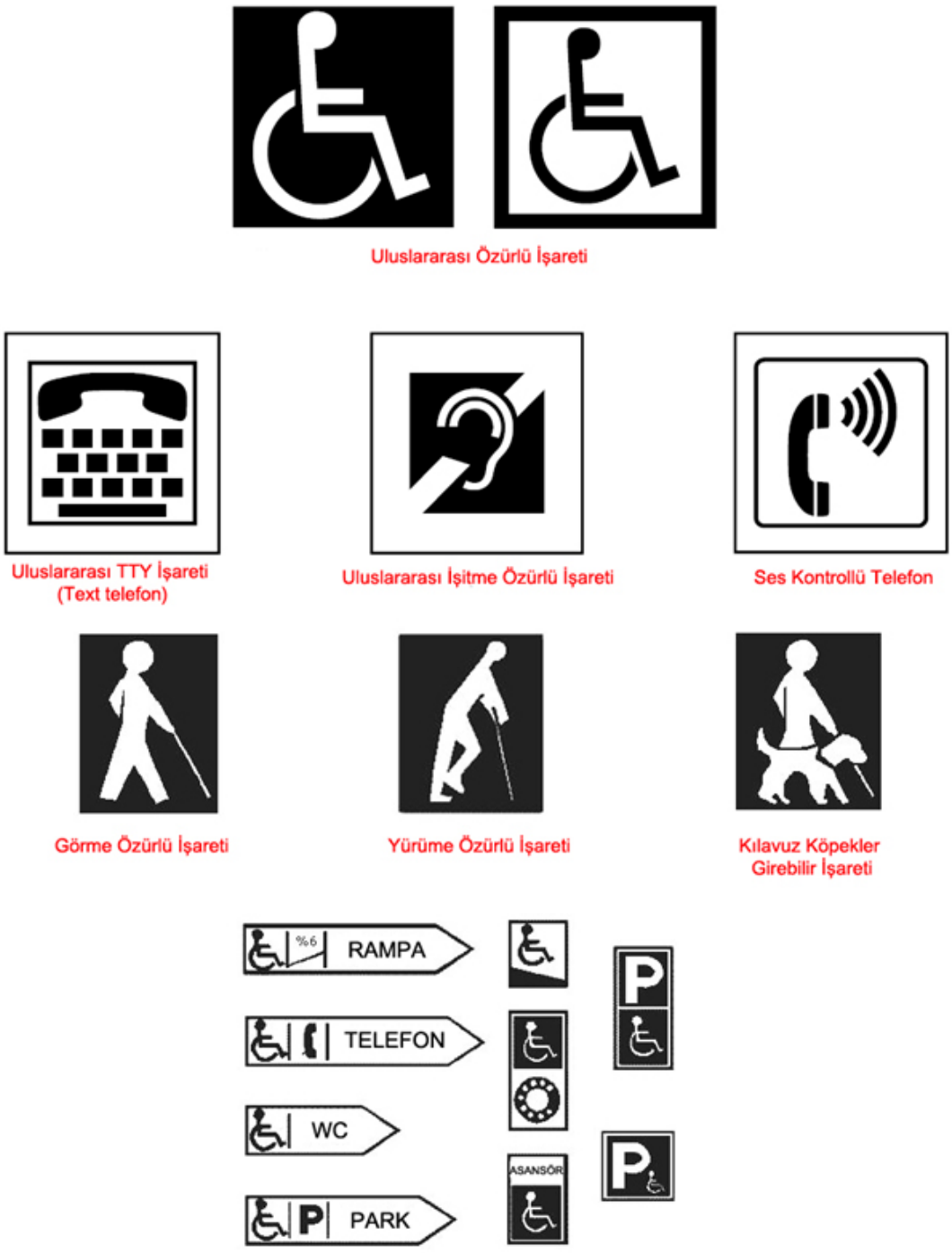
Engelli olan bireylerden görme yeterliliği olmayanların görme derecesine bağlı olarak dış çevrede bazı gereksinimleri olmaktadır. Bu gereksinimleri

sıralamamız gerekirse eğer; öncelikle dış çevrede yansımanın ve parlamanın önlenmesi gerekli olmaktadır. Buna bağlı olarak ayrıca, mekanlarda zıt renklerin ve hissedilebilir yüzeylerin kullanılması, açık alanlarda düşük kaldırımların ve merdivenlerde görme engellinin tutunabileceği yerlerin bulunması da görme engellinin yaşamını kolaylaştıracak tedbirler arasında yer almaktadır (Gümüş, 2001: 17).

Engellilerin herhangi bir alanda rahatça hareket edilebilirliği sağlanmalıdır. Engellilerin erişim sağlanmasına yönelik çeşitli alanlardaki çalışmalar bilinçsiz şekilde yapılmasıyla engellilerin erişilebilirliğinde sıkıntılar oluşmasına neden oluşturabilecektir.

Görme engeli bulunan yayaların rampaları güvenli şekilde kullanımlarını sağlayabilmek için rampaların başında ve sonundaki sahanlık alanlarına 150 cm uzunluğunda farklı dokuda malzeme ile döşemelerinin yapılması gerekmektedir.

5. Yönlendirme ve Uyarma İçin Gerekli Düzenlemeler: Gerekli alanlarda ve parklara, çocuk, yaşlı ve engellilerin kolay fiziksel erişiminin sağlanması için yapılması gereken tasarımlarda açık alanların ve binaların mekansal bütünleşmesiyle yansıtılması gerekmektedir. Ulaşılabilirliğinin zihinsel engelliler açısından da sağlanmaya çalışılmasında basit işaretlemeler ve yönlendirici donanımlar gerekli olmaktadır.

Resim 5: Yönlendirme ve uyarma için gerekli düzenlemeler (https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/9253/mod_resource/content/0/PEYZAJ%20PROJELER%C4%B0NDE%2C%20ENGELL%C4%B0LER%20%C4%B0%C3%87%C4%B0N%20D%C4%B0KKAT%20ED%C4%B0LMES%C4%B0%20GEREKEN.pdf)

1. resim tekerlekli sandalye kullanıcıları için ulaşılabilir kullanım veya giriş olarak

2. resim duyarlı telefon

3. resim işitme engelli için donanımlı yer

4.resim ses yükseltici loop sisteminin bulunduğunu

5. resim görme engelli işareti

6. resim yürüme engelli işareti

7.resim kılavuz köpeklerle girme işareti

Yaya yolu, yol, meydan, spor alanı, yeşil alan gibi kentsel açık alanların engelsiz bir şekilde tasarlanması ya da mevcut bulunan mekanların engelsiz duruma getirilmesinin sağlanması için önlemler alınması gerekmektedir. Levhalar ve işaretler açık ve basit semboller içermesiyle birlikte zeminiyle zıt renkleri barındırmalıdır.

1.4.2. Sosyal Etkenler

Sosyal olanaklardan faydalanmak için kaynakların dağılımında kentsel yaşamda idare edebilmek amacıyla gerektirdiği tüm alanları kullanabilme hakkının eşit olarak paylaşılmasının sağlanması gerekmektedir.

Engellilerin aile içindeki bağımlılıklarından kurtularak sosyalleşmesinin sağlanabilmesi için, öncelikle aile içi baskıların kaldırılması ve bağımsız yaşama koşullarının hazırlanarak toplumla bütünleşebilmesini sağlamak amacıyla eşit olanakların yaratılması ve engelli haklarının korunması sağlanmalıdır.

Engelli bireyin sosyalleşmesi için temel varsayımlara bakmak gerekirse eğer sosyalleşmeleri sosyal devlet anlayışına bağlıdır. İnsanlığa yaraşır yaşam biçimini güven altında tutmak ve kişiliğin serbestçe gelişim ortamını yaratmak sosyal devletin temel görevlerinden sayılmaktadır. Ayrıca sosyal kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve de derneklerin engelli bireylerin sosyal oluşumlarında etkileyici yönlendirmeleri mevcuttur.

Engellinin toplumla bütünleşik, bağımsız ve kendine yeter şekilde yaşayabilmesinin sağlanması için ayrıca şunların da sağlanması gerekmektedir (Polat, 1998: 33):

- Aile sağlığı ve aile eğitimi,
- Genel eğitim koşulları,
- İstihdam durumu,
- Sosyal güvenlik ve gelir eşitliği,
- Bütünleşme (sosyal, ekonomik, fiziksel, kültürel ve psikolojik)

1.4.3. Ekonomik Etkenler

Bireyin maliyetlerinden, ailenin toplumun ve ülkenin ekonomik maliyetlerine kadar giden bir süreçten söz edilebilir. Ekonomik gelişme düzeyi, eşit gelir dağılımı ve yaşam koşullarının iyileştirilmesinin sağlanması için, bu maliyet sıralamasının girdi ve çıktılarının birlikte ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir (Polat, 1998: 34).

Kentteki sosyal ve teknik alt yapı ve üst yapı da yapılacak olan hizmetlerin, toplum yaşamına yükleyeceği maliyetlerin en aza indirgenmesiyle engellilerin yaşamsal ve toplumsal ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli olması gereken bir durumdur.

Dezavantajlı gruplarımızda yer alan engelliler, kadınlar, gençler, yaşlılar, romanların iş bulmaları bulundukları konum dolayısıyla güçtür. Ancak ülkemizde çeşitli yasal düzenlemeler ile engellilerin istihdamını sağlamaya yönelik olmaya başlamıştır. Belirli sayıda işçi çalıştıran işverenlere belirli oranlarda engelli işçi istihdam etme zorunluluğu getirilmesi ve İş Kurumunun mesleki eğitim vermekle yükümlü tutulması, alınan önlemlerden bazıları olarak söylenebilir.

1.4.3.1. Cinsiyetin İşgücüne Yansımaları

Toplumların koşullarına ve yaşam tarzlarına göre şekillenmekte olan toplumsal cinsiyet oluşumları çerçevesinde erkek ve kadına farklı özellikler

atfedilmekte, onlardan birbirinden farklı görevler ve davranış kalıpları bekleme içerisine girilmektedir (Dikmen, 2010: 10). Cinsiyete dayalı iş bölümlerinin oluşması, toplumsallaşmanın temel dayanak noktalarını oluşturmaktadır (Şentürk 2016:197).

İş gücü piyasası 2018 Edirne kadın ve erkeklerin sektörlere göre çalışma sayısı verilerine bakıldığında iş sektörlerinde cinsiyet ayrımcılığı yapıldığı gözlenmektedir. Bu sektörlerdeki cinsiyetçi ayrımcılığın bir kısmı kadınların eğitimsiz olmalarından kaynaklanırken bir kısmı ise kadınların gücünün kaldıramayacağı işler olduğundan dolayı erkek iş gücü tercihi yapılmaktadır.

Sektörler	**Kadın Çalışan Sayısı**	**Erkek Çalışan Sayısı**	**Toplam Çalışan Sayısı**
İmalat	4.233	3.621	7.854
Toptan ve perakende ticaret	617	2.023	2.640
Diğer hizmet faaliyetleri	1.270	686	1.956
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	330	561	890
İnşaat	98	747	845
Madencilik ve taş ocakçılığı	33	651	684
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	451	221	672
Ulaştırma ve depolama	24	518	542
Eğitim	182	106	288

İdari ve destek hizmet faaliyetleri	65	113	178
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	18	61	78
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	2	20	22
Gayrimenkul faaliyetleri	7	7	15
Bilgi ve iletişim	3	6	9
Genel Toplam	**7.333**	**9.339**	**16.673**

Tablo 1: Sektörlere ve Cinsiyete Göre Çalışan Sayısı (İPA 2018)

Sektörlere ve cinsiyete göre dağılımların gösterildiği Tablo 1'de Edirne'yi göstermektedir. Tablo 1'de Edirne ilinde çalışmakta olanların yüksek bir kısmı toptan ve perakende ticaret ile imalat sektörlerinde istihdam edildiği belirtilmektedir. İmalat sektörünün Edirne ili için önemi fark edilmektedir. Erkeklerin yüzde 38,7'si, kadınların ise yüzde 57,7'si imalat sektöründe istihdamı yapılmaktadır.

İmalat, diğer hizmet faaliyetleri, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri sektörlerinde kadın çalışan sayısı erkek çalışan sayısından fazla olduğu görülmektedir. İnşaat, madencilik ve taş ocaklığı sektöründe erkek iş gücü daha çok gerektirdiği için erkek çalışan sayısı kadın çalışan sayısından fazladır.

Kadınların ve erkeklerin çalışma ortamlarına meslek gruplarına göre bir inceleme yapılmak istendiğinde ise İş Piyasası Analizleri 2018 Edirne verileri bakıldığında kadınların belirli meslek gruplarında eğitim yetersizliğinden dolayı çalışamadığı gözlenmektedir.

Meslek Grupları	**Kadın Çalışan Sayısı**	**Erkek Çalışan Sayısı**	**Toplam Çalışan Sayısı**
Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar	2.695	3.265	5.960
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	1.646	952	2.598
Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	1.003	1.217	2.220
Hizmet ve Satış Elemanları	517	1.278	1.795
Nitelik Gerektirmeyen Meslekler	662	983	1.645
Teknisyenler, Teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları	220	858	1.078
Profesyonel Meslek Mensupları	542	490	1.032
Yöneticiler	48	243	290
Nitelikli Tarım, Ormancılık ve Su Ürünleri Çalışanları	1	54	55
Genel Toplam	**7.333**	**9.339**	**16.673**

Tablo 2: Meslek Grupları ve Cinsiyete Göre Çalışan Sayıları (İPA 2018)

Toplam çalışan sayısının içerisinde tesis ve makine operatörleri ve montajcılar grubunda yer alan çalışanların oranı diğer meslek grupları ile karşılaştırma yapıldığında önemli ölçüde fark olduğu anlaşılmaktadır.

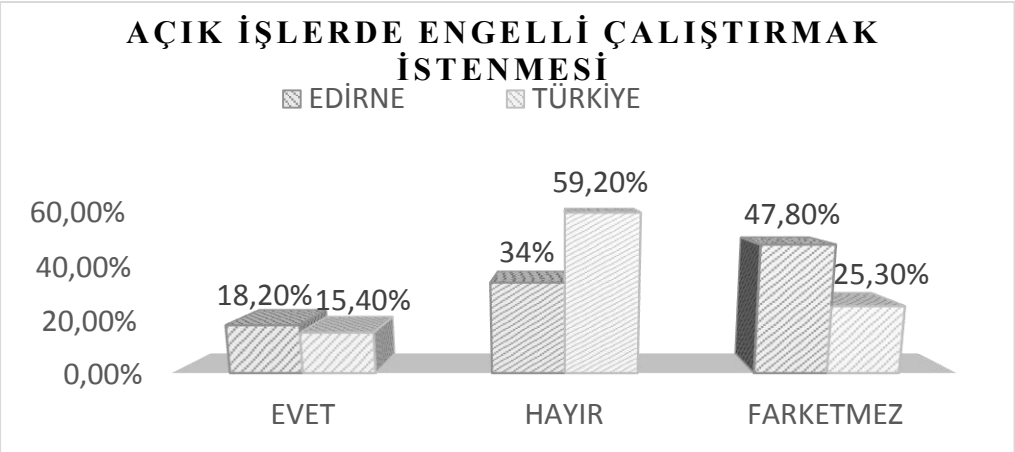
Edirne ilinde kadınların en fazla çalıştığı meslek grupları; tesis ve makine operatörleri ve montajcılar, büro hizmetleri, sanatkarlar ve ilgili işler iken erkeklerin en fazla çalıştığı meslek grupları ise; tesis ve makine operatörleri ve montajcılar,

sanatkarlar ve ilgili işler, hizmet ve satış elemanlığıdır. Kadınların erkeklere göre daha az beden gücü gerektiren işlerde çalıştığı anlaşılmaktadır. Genel olarak bakıldığında ise çalışan sayısının en az olduğu meslek grupları yöneticiler ve nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanlarıdır.

1.4.3.2. Engelli İşgücü

4857 sayılı İş Kanunu'nun 30 uncu Maddesi kapsamında*; "İşverenler, elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç engelli; kamu işyerlerinde ise yüzde dört engelli bireyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler.*"

İşverenler çoğu zaman iş yerlerinde çeşitli nedenlerden dolayı engelli bireyleri işçi olarak çalıştırmak istememektedir. Bundan dolayı 4857 sayılı İş Kanunu ile işverenlere işyerlerinde belli bir kapasitede olduklarında engelli işçiler çalıştırmak zorunda olduklarına dair kanun maddesi konmuştur. Nitekim işverenlerin işyerlerinde engelli işçi çalıştırmak istememesi İşgücü Piyasası Analizleri 2018 Edirne verilerinde yapılan anketlerde bunu doğrulamaktadır.

Tablo 3: Açık İşlerde Engelli Çalıştırılmak İstenmesi (İPA 2018)

Edirne ilinde açık iş olan mesleklerde engelli çalıştırılmak istenmesi verilerinin incelemesi yapıldığında; Edirne ilinde yüzde 18,2 oranında "evet" denildiği görülmektedir. Fark etmez diyenlerin oranı yüzde 47,8 olarak yansıtılmaktadır. Açık

işler açısından genel değerlendirme yapılması gerekirse eğer her 5 açık iş için 3 engelli tercih edilebileceği belirtilmiş bulunulmaktadır.

Türkiye geneline bakıldığında ise yüzde 15,4 oranında evet denildiği, yüzde 25,3 oranında fark etmez denildiği verilerine ulaşılmaktadır. Dolayısıyla her 5 açık iş için 2 engelli tercih edilebileceği söylenmiştir. Edirne ili Türkiye geneline göre engelli işçi çalıştırma eğiliminin daha yüksek oranda olduğu gözlemlenmiştir.

1.4.3.3. Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması

Yoksulluk genel olarak yaşam için asgari yaşam düzeyinin sağlanamaması olarak tanımlanabilir. Ancak günümüzde asgari yaşam düzeyinin ötesinde sağlık, eğitim ve ekonomik etkenler ile birlikte değerlendirme yapılması gerekmektedir.

Yoksulluğu nitelik ve nicelik bakımından incelemesi yapılmaya çalışıldığında çeşitli verilerin değerlendirilmesi yapılmalıdır. Niteliğinin belirlenmesi maksadıyla kişi başına düşen gelir ve harcama miktarları, gelirin bölgeler ve cinsiyet nezdinde dağılımı, harcamaların yapısı, eğitim harcamalarının gideri, öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci rakamları, okur yazarlık ve ortalama yaşam beklentisi sağlıklı beslenme ve temiz su imkanına erişebilen kişi miktarı, doktor başına düşen nüfus miktarı, kişi başına düşen sağlık harcaması tutarı ve cinsiyete göre hesaplanan işsizlik oranı gibi değişkenlerden bilgi alınabilmektedir (Battal, 2016:303).

Yapılan birçok araştırmaya göre yoksulluğun yıkıcı etkilerine maruz kalan kesim kadınlar olarak gösterilmektedir. Birleşmiş millet söz konusu olan kadınların yoksullaşması sonucuna günde 1 $ ‘dan az gelire sahip yoksul kesimlerin içerisinde kadınların varlığının daha fazla yer almasıyla cinsiyetçi farkındalığın kadınlar aleyhine günden güne fazlalaştığını belirtmektedir (Topgül, 2013: 277-296).

Yoksulluğa neden olan faktörlere bakıldığında çalışan kesimlerin elde ettiği ücretlerin düşüklüğü etkisini göstermektedir. Kadınların çalışma ortamlarında erkeklere göre daha az maaş almaları bu kadınsal yoksullaşmayı arttıran sebepler arasında gösterilerek ücret eşitsizliğini ortaya koymaktadır. Temel olarak kadının toplumsal algılar neticesinde ya da ailenin eğitime ayırmasını düşündüğü bütçenin

kısıtlı olması gibi gerekçeler dolayısıyla eğitim imkanlarından erkek çocuklara kıyasla daha sınırlı bir eğitim olanaklarından yararlanması kadının iş gücü piyasası içerisinde eşitsiz bir konumda yer almaktadır.

Kadınlar da mevcut olan düşük eğitim seviyesi nedeniyle kendisini yoksulluktan kurtarabilmesine yetecek bir gelir imkanından mahrum kalmasıyla birlikte, çalışabilecek bir iş bulsa bile evde çocuk bakımı, evlere temizliğe gitmek ya da herhangi bir birikim imkanı sağlamayan nispeten niteliksiz işlerde ve düşük ücretler ile çalışmak durumunda kalmaktadır. Bu yüzden kadın çalışıyor olsa bile yoksulluktan kurtulmasına olanak tanınmamaktadır. Bir diğer problem ise evli ve çocuk sahibi olan kadınların cinsiyetçi rolleri gereği devamlılık gerektiren işlerde çalışmasında zorluklarla karşılaşmasıdır (Topgül, 2013:291-292).

1.4.4. Eğitim

Eğitim, ekonomik ve toplumsal bölüşüm süreçlerinde en belirleyici unsurlardan biri olarak söylenebilir. Dünya ölçeğine bakıldığında eğitim düzeyi ile refah seviyesi arasında bir doğru orantı olduğu göze çarpmaktadır. Eğitim ayrıca kişilerin toplumsal statülerini değiştirebilmesi için önemli imkanlar sağlamakla birlikte yoksullukla mücadele alanındaki yerel ve küresel ölçekteki çalışmalar yoksullar için eğitimi bir politika aracı olarak işaret etmelerine neden olmaktadır (Alpaydın,2008:50).

Yoksullukla eğitim arasında kısır döngü şeklinde bir ilişki olduğu ifade edilebilir. Yoksulluk arttıkça eğitim imkanlarına erişim azalmakta, eğitim düzeyi düştükçe de yoksulluk artmakta ve böylece bir döngünün içine girilmesine neden olmaktadır. Yoksulluk araştırmalarının büyük bir kısmı yoksulların eğitim imkanlarının artırılmasına değinmekte olsa da bunun ne şekilde yapılacağına dair öneriler çoğu zaman belirsizlik yaratmasını sağlamaktadır (Alpaydın,2008:50).

Gelir dağılımı dengesinin sağlanması ve yoksullukla mücadelede eğitimin önemi ön sıralarda gelmesiyle birlikte eğitimin bireye daha fazla gelir sağlaması, kısa ve uzun vadeli toplumsal çevresel değişimlere daha kolay uyum sağlayabilmesi,

siyasal ve toplumsal katılımı artırması, risklere karşı korunmayı artırması gibi fonksiyonlarının olduğu genel kabul olarak ifade edilebilir.

Yoksullukla mücadelede yaygın eğitim etkinliklerinin önemli bir rolü olduğu belirtilebilir. Yaygın eğitimle birlikte yasal olarak örgün eğitimden yeterince istifade edemeyen kişiler açısından yeniden toplumsal içerme fonksiyonu yüklenmesiyle birlikte son yıllarda eğitim etkinliklerinin etkinliğini artırmada yerel planlama ve uygulamaların önemine sıkça vurgulanmaya başlamıştır (Alpaydın,2008:62).

Ülkemizde eğitim örgütlenmesi hala oldukça merkezi bir yapıya gerek duymaktadır. Bürokratik engeller yeni eğitim programlarının tasarlanmasını güçlükler yaratmaktadır. Bakanlıklar da ise planlamada yerel unsurlar yeterince dikkate alıp incelenmemektedir. Oysa yaygın eğitim etkinliklerinin planlanmasında yerellik en başat ilke olarak ifade edilmesi gerekmektedir. Kurumsal olarak Halk Eğitim Merkezleri'nden böyle bir fonksiyon beklense de yurt genelinde açılan halk eğitim programları incelendiğinde yerel ihtiyaçlara göre çeşitlenmiş eğitim programlarına denk gelinmemektedir (Alpaydın,2008:62).

Yoksulluk ve iş çalışma ortamlarında cinsiyete bağlı eşitsizlik olduğu gibi bu durumların temelini oluşturan eğitim konusunda da kadın ile erkek arasındaki cinsiyete bağlı olarak var olan eşitsizlik mevcuttur. Aile önceliğini erkek olan çocuğun daha iyi eğitim alması için çaba sarf eder. Bunun nedeni olarak ise aileyi geçindirme yükü bulunan erkeğin, kültürel anlam içerisinde bir görevi olarak kabul edilmesi ve bu durumda bir başarısızlık karşısında bütün sorumluluk içerisinde erkeğin üstlenmesi gerektiği düşüncesinde bulunabilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE'DE SOSYAL BELEDİYECİLİK VE DEZAVANTAJLI GRUPLARA YÖNELİK HİZMETLERDE BELEDİYELERİN ROLÜ

2.1. TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER

2.1.1. Genel Olarak Yerel Yönetimler

Geçmişte bugüne dünyanın her yerinde toplumsal ve siyasal düzen içinde insanların tek başlarına yaşamlarını sürdüremeyecek olmaları toplu yaşamı gerek kılmıştır. Bunun bir sonucu olarak insanlar kendileri için elverişli gördükleri bir yerde yerleşip ortak çıkarları için örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Kendiliğinden ortaya çıktığı için doğal bir özellik gösteren ve komün şeklinde isimlendirilmesiyle yerleşme alanlarının büyüklüğüne ve yerleşenlerin sayılarına göre değişmek üzere köy, kasaba, kent olarak adlandırılmalarına neden olmuştur (Tortop ve Diğerleri, 2014: 12).

Genel olarak yerel yönetimler; belirli bir coğrafi bölgede (köy, kent vb.) yaşamını devam ettiren toplum bireylerinin birlikte olmaları sebebiyle öncelikli ihtiyaçları sağlamak nedeniyle oluşturulan ve bu hizmetlere ulaşmak için güdülenen karar mekanizmaları yerel bireylerce sağlanan kimi durumlarda yürütme organları yasalarla biçimlenmiş yetkilere ve görevlere özel gelir, personele sahip ve bütçede üstlendiği hizmetler için kendine özgü grupsal yapılanma oluşturabilen merkez yönetimlerce ilişkilerde bağımsız olan kamusal tüzel kişilik olarak adlandırılır (TODAİE, 1991: 1).

Topluma hizmet götüren halkın ihtiyaçlarıyla ilgilenen en benzeyen hizmet şekli yerel yönetim şekilleridir. Günlük hayatta toplumun sosyal gereksinimlerin

karşılanmasında mahalli seviyedeki yapılanmaların genel yapılanmalardan daha baskın olduğu söylenmektedir (Uçaktürk vd., 2009: 4).

Yerel düzeyde hizmet sunan yerel yönetimler; yerel halkın ihtiyaçlarının giderilmesi için sunduğu kamusal hizmetler yerel yönetimlerin varlık sebebini oluşturan temel değerlerdir (Arıkboğa ve diğerleri, 2007:3). Yerel yönetimlerle yerel ihtiyaç ve tercihlerdeki saptanan coğrafi farkların, genel idareye istinaden kolay bütünlük ve birliktelik sağlayabilen, taleplere duyarlı davranan ve gerçek ihtiyaçları olan, hizmet bilinciyle kara sağlamada daha aktif olan, vatandaşa yakınlıkları düzeyinde yoğunlaşan kamusal denetlemenin hiyerarşik ve kırtasiyecilik denetiminin sebep olabileceği süre ve kaynak israfının son bulması öngörüsünde bulunulmaktadır.

Yerel yönetimler devletin tüzel kişiliği dışında ayrı bir tüzel kişiliği, malvarlığı, kendine özgü gelir kaynaklarıyla sahip oldukları önem gün geçtikçe artmasıyla birlikte yerel bir toplumu içine alan çoğu hizmetin yerini dolduracak görevli bir rol üstlenmesine neden olmaktadır (Ergun ve Bozkurt, 1998: 259).

Türkiye'de yerel yönetimlerin ortak özelliklerine bakacak olursak eğer (Polatoğlu, 2003: 126-127);

- Yerel yönetimler özerk kuruluşlardır. Her bir yerel yönetimin kendine özgü tüzel kişiliği vardır.
- Yerel yönetimlerin kuruluş ve görevleri yasalar ile belirlenmiştir. (Belediye kanunu gibi)
- Merkezi yönetim, yerel yönetimlerin üzerinde idari vesayet yetkisine sahip olmaktadır. Bu hiyerarşik bir denetim değildir. Vesayet denetimi yasalarla belirlenmiş özel ve sınırlıdır.
- Yerel yönetim organlarının organlık sıfatını kaybetmesi yargı yolu ile denetimleri gerçekleştirilir.
- Yerel yönetimler yasaların kendilerine verdiği görevleri yerine getirebilmesi için birlik kurabilirler.

2.1.2. Yerel Yönetimlerin Temeli "Belediyeler"

Halka dair hizmetleri ülke coğrafyasında yayabilmek ve yaşama geçirebilmek için yerel yönetimlere ve ayrıca belediyelere yüksek seviyede ihtiyaç vardır. Lakin sunulmaya çalışılan sosyal hizmetlerin yerel kimliği baskın çıkmaktadır.

Belediyeler, belde sakinlerinin mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşan ve karar organları seçmenler tarafından seçilmesiyle meydana gelen, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişilere sahip kuruluşlardır. Belediye idaresinin yerleşim yeri belde olarak adlandırılan yerlerde gerçekleştirilmektedir (Çetinkaya, 1992: 113).

Vilayet Nizamnamesinden önce uygulanmaya başlayan ve mahalli düzeyde verginin tespitlenmesi, dağıtımının yapılması, tahsili gibi işleri yapmak üzere merkezden gönderilerek ve muhassıl denen kişilere yardımcı olmak üzere kurulan muhassıllık ya da memleket meclislerinin bizde mahalli idare kurullarının sınırlı da olsa ilk uygulaması olarak sayılabileceği ifade edilmektedir (Ortaylı, 1974: 15). Belediye;

- Belde ve belde sakinleri
- Mahalli ve müşterek nitelikteki ihtiyaçlar
- Karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan
- İdari ve mali özelliklere sahip
- Kamu tüzel kişisine denmektedir.

Başka bir tanımı daha yapılacak olursa belediye; belde sakinlerinin mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir (Erkul, 2010: 39). İdari ve mali özerkliğin bulunması sosyal devlet işlerinin yerine getirilmesinde ve halka sunulmasında merkezi yönetimlere karşı daha etkili bir konum haline getirmiştir.

Belediye kanununda belediyeler şu şekilde belirtilmektedir; "beldenin ve belde sakinlerinin mahalli mahiyette müşterek ve medeni ihtiyaçlarını tanzim ve

tesviye ile mükellef hükmi bir şahsiyettir" olarak tanımı yapılmaktadır (1580 sayılı Belediye Kanunu madde 1).

Belediyelerin sundukları hizmetler ülkeden ülkeye ve zamanın şartlarına göre değişime uğramaktadır. Ayrıca; çeşitlene ve artan kamu hizmetleri belediyelerce verilen hizmetlerin artmasına neden olmaktadır (Keleş, 2006:229).

Belediyelerin görev ve sorumlulukları kanunun 14. Maddesinde gösterilmektedir. Belediyelerin görevlerine bakacak olursak eğer; İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım, kentsel altyapı, çevre sağlığı, temizlik ve katı atık, zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans, şehir içi trafik, mezarlık hizmetleri, park ve yeşil alanlar, konut, kültür ve sanat, turizm, gençlik ve spor, sosyal hizmet ve yardım, evlendirme, meslek ve beceri kazandırma, ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi gibi görevleri yapar ve yaptırmaktadır.

Nüfusu 50 bini geçen belediyeler kadınlar ve çocuklar için korunma evleri açıp coğrafi kent bilgi sistemleri kurmaktadır. Belediyelerin ayrıca okul öncesi eğitim kurumları açma, okul binalarının inşaat ve bakım onarımını yapma, okulların her türlü araç gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılama, sağlıkla ilgili her türlü tesisi açma işletme, tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların korunmasını sağlama gibi görevleri üstlenmektedir.

YILI	BELEDİYE SAYILARI
1923	421
1950	628
1970	1303
1980	1727
1990	2061
2000	3215
2010	2950
2013	2950
2014	1396
2015	1397

Tablo 4: Yıllara Belediye Sayıları

2.1.3. Belediyelerin Türkiye'deki Tarihsel Gelişim Süreci

Belediyelerin Türkiye'deki tarihsel gelişim sürecinin başlangıcı Osmanlı Dönemine kadar dayanmaktadır. Bundan dolayı belediyelerin tarihsel gelişim süreci farklı yönetim dönemlerinde de devam ettiğinden dolayı Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi ayrı başlıklarla ele alınarak incelenmesi gerekmektedir.

2.1.3.1. Osmanlı Dönemi Belediye Teşkilatı

1839 Tanzimat Fermanı ile birlikte Osmanlı Devleti batını etkisine fazlası ile açık bir memleket haline gelse de uygulamasında aksayan kısımların giderilmesine yönelik 1856 Islahat Fermanı, 1876 yılında 1. Meşrutiyet ve devam eden hukuksal düzenlemeler ikili bir yapının oluşmasına neden olmuştur (Tortop ve diğerleri, 2014: 323).

Hukuksal düzenlemelerin giderilmesi amacı ile yenilenme dinamiklerine uygunluk göstererek 16 Ağustos 1854 yılı itibariyle ilk belediye İstanbul'da kurulmuştur. Daha sonra yerini İntizam-ı Şehir Komisyonu adı verilen yeni bir birim oluşturmuştur. Başarısız denemelerden sonra ilk Belediye örgütü 1858 yılında Beyoğlu Galata'da Bab-ı Aliye bağlı Altıncı Belediye-i Daire kurulmuştur (Tortop ve diğerleri, 2014: 323).

İstanbul'da belediyeciliğin yaygınlaşması için Altıncı Daire uygulaması örnek alınarak 1868 tarihinde Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi yayına girmiştir. Nizamnameye göre belediyeler belediye reisi, belediye meclisi ve belediye cemiyeti ile birlikte üç organdan kurulmaktadır. Merkezi idare belediye reisini, meclis üyeleriyle kendi içinden seçmektedir. Klasik belediye görevleri dışında nüfus sayımı, emlak tespiti gibi bugün merkezi idare tarafından gerçekleştirilen görevleri de bulunmaktadır (Çelik, 1995:592).

1869 yılında çıkarılan Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile Belediye teşkilatı yalnız bir semte değil tüm İstanbul'u kapsar hale gelerek 1877'de çıkarılan Dersaadet Belediye Nizamnamesi oluşturulmuştur. Aynı yılda çıkarılan Vilayet Belediye Nizamnamesi ile İstanbul dışındaki belediyelerde düzenlenir hale gelmiştir (Tortop ve diğerleri, 2014: 323-324).

1878 yılında uygulamada oluşan eksiklikler nedeniyle yirmi dairenin yerine on belediye dairesinde karar verilmiş ve bu uygulamayla bazı değişikliklerle II. Meşrutiyet'in ilanına kadar devam etmesi istenilmiştir (Eryılmaz, 2006:210).

1877 yılındaki "Dersaadet Belediye Kanunu" ve yapılan birçok düzenlemelerle çeşitli düzenlemelerle 1930 yılına kadar geçerliliğini sürdürmeye devam etmiştir. Dersaadet Belediye Nizamnamesi yerini 1912 yılında ülkedeki tüm belediyeleri düzenleyen Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi hakkındaki Kanun-u Muvakkat adlı geçici kanuna devredilmiştir (Tortop ve diğerleri, 2014: 323-324).

Osmanlı belediye yapısı, özerklik ve de yerel yönetim sistemine geçiş yapılmasından daha çok, şehrin bayındırlık ve temel hizmetlerin yürütülmesine ağırlık verilen bir kurumlaşma yapısı oluşturularak bu yönde uygulama ortamı sağlamışlardır.

Merkeziyetçi devlette mevcut olan ilke ve geleneklerinin hükmünü sürdüğü bir ortamda sadece düzenli kent hizmetlerinin devamının getirilmesi amacı gözetilerek hizmet kuruluşları alt yapısıyla oluşturulan belediyeler, yerel hizmet özelliklerine tam anlamıyla sahiplik sağlayamamışlardır (Görmez, 1997: 197).

2.1.3.2. Cumhuriyet Dönemi Belediye Teşkilatı

Cumhuriyet dönemindeki belediyeler ile ilgili ilk yasal düzenleme 1930 tarihli 1580 sayılı belediye kanunudur. Bu kanun bir dönüm noktası olmuştur. Türkiye'de belediyecilik uygulamalarını belirleyen yasa olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca bununla birlikte 1593 Umumi Hıfzısıhha Kanunu, 2209 Belediyeler Yapı ve Yollar Kanunu, Belediye İstimlak Kanunu gibi Belediye hizmetlerini düzenleyen bir çok yeni kanun düzenlemeleri yapılmıştır (Tortop ve diğerleri, 2014: 324).

Kanunla birlikte köy dışında kalan tüm yerleşim birimleri kanun kapsamına alınmış ve belediyelerin işleyiş, örgütlenme ve fonksiyonlarına ilişkin önemli düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Yeterli olmayan noktalara yanıt vermek amacıyla 5215 sayılı Belediye Kanunu çıkarılmış olsa da 5215 sayılı kanunda yeni bir düzenleme yapılarak 5272 sayılı Belediye Kanunu olarak kabul görmüştür. Ancak 5272 sayılı kanun kanun şekil yönünden Anayasaya aykırı bulanarak iptal edilmiş ve böylece 5215 sayılı Belediye Kanunu ile başlayan belediyelerin yeniden düzenlenmesi girişimi, 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunun yasal bir çerçeve kazanmasına olanak tanınmıştır (Tortop ve diğerleri, 2014: 324).

5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre belediye, belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi olarak ifade edilmektedir (md. 3/a). Mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçların tanımlamasın da belde ya da il halkının sadece fiziki değil sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını da kapsamaktadır. Bu sebeplerden dolayı belediyenin görevi sadece kentin yolunu, suyunu parkını yapmak, imarını yönetmek gibi rutin-klasik belediyecilik anlayışı ile sınırlandırılamaması gerekmektedir (Can, 2006: 18).

Nüfusu 5000 üzerinde olan yerleşim birimleri ile il ve ilçe merkezi olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilmektedir. Ayrıca nüfusu 2000 in altına düşen belediyeler danıştayın görüşü alınarak içişleri bakanlığının önerisi üzerine müşterek kararname ile köye dönüştürülmektedir. Tüzel kişiliği olan belediye idaresinin; belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanı olmak üzere üç organı mevcuttur.

Birçok yerleşim birimlerinde halkın belediye örgütlerinin kurulması ile daha iyi bir hizmet alacaklarını sanıp yaşadıkları yerin belediye olmasını istemektedirler. Ancak, hukuksal eksiklikler ve buraların ekonomik – toplumsal durumları göz önünde bulundurulmadığı için belediye örgütleri belediyecilik hizmetlerini daha yerine getiremeden borçlanmaktadırlar.

2.2. SOSYAL BELEDİYECLİK

2.2.1. Sosyal Belediyecilik Kavramı

Kamu yönetimi alanlarında son yıllarda yaşanan oluşumların politik yapıların ve kurumların içlerinde tekrardan tanımlamalarının yapılmasını sağlamaktadır. Kamu yönetimi alanlarında daha verimli ve daha etkili olması için yapılan bu yeniden düzenlemeler sonucunda gerçekleştirilen yenilikler etkisini artarak sürdürmektedir.

Sosyal devletteki düzenlemelerin zayıflaması ile birlikte sosyal hizmet alanlarındaki devletin bir takım görev ve yetkilerin de dağılmalar yaşanmış ve bir kısmı sivil toplum kuruluşlarına ve de yerel yönetimlere devredilerek sağlanmaya çalışılmıştır. Sosyal nitelikleriyle faaliyetlerin yerine getirilmesi sorumluluğunun yerel yönetimlere yüklenmesi sosyal belediyecilik anlayışının yerelde güçlenmesine neden olmuştur. Sosyal hizmet ve yardımların yerel yönetimlerin özellikle de belediyeler eliyle sunulması sosyal belediyeciliğin doğmasını neden oluşturmaktadır.

Sosyal belediyeciliğin kavramsallaştırmasında “belediyecilik” sözcüğünün seçilmesinin nedenini şu şekilde ifade edilmektedir. Yerel idari yönetimler, sosyal politikaları, sosyal hizmetleri, mahalli sorumluluklara sahip olup yerine getiren ve

topluma yakın olan kamu yönetim birimleri olarak ifade edilmektedir. Ülkemizde yerel yönetim kuruluşu dendiğinde aklımızda ilk oluşan büyük oranda belediyeler oluşturmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki zamanda belediyeler, il özel idarelerine göre daha nitelikli kuruluşlar haline gelmiştir (Aydın, 2008: 17- 18).

Göç hareketleri ve nüfus artışı hızlı şekilde düzensiz kent oluşumlarının ortaya çıkmasına ve kentsel olanakların artmasına neden olmaktadır. Belediyelerin kullanmakta oldukları kaynaklar ve hizmet sundukları nüfus, diğer birimlerine göre daha fazla olduğu belirtilmiştir. Merkezi yönetimin kanuni ve idari düzenlemeleri içerisinde uygulamalarını yerine getiren belediyeler, sosyal refah hizmetlerinin dağıtımında ve üretiminde önemli bir kimlik üstlenirken, toplumun da artan gereksinimlerine bağlı olarak belediyelerden sosyal refah hizmetleri yönünde istekleri yüksek seviyelere ulaşmasını sağlamıştır (Aydın, 2008: 17- 18).

Sosyal belediyecilik ile ilgili birçok tanım elde etmek mümkündür. Ancak en çok karşılaşılan tanımıyla; mahalli idarelere sosyal kurumlarda düzenleme ve planlama yapmasını sağlayan, kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca yönlendirmesini sağlayan bir kavramdır (Akdoğan, 2006: 44).

Sosyal belediyecilik anlayışının içine katılması gereken diğer kavramlar ise işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve bütünleşmeyi tesis edilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan altyapı yatırımlarının yapılması için bilinçli politikalar üreten; bireyler ve toplumsal kesimler arasında sosyal güvenlik ve adaleti güçlendirmeye yönelik olarak mahalli idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yüklemesi olarak ifade edilebilir (Akdoğan, 2006: 44).

Sosyal Belediyecilik "*Kamusal nitelikteki harcamaları sağlık, kültür, eğitim, çevre koruması, gibi alanlara yönlendiren, istihdam sorununun çözümüne yönelik politikalar geliştiren ve uygulayan, kimsesiz, özürlü ve yaşlıların korunmasını maddi açıdan desteklenmesini sağlayan, yerel düzeyde eğitim ve sağlık olanaklarının*

geliştirilmesine katkıda bulunan, sosyal adaletin tesis edilmesine yardımcı olan bir model" denilebilir (Kaya,2003,68).

Başka bir ifadeyle *"Mahalli idarelerde sosyal belediyecilik sosyal konularda düzenleme ve planlama işlevi sağlayan toplumsal amaçları öncelik alan ve bu nedenle sosyal adaleti sağlamak, katılımcılığı arttırmak, kamu harcamalarını barınma, eğitim, sağlık ve çevrenin korunması konularını alacak şekilde sosyal amaca hizmet eden, kentsel yükselişi yerel yönetimler aracılığı ile topluma geri sağlamak, kaynakları çoğaltmak, üretici hale gelmek, iş bulmakta zorlananlar ve kimsesizlere yardım yapmak, birlikçi ve bütünlükçü olmak sorumlulukları bünyesinde barındırarak toplumsal ve bireysel kesimler arasında incelmeye yüz tutan sosyal adalet ve güvenliği sağlamaya yönelik olarak yerel idarelere sosyal kontrol ve sosyalleştirme işlevleri kazandıran bir model"* olarak söz edilebilir (Keleş, 2006: 455).

Sosyal belediyecilik belediyelere sadece olası gelen görevleri yüklemenin alt yapı hizmetlerinin yüklemesinin haricinde, sosyal sorunların çözüme ulaştırılmasında sorumlu olup sosyal devletin yeterli olmadığı kesimlerde, sosyal belediyecilik anlayışıyla, sosyal sorunların giderilmesine ve sonuca bağlanmasında önemli işlevlerde bulunmaktadır. Dolayısıyla yerel yerine mali yönetimler yurttaşlarının ihtiyaçlarını sadece su, kanalizasyon ve yol olarak görmemeleri gerekmektedir (Öz ve Yıldırımalp, 2009: 457).

Sosyal belediyecilik, yerel nitelikteki kamu harcamalarını sosyal gücü olmayan (engelli, kimsesiz, yaşlı, özürlü) gibi korunmasını, maddi açıdan desteklemeye yönelik, yerel düzeylerde sağlık ve eğitim imkanlarının geliştirilmesine katkı sunan sosyal adaletin sağlanmasına yardımcı olan, sosyal sermayenin gelişimi için çalışmalara öncelik veren bir model olarak sosyal belediyeciliğin sadece sosyal güçsüzlere yardımla sınırlandırılmaması gerektiği ile birlikte, sosyal güçsüzlere yardım yapılmasının ve onların hiç olmazsa asgari geçim standartlarına sahip olmaları için çalışmalar yapılmalarıyla ilgili asıl önemli olması gerekenin, bu yapılan çalışmaların sağlıklı ve sürdürülebilir olmasıyla birlikte sosyal güçsüzlerin yapabilirlik kapasitelerinin geliştirilmesine öncelik verdikleri belirtilmektedir (Can, 2006: 18).

Sosyal belediyeciliğin ayrıca uygulamalarını sadece yoksullara yardım konuları ile de çizgiler oluşturmamak gerekmektedir. Sportif ve kültürel faaliyetlerin arttırılmasında da bu kapsamda düşünülerek üzerinde durulması gereken konulardandır (Çiçek, 2012: 96).

Sosyal belediyecilik aslında bir anlamda sosyal devletin yereldeki temsilcisi ya da yereldeki ortağı olan bir anlayışı barındırmakla birlikte bu çerçeve içerisinde, belediyelere sadece klasik beledi fonksiyonları yüklemenin üstüne onları sosyal sorunların çözümünde de sorumlu tutarak görevler barındırılmaktadır. Sosyal devletin yetersiz kaldığı durumlarda, sosyal belediyecilik anlayışı devreye girerek, sosyal sorunların azaltılmasında ve çözüme kavuşturulmasında önemli bir rol üstlenerek devam etmektedir.

Belediyeler, klasik fiziki işlevlerin yanında, sosyal ve kültürel hizmetlerden de sorumlu olmaktadırlar. Fiziki belediyecilik, sosyal belediyecilik ve kültürel belediyecilik sınıflandırmasında, ulaşılması gereken son aşama kültürel belediyecilik olmakla birlikte, sosyal belediyeciliğin fiziki belediyecilikle kültürel yönetimler arasında pekiştirici, bağdaştırıcı ve aktarıcı bir seviye olarak ele alınarak değerlendirilmeli ve uygulanması yapılmalıdır (Şen, 2007: 42).

Belediyecilikten söz edildiğinde, ilgili yaşam alanının fiziki dokusu, sosyal dokusu ve kültürel dokusu bir bütün olarak ele alınıp, fiziki hizmetler ile sosyal ve kültürel hizmetler tek bir hizmetmiş gibi görülerek bir bütün içerisinde birbirini tamamlayan parçalar olarak algılanması gerekmektedir (Şen, 2007: 42).

2.2.2. Sosyal Belediyeciliğin Fonksiyonları

Anayasamızda sosyal belediyecilik yerini alarak sosyal devlet kuramının mahalli birimlerde tamamlayıcısı olarak görev yapmaktadır. Uzun yıllar boyunca sosyal belediyecilik anlayışı anlamını yerine getirememiş olsa da son zamanlarda Avrupa Birliği ile uyum çerçevesine önemi giderek artış göstermiştir (Akdoğan, 2006: 35).

Sosyal belediyeciliğin işlevleri sosyal kontrol, yönlendirme ve rehabilitasyon, sosyalleştirme, kılavuzluk, mobilize etme ve rehberlik etme, yatırımlar; yardım etme, gözetme ve yerel yönetimle halk iletişimi olarak belirtilebilir.

- **Sosyalleşme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon;** Sosyalleşmeyi incelemek gerekirse toplumun bir parçası haline gelme; kişinin aile, okul, mesleki örgütler gibi içinde yer aldığı toplumsal kurumlarda ve yaşamakta olduğu kültürel ortamın kendisinden beklediği şekilde davranıp diğer bireylerle uyum içinde yaşamayı öğrenme süreci olarak söylenebilir (Pektaş, 2010: 14).

  Yerel yönetimlerin koydukları kurallarla ve bu kurallara aykırı davranışlara karşı uyguladıkları çeşitli yaptırımların bireye sosyal beklentilere uygun davranışta bulunmaları gerekliliği doğurup, kural ve değerlerin aşılama anlamında sosyal kontrol mekanizması olarak işlev görmelerine neden olmaktadır (Pektaş, 2010: 14).

  Sosyalleşmelerden uzak olmak birçok sorunu ortaya çıkarmaktadır. Sosyalleştirme işlevi yerine getirildiği zaman, sosyal kontrol mekanizması da devreye girer. Belediyeler bu çerçevede bir nevi sosyal eğitim işlevi görmektedirler. Örnek vermek gerekirse eğer; evinin bahçesinde hayvan besleyerek, yüksek sesle müzik dinleyerek veya etrafa hoş olmayan koku ve görüntü saçarak çevreyi rahatsız eden vatandaşlarla ilgilenme yetkisi cezai anlamda belediyelere ait olmaktadır (Beki, 2008: 38-39).

  Yerel idareler toplumsal düzenin devamının sağlanmasına yönelik olarak bireye toplumsal beklentilere uygun davranış, kural ve değerler aşılama anlamında sosyal kontrol olarak belirtmek gerekirse; kıraathane toplantıları, halk meclisleri, kültür merkezleri, esnaf gezileri, afişler, bilgi evleri ve mahalle kütüphaneleri aracılığıyla halkla iç içe olarak, halka mesaj verip sosyal kontrol sağlayarak belediyeler halka daha yoğun olarak ilgi gösterebilmektedir (Beki, 2008: 38-39).

Devletin sosyalleştirme olgularından bireyin dışarıda kalması birçok sorunu ortaya çıkarabilmektedir. Belediyeler bu süreçte sosyal eğitim işlevi sunma çalışmalarında bulunmaktadır (Toprak ve Şata, 2009: 15).

- **Mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme;** Toplumsal kesimlere yönelik olarak danışmanlık hizmeti verme (Tüketici danışma merkezi gibi) ve hizmet verilen birimler aracılığıyla sosyal kesimlere danışmanlık hizmeti sağlanmaktadır (Pektaş, 2010, s. 14). Bireyleri belli gün ve olaylarda çeşitli çalışmalara yönelik yönlendirme, halka sorunlarını nasıl ve hangi kurumlarla çözmeleri gerektiğine dair konularda yardımcı olma gibi işlevler belediyelerce yürütülebilmeye çalışılmaktadır (Toprak ve Şata, 2009: 15).

- **Yardım etme, gözetme;** Yerel idareler beldelerindeki fakir ve muhtaç vatandaşların bilgilerine kolaylıkla sahip olabilmekte, onların sosyo-ekonomik durumlarını izleyebilmekte, asgari yaşam sınırında olanlara gıda, kömür, ilaç, kırtasiye malzemesi, tekerlekli sandalye gibi yardımlar da bulunulmaktadır (Pektaş, 2010: 14).

  Yoksul kesimlerde yer alan insanlara ayni veya nakdi yardımların yapılması ve bunların yerel yönetimler tarafından organize edilip düzenlenmesi, toplumda duyarlılık sahibi insanların bu anlam içerisinde yardımlaşma ve dayanışma duygularını pekiştirmesine yardımcı olmaya çalışmaktadır (Uslu, 2013: 99).

  Yerel yönetimler ayrıca yardımda bulunmak isteme hassasiyeti taşıyan ve maddi durumu iyi olan insanlara da imkan sunmaktadır. Ramazan aylarında verilen iftar yemekleri birçok yerel yönetim birimlerinde maddi durumu iyi vatandaşların yaptığı katkı ile gerçekleştirmeye çalışarak, kuruluşa bir yük getirmemeye çalışmakta ve sadece organizasyon hizmeti verilmesini sağlamaktadır (Beki, 2008: 38-40). Yerel yönetimler bu şekilde hizmet vererek sosyal yardımlar aracılığıyla yoksullaşmanın hafifletilmesine, geciktirilmesine, giderilmesin de katkı da bulunmaktadır.

- **Yatırım;** Yerel idareler halkın geçim sıkıntısını gidermeye yönelik olarak köklü tedbirler bulunmasa da kolaylaştırıcı birtakım hizmetlerde bulunmaktadırlar (Kaya, 2007: 74). İşsizliği tamamen ortadan kaldırabilecek bir altyapıya sahip olmadıkları halde işsizliği azaltacak tarzda işsiz ve işveren arasında köprü görevini üstlenecek istihdam masaları kurmak; tanzim satış mağazaları, ekmek fabrikaları, aşevleri, sığınma evleri, sağlık ocakları, mahalle kütüphaneleri gibi yatırımlar yapılarak halkın bu alandaki sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına olanak sağlayacak durumdadırlar (Akdoğan, 2006: 44-47).

- **Yerel yönetimle halk iletişimi:** Sosyal belediyecilik kapsamında yürütülen çalışmalarda yerel yönetimle halk kaynaşması önemli bir yer almaktadır. Yerel yöneticilerin çoğunun seçimle oluşması, halkla ilişkilerinin daha da incelikli üst düzey olmasını zorunlu hale gelmesini gerektirmektedir. Bu nedenle halkla ilişkilerin önemli bir yeri olan danışma masaları gibi uygulamalar, halkın istek ve taleplerinin ayrıma tabi tutulmadan kısa zamanda yerine getirilmesi ile halkın beğenisini kazanma imkanı sunmakta yardımcı olmaktadır (Özer ve Akçakaya, 2015: 327). Yerel yönetimler bu şekilde halkın sosyal ekonomik politikalar kapsamında beklentilerini de belirleyip, bu alanda gerçekleşen değişimi de yönetilerek yöneten-yönetilen ilişkisini dinamik tutmasına imkan tanımaktadır.

  Halkın doğrudan şikayet ve taleplerinin alındığı birimlerin olmasıyla halkın günlük hayatta yaşadığı sıkıntılar ya da günümüzde vatandaşların yaşamış olduğu kent yaşamında değişen taleplerinin değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Mahalle toplantıları, kahve toplantıları ve sokak toplantıları halk toplantıları düzenlenmesiyle yerel yönetimler ile halk arasındaki iletişim güçlendirmeyi amaçlamaktadırlar.

  Sosyal belediyecilik görüldüğü gibi, belediyelerin sosyal fonksiyonlarını arttırmakta olan ve sosyal yaşam içinde aktif hale gelmelerini sağlayan bir anlayış olarak ifade edilmektedir. Bu sosyal fonksiyonları değerlendirmek gerekirse eğer, sorunların kaynaklandığı noktadan çözülmesi gerektiği ve

halkın katılımının gerçekleşmesinden dolayı birlik ve dayanışma ruhunun pekişmesini sağlamanın gerekliliği vurgulanmıştır.

2.2.3. Sosyal Belediyecilik Anlayışının Genel Tarihçesi

Belediyelerin sosyal politikanın sağlanmasına olan katkılarına bakıldığında, ülkeden ülkeye ve dönemden döneme değişmekle birlikte önemli sosyal politika fonksiyonlarını yerine getirdiği gözlenmektedir. Bu kurumlar kamu hizmeti işlevi çerçevesinde sosyal politikanın sağlanmasına merkezi idarenin bölgesel düzeydeki temsilcisi rolünü üstlenerek katılım sağlamışlardır (Özdemir, 2007: 48).

Ortaçağ Avrupası'nda yerel yönetimler daha çok bağımsız şehir yönetimleri biçiminde ortaya çıkmış olup bu şehir yönetimleri temel kentsel hizmetlerin yanı sıra, günümüzün üniter devletleri tarafından yerine getirilen önemli sosyal politika fonksiyonlarını da üstlenmiş bulunmaktaydılar. Su arzı, atık sistemi, yol sistemi gibi kentsel hizmetler ile kadın ve çocuk emeğinin denetimi, kamu sağlığı sistemlerinin oluşturulması, okullar, yoksullar ve yaşlılar için bakım imkânlarının geliştirilmesi gibi sosyal politika hizmetlerinin yerel yönetimler tarafından karşılandığı belirtilmektedir (Ersöz, 2006: 764).

"Yoksulluk Yasaları" nın uygulanmasında yerel yönetimler, sosyal politika tarihsel gelişimlerinde önemli roller edinmişlerdir. Avrupa'nın birçok yerinde 16. yüzyıldan itibaren yoksullara yardım edilmesi kamusal bir sorumluluk olarak belirtilmekle birlikte bir zorunluluk olarak belirlenmiştir. Devletler bu konularda doğrudan sorumluluk almak yerine ilk olarak, İngiltere'de, yoksullara yardımda bulunma görevi yasalarla kentlere verilmeye çalışılmıştır (Sallan Gül, 2000: 55).

Kurumsallaşma yolunda ilk yasa İngiltere'de iki yüzyıldan daha uzun bir süre yürürlükte kalan ve I. Elizabeth döneminde çıkarılan 1601 tarihli Yoksulluk Yasası olarak söylenebilir (Sallan Gül, 2000: 55). Bu yasadan itibaren devamında ilerleyen yıllarda farklı yoksul yasalarının yürürlüğe girmesi izlemiş, 1860'lı ve 70'li yıllarda ise Yoksulluk Yasası'nın uygulanışında yerel yönetimlerin daha fazla ayrıcalık sahibi olduğu yeni bir aşamaya girilmeye başlanmıştır (Güngör ve Özuğurlu, 1997: 17).

Almanya'da ise 1870 tarihli Yardım Bölgeleri Yasası'nda (Relief Residence Law) yoksul yardımlarının yerel otoriteler tarafından yapılmasına karar verildiği belirtilmektedir (Akyüz, 2008: 68).

Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çok ciddi sosyal sorunlar çıkmaya başlamakla birlikte yoğun emek ve sermaye kullanımıyla, makineli üretimle, üretim sürecine emeği ve sermayesi ile katılanlar ayrılmış ve böylece bugünkü anlamda bir çalışma ilişkisinin başlangıçları oluşturulmuştur. Bir tarafta ücret karşılığı bir işverene bağımlı olarak çalışan işçiler, diğer tarafta ise koydukları sermaye ile yanlarında işçi çalıştıran işverenler olarak çıkarları tutumları birbirinden ayrılan iki sosyal taraf ortaya çıkmasına neden oluşturmuştur (Koray ve Topçuoğlu, 1995: 107).

Sosyal tarafların oluşmasıyla birlikte işçi sınıfının uzun çalışma süreleri, sefalet ücretleri, kadınların ve çocukların ağır şartlar altında çalışmaları gibi sorunlar sömürülmelerine sebep oluşturmuştur. Bu sebeplerden dolayı ortaya çıkmasına sebep olan sorunlar mahalli yönetimlerin üstlenemeyeceği şekilde büyük sorunlar olduğundan dolayı büyük işçi hareketleri ve bazı aydınların da etkisiyle devlet çalışma hayatı ile ilgili gerekli mevzuatı hazırlamasına katkı sağlayarak işçi işveren çatışmasında düzenleyici, koruyucu bir rol üstlenip sosyal devletin temellerinin atılması ile ilişkilendirilmesine ortam hazırlamıştır.

19. yüzyılın sonlarında sosyal belediyecilik yaklaşımının temelleri gelişmekte olan sosyal devlet anlayışına temel oluşturmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra yoksulluğun yaygınlaşması ve emek-sermaye arasındaki çatışmaların artmasıyla Batı Avrupa ülkelerinde yeni arayışları ortaya çıkarmış ve sosyal politika kavramı ilk kez Almanya'da kullanılmaya başlanmıştır. Sosyal politika ilk ortaya çıktığı dönemlerde işçi işveren ilişkilerinin ötesinde anlamlar içermektedir. Sosyal politikanın anlamı bu dönemlerde, bütün sosyal alanlar ve sosyal grupların sorunlarına yönelik çözümler üreten sosyal bütünleşme, sosyal gelişme, sosyal denge ve sosyal adalet hedefini içeren bir anlam belirtmektedir (Özdemir, 2007: 48).

II. Dünya Savaşı sonrası genel durum, savaşın yaratmış olduğu problemleri ve olumsuz sonuçları gidermek maksadı ile devletlerin sosyal ve ekonomik yaşama

devamlılığını sağlamak ve düzenliliği sürdürerek müdahale etmeleri zorunluluğunu doğurmalarına neden oluşturmuştur. Devletlerin öncelikli hedefi, barış piyasası içinde toplumda ekonomik ve sosyal refahın gelişmesini istemişlerdir (Göze, 2005: 182).

Bu dönemde, merkezi idareler tarafından ulusal miktarda planlanan sosyal nitelikli kamusal uygulamaların hizmete sunulmasında yerel yönetimler temel kurumlar haline getirilmesine neden oluşturulmuştur. İngiltere'de mahalli idareler refah devleti uygulamalarının yerine getirilmesini sağlamada 1945-1975 yılları arasında önemli görevler yüklenmişler ve ayrıca bu devirde mahalli idareleri "yerel refah devleti" olarak adlandırmışlardır (Ersöz, 2006: 770).

1973-74 Petrol Krizleri, refah devletinin yargılanmasına ve bununla birlikte yükselmekte olan kamu açıklarının bir sebebi olarak sosyal refah uygulamaları gösterilmesine yol açmıştır. Kamu giderlerini indirmeleriyle birlikte devletin finansal yönden müdahalesinin azaltılması yönündeki eğilimler güç kazandırmış ve liberal politikalara dönüşünü sağlamıştır.

1980 sonrasında, küreselleşme ile birlikte neo-liberal politikalar tüm dünyaya yayılmaya başlamasıyla serbest piyasa ekonomisini benimsemekte, devletin sadece asli görevleri ile ilgilenerek, ekonomik ve sosyal hayata müdahale etmemesi gereğini ifade etmektedir. Neo-liberal politikalar oluşumları içerisinde devletin asıl görevlerinin haricindekileri yerel yönetimlere, özel hizmet birimlerine veya sivil toplum kuruluşlarına devretmesi belirtilmektedir.

Neo-liberal politikaların uygulanmaya başlaması ile merkezi yönetimin sosyal harcamalarını azaltması ve yerel yönetimlerin sosyal politikada ve kaynak dağılımında etkili olup savunulması, kamu hizmetleri ve sosyal hizmetlerin yerelleşmesine sebep oluşturmuştur (Güloğlu,1999:52). Bu uygulanmaya başlayan politikaların başlarında daha fazla yoksullara yardım derecesinde olmasıyla, savaşlar arasındaki sosyal olanaksızlıklar çağında yerel idarelere daha çok görevler yüklenmesiyle büyümesini hızlandırmaya çalışmıştır (Ersöz, 2006: 768).

Yerel yönetimlerin sosyal harcamalardaki payı İskandinav ülkelerinde ciddi düzeyde olmuştur. İsveç, Norveç ve Danimarka'da sağlık hizmetlerinin %90'nından

fazlası sosyal refah hizmetlerinin ise %80'inden fazlası yerel yönetimlerce sağlanmaya çalışılmıştır (Güloğlu,1999:52).

İngiltere' de mahalli idareler; iş bulamayıp çalışmak isteyenler, eğitim, barınma, sağlık, yoksulluk yardımı gibi önemi olan sosyal hizmetlerde merkezi yönetimin bir ortağı olarak faaliyetteki işlemlerinin devam ettirilmesi ile birlikte, yükselmiş refah toplumunda görülen özellikle yeni sosyal ihtiyaçlarının giderilmesinde de görevleri yerine getirmeye başlamaları etkisini göstermiştir (Ersöz, 2005: 134).

Desantralizasyon politikaları ile merkezde yer alan devletin hükümet yöneticilerinin ya da federal devletlerin mali idarelere devrinin sağlanarak bırakmaya başladıkları yetki ve yükümlülükler ile ilgili konularının belki de en mühimini sosyal yardım ve hizmetler alanı oluşturmakta bununla beraber mahalli idarelere devri gerçekleştirilen sosyal hizmet ve yardımlar üzerinde kararı verme, kararı gerçekleştirme ve finansı sağlama işi de mahalli idarelere devredilmiştir. Bu sebeplerden dolayı sosyal devlet yerini sosyal belediyeciliğe bırakmış ve refah devleti döneminde en güçlü sosyal belediyecilik uygulamaları var olmuştur. Ancak o dönemde yerel yönetimlerin merkezi idare ile birlikte sosyal hizmet uygulamalarını yerine getirdiklerinin, 1980'lerden sonra ise bu görevlerde yalnız oldukları belirtilmelidir.

Refah devleti esnasındaki sosyal belediyecilik anlayışı ile 1980 sonrası sosyal belediyecilik anlayışındaki bir diğer fark yerel yönetimlerin refah devleti döneminde sosyal hizmetler, eğitim, sağlık gibi refah uygulamalarını direkt olarak üreten bir kurum olarak görünürken, 1980'li yıllara gelindiğinde refah hizmetlerini piyasa üzerinden satın alan yada bu hizmetlerin yerine getirilmesinde garanti sağlayan olarak görünen, güvence unsuru olarak konumlandırılan kuruluşlar şekline gelmeleri denilebilir (Ersöz, 2006: 772).

Bu gelişme gösteren zamanlar içerisinde mahalli idarelerin kolektif faydaların sağlanmasından geri adım atmaya, rekabetler gerçekleştirmeye ya da hizmetleri piyasadan alma halini mekanizmalarından satın almaya başlamışlar ve

bugün gelinen noktada, sosyal belediyecilik uygulamalarının önemli bir kısmı aslında ihale yoluyla özel sektöre yaptırılan uygulamalardan sağlanmaktadır (Ersöz, 2006: 772).

Gelişmekte olan ülkeler de yerel yönetimler kentsel hizmetlerin sağlanmasına özellikle de sosyal ve kültürel nitelikteki belediye hizmetleri sınırlı düzeyde de olsa gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Gelişmekte olan ve gelişen ülkelerdeki belediyeler ikinci dünya savaşı sonrası yaşadıkları sorunları günümüzde de yaşamaktadırlar.

Giderek artan nüfus, kentleşmenin ve göçün ortaya sergilediği koşullar az olan gelirlere sahip belediyelerin ilk ele alınması gereken hizmet konularını ortaya koymaktadır. Yerel yönetimlerin belirli işlevleri; piyasa denetimi, itfaiye hizmeti, mezbahalar, çöplerin toplanması, caddelerin temizlenmesi ve aydınlanma ve mezarlık hizmetlerinden ibaret olup sosyal hizmetler ve sağlık ender şekilde yerel yönetimler aracılığıyla üstlenilmeye çalışılmıştır (Ersöz, 2011: 99).

2.2.4. Sosyal Belediyecilik Anlayışının Türkiye'deki Tarihçesi

2.2.4.1. Cumhuriyetin İlanı Öncesi Sosyal Belediyecilik

Türkiye'de sosyal devlet anlayışı 7. Yüzyılda geliştirildiği belirtilmektedir. İslam hukukuna göre zekat fakirlerin hakkı olarak devlet tarafından toplanır ve dağıtılmaktaydı. Vergilerden farklı bir şekilde zekat devlet harcamalarının masrafları için kullanılmamaktaydı (Sezik, 2016:175).

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar sosyal hizmet ve yardım politikaları içerisinde sosyal hayatı düzenleyici etkin olarak roller alan kurumların başında vakıflar, loncalar ve ahilik teşkilatı yer almaktadır (Sezik, 2016: 176). Bu belirtilen kurumların kendilerine ait mali özerkliklerinin olmamasıyla birlikte yerel halkın yerel hizmetlerin içerisinde bulunan bireylerin ve kurumların belirlenmesinde etkilerinin olmaması yerel anlamda bir demokrasi anlayışının gelişmediğini belirtmektedir (Şengül, 2014:25).

Sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinde bazı kamu hizmetleri işlevi gören vakıf ve loncaların yereldeki yoksullara yiyecek ve sağlık yardımının yanı sıra şehir ve köylerin büyümesinde, mescit, cami, medrese gibi yapılarla bayındırlık hizmetlerinde de bulunmuştur. Böylece şehirlerin planları zenginlemiştir. Vakıflar ayrıca devletin egemenliğindeki bölgelerde ulaşım, haberleşme ve taşımacılık alanlarında gerekli olan yol ağının yapılmasında etkili olmuşlardır. Yolların yapılmasıyla yollar üzerindeki kervansaraylar ve konaklama hizmetleri vakıflar tarafından desteklenmiştir (Sezik, 2016: 176).

Ağırlıklı olarak hayırseverlik, dayanışma, gönüllülük ve sadaka kültürü şeklinde yapılan işlerin Tanzimat sonrasında kurumsal ve yasal kimlik taşıdığı belirtilmektedir. Vakıfların gelirlerinin Evkaf Nezareti'ne devri, vakıfta bulunan kişilere devlet memuriyeti statüsü verilmesi koşuluyla, 1868 tarihli Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile beldede yaşamakta olan yoksulların korunması görevinin Şehremanetine verilmesi, Darülaceze kurulması gibi gelişmeler dolayısıyla sosyal yardım sosyal hizmetlerin kurumsallaşmaya başladığının göstergeleri olarak söylenebilir (Özbek, 2011: 53-60).

İlk belediye Osmanlı da 13 Haziran 1854' yılında kurulmuş ve Paris örneğinden esinlenilerek 1877 "Vilayet Belediye Kanunu" ile Osmanlının taşra kentlerinde de yaygınlaştırılmaya çalışılmalarına başlanmıştır. Kanun ile belediyelere, imar işlerinin düzenlenerek yol, kaldırım gibi bakım ve yapımının yapılarak şehrin düzen altına alınması, su ve temizlik işleriyle birlikte istimlâk yapılması görevleri de verilmeye başlanmıştır. Mali güçlüklerin Osmanlı belediyelerinde olmaması başarılı çalışmalar yapmasına engel olmuştur (Bostanoğlu, 1990: 78).

Osmanlı Devleti'ndeki belediyecilik anlayışı, Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte değişikliğe uğramadan devamlılığını sürdürmüştür. Cumhuriyetin ilanıyla beraber devletin birliği ve bütünlüğü tehlike oluşturabilir düşüncesiyle belediyelere idari ve mali özerklik verilmesinde temkinli davranılmıştır. Cumhuriyet dönemiyle beraber belediyeciliğin öncülüğü başkent Ankara'ya verilmiştir (Koçak ve Ekşi, 2010: 299).

2.2.4.2. Cumhuriyetin İlanından 1960'li Yıllara Sosyal Belediyecilik

1924 yılında 442 sayılı Köy Kanunu ve 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun çıkarılmasıyla yerel yönetimlerin pek çok alanda yardım hizmeti ve sosyal hizmet sunmasına olanaklar sağlanmıştır. Belediyelerin toplu taşıma olanakları, ucuz ekmek satışı gibi uygulamaları sosyal belediyeciliğin başarılı örnekleri arasında yerini almaktadır (Gül, 2013: 90-91).

1930 tarihinde 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun yasanın yürürlüğe girmesiyle beraber ilk defa belediyelere sosyal belediyecilik anlamında yetimhane yapmak, fakir hastalara bakmak, halk kütüphaneleri açmak gibi önemli görevler üstlenmiştir. (1580 Sayılı Belediye Kanunu);

- Dilencileri dilenmekten kurtaracak önlemler almak (Md.15/17),
- Bulunmuş ve bırakılmış çocukları, delileri, afet ve kazaya uğrayanları korumak (Md.15/18),
- Halka yönelik okuma salonları ve kütüphaneler ile spor ve çocuk bahçeleri açmak (Md.15/33),
- Fakir, kimsesiz çocuklara giyinme, yeme, içme ve barınma gibi yardımlar yapmak (Md.15/34),
- Parasız olarak acezhane, doğum ve emzirme evleri ile yetimhaneler yapmak (Md.15/45),
- Yurtsuz ve yersiz olanlara iş bulmak kimsesiz olan kadın ve çocukları korumak (Md. 15/48),
- Gençler için mahallin ihtiyacına göre stadyumlar inşa etme (Md.15/54),
- Fakirlere ucuz ve parasız ilaç vermek, ücretsiz muayenehane ve doğum yardımlarını karşılamak (Md.15/57),
- Sinema, halk müzeleri, tiyatro ve hayvanat bahçelerini açmak (Md.15/59),

- Belediye fırınları yapmak ve işletmek (Md.15/65),
- Fakirlere yönelik yatı evleri açmak (Md.15/69),
- Zor durumda olanlar için muhtacın sandıkları tesis etmek (Md.15/71),
- Sosyal ve kültürel alanları ve ulaşım araçlarının engellilerin kullanımına yönelik olarak yapılmasını sağlamak (Md.15/78),
- İlgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliği yaparak genç ve yetişkin olan özürlülere yönelik uygun mesleklerde, meslek ve beceri kursları ile iş eğitim merkezleri açmak (Md.15/80),

1580 sayılı yasanın uygulamaya konulması ile belediyelere kentsel alt yapı hizmetlerinin yanı sıra sosyal hizmetler ve sosyal yarımlar alanında pek çok yetkiler verilmeye başlanmıştır. Belediyeler bu dönemlerde kaynak sıkıntısından dolayı yasalarla verilen sosyal yetkileri hayata geçirmekte zorluklar yaşamış ve en temel görevleri arasında yer alan kentsel alt yapı sorunlarına eğilmişlerdir. (Toprak ve Şataf, 2009:3).

1930 tarihli Belediye Kanunu ve diğer kanunlarla belediyelere sunulmuş olan birden fazla sosyal nitelikli görevlerde kayıtsız kalma ve kaynakların yeterli miktarda olmaması gibi nedenlerle merkezi yönetimler nezdinde yerine getirilme çalışmaları yapılmıştır (Pektaş, 2010: 13). Ancak bütünlük içerisinde sürdürülmesi gereken bir belediyecilik oluşmamıştır.

1946 yılına doğru İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de çok partili hayata geçişle değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Bu değişikliklerden itibaren liberal iktisat politikaları izlenmeye başlanmış ve böylelikle sermaye birikimlerinde özel sektörler belirleyici olmuştur. Ayrıca batıdaki kentleşme ve belediye uygulamaları Türkiye'deki belediyecilik uygulamalarında etkisini göstermiştir (Aydın, 2008: 102).

1950'li yıllarda Türkiye'de başlayan şehirleşme süreci içerisinde nüfusun yükselmesi ve göç olguları da etkisini göstererek kentlerde nüfusun yükselmesine, belediye önceliklerinin değişmesine, sosyal politika çalışmalarından başka bir konu olan kentlerin altyapı çalışmaları ve hizmetlerinin giderilmesine doğru çalışmalar

yapılmıştır. Ancak, kaynak sorunu yaşamakta olan belediyeler temel olarak kentsel fonksiyonlarını uygulamada sorunlar ortaya çıkmaktadır (Toprak ve Şataf, 2009:3).

Türkiye'de göç olgularının yaşanmasıyla birlikte belediyelerin karşısına gecekondu sorunu ortaya çıkarak geleneksel kent merkezlerinden farklı olarak fiziki ve toplumsal bir yapılaşmaya neden olmuştur. Bununla beraber kentlerde de kentsel alanlarla kırsal kesim arasında devam eden eşitsiz yapı oluşmuştur. Kentleşmenin sanayiden daha hızlı gelişmesi şehirlere göç edenlere iş ortamının yaratılmaması nedeniyle kırsal yoksulluk artık kentsel yoksulluk haline dönüşmüştür. Üstelik ortaya çıkan altyapı hizmetlerine olan artışa da çözümler arama çalışmaları yapılmıştır (Erbay ve Akgün, 2013:73).

2.2.4.3. 1960'tan 1980'li Yıllara Sosyal Belediyecilik

1960'lı yılların yarısına doğru Türkiye'de sosyalist siyasal kutuplaşmaların büyüme göstermesiyle belediyecilik ifadelerinde değişmeler meydana gelmiştir. Belediyeler, merkezi yönetimin keyfi yönetimlerine yer bırakmaya, yeterli kaynakları kullanabilen bir belediye anlayışı ile savunmaya gitmişlerdir (Tekeli, 1990: 48).

1970'li yıllarda belediyecilik anlayışı yeni ilkeleri benimsemiştir. Böylelikle Avrupa'daki ve Dünya'daki yerelleşme eğilimleriyle birlikte özerk bir yerel yönetim anlayışından bahsetmeye ve merkezi yönetimin yerel yönetimler üstündeki denetiminin "hukuka uygunluk" denetimi ile sınırlandırılması gerekliliğiyle ilgili çalışmalar yapılmıştır. Aynı zamanda Demokratik Sol Belediyecilik olarak da adlandırılan bu yaklaşımın bir diğer ilkesi, bütünlükçü ve birlikçi belediyecilik anlayışına ve öteki belediyelerle iş birliği yapılması ilkelerini barındırmaktadır.

1970'lerin yarısına doğru ekonomik gelişmelerin çoğalması, kamu hizmetlerine yönelik merkeziyetçi görüşe ve bununla birlikte hizmet değişimi oluşturulmaya çalışılmıştır. Belirtilen dönemlerde oluşan mali dalgalanmalar, piyasanın sürdürülebilirliğini küçülterek daraltmış ve kamusal hizmetlerin bütçe daraltmasına sebep yaratmıştır. Devam eden hareketlilikle birlikte; sosyal, iktisadi ve siyasal boyutlarıyla bir dönüşüm ve değişimin beraberinde gelmesine yol açmıştır.

Sosyal belediyecilik görüşü Türkiye'de, yerel politikanın değer kazanmasıyla oluşturulmuştur. Sosyal belediyecilik 1970'li yıllarda oluşmasıyla artan bir ivmeyle değer kazanmıştır. 1970'ten sonra sosyal devletin krize girmesiyle birlikte, yerel yönetimlerin barındırdıkları yetkiler arttırılarak merkezi yönetimin üstlenmiş olduğu sosyal sorumluluklarının devrinin sağlanmasıyla sosyal devletin krizden çıkma yöntemlerinden çıkış yolu olarak belirtilmiştir (Ersöz, 2006: 772; Tekeli, 2009: 40). Ayrıca farklı görüşlere sahip partilerin oluşmasıyla birlikte farklılaşan siyasal düşünceler yerel yönetimlerin önem kazanmasını sağlamıştır.

1973 yerel seçimlerinde mega şehirlerde liberal sağ belediyelerin seçimleri kazanamamasına istinaden yerlerine sosyal demokrat anlayışı olan siyasetçilerin galibiyeti şeklinde sonuçlanmıştır. Bu farklılaşma sürecine istinaden Türkiye'de yeni yayılmakta olan sosyal belediyecilik anlayışı da gelişimin bir göstergesidir (Tekeli, 2009:40).

1973 sonrasında belediyelerin temel yapısında bir değişiklik olmadığı söylense de bu dönemlerde yeni bir belediyecilik anlayışı ortaya çıkmaya başlamıştır. Yeni belediyecilik anlayışı ilk olarak Marmara (İzmit ve İstanbul olmak üzere) ve Ankara çevresinde gelişme göstermiştir. Bu anlayış içerisinde belediyelerin barındırmış olduğu rol sivil toplum kuruluşu olmuştur. Belediyelerin yapısı değişmese de yapının değişmesini öneren bir "demokratik belediyecilik" anlayışının doğmasına neden olmuştur. Seçimin yapıldığı 1973 yılında ilk defa mega kentlerin Belediye Reisliklerini sosyal demokrat anlayış tarafından kazanılmalarıyla ve merkezi yönetim ile büyük kent belediyelerinin aynı partinin denetimi altında olmasının sona ermesiyle büyük kent belediyelerinin denetimine geçmelerinde etkisini göstermiştir (Tekeli, 1992: 10-11).

1973 seçimleri sonrası "toplumcu belediyecilik" olarak belirtilen anlayış çerçevesinde vatandaşlara verdikleri sosyal hizmetler önemli bir yere sahip olmuştur. Bu anlayışın temelinde belediyelerin mali ve siyasi olarak güçlendirilerek katılımcı bir demokrasi uygulanmaya çalışılmıştır. Ayrıca sosyal adalete yer verilerek kentteki eşitsizlikleri gidermeye yönelik bir yönetim anlayışı istenmiştir (Keleş, 2006: 497).

"Tüketiciyi koruyucu belediye", "üretici belediye", gibi isimleri barındıran yeni belediyecilik anlayışı sadece klasik belediye hizmetlerinin görevlerini yerine getirmekle kalmamakta bunun yanında büyük sorunlar yaratmaya başlayan çevre, konut, toplu taşıma ve kültür hizmetlerinin yanı sıra kendi gereksinimleri olan hizmetleri üretmeye başlamaları, asfalt fabrikaları ve ekmek fabrikaları kurmaları Türkiye belediyeciliği için yeni olan bu kavramlar yerel hizmetler için de kullanılma çalışmaları yapılmıştır (Yıldırım, 1990: 26-28).

Yeni belediyecilik anlayışıyla toplumun ezilen kesimlerine, gecekondularına ve emekçilere yönelme üzerinde durmaya, programlarında bir anlamda sezgisel uygulamalarla oluşturmak istenmiştir. Belediyelerin karşılıklı görüşlerinden politik çekişmeler yaşansa da 1977 yılında belediye seçimlerine gidilirken artık belirlenmiş yeni bir belediyecilik anlayışı oluşmuştur. Belediyelerin demokratik, üretici, kaynak yaratıcı, toplumsal tüketimi örgütleyici, kural koyabilen, birlikçi bütünlükçü bir gözle bakmaları gerektiği istenmekteydi (Tekeli, 1992: 11).

1973 seçimlerinden sonra CHP'li belediyelerle Milliyetçi Cephe hükümeti arasındaki çatışma Türkiye'de ilk olarak yerel otoritelerin özerkliği konusunu gündeme getirmesiyle birlikte CHP'li belediyeleri kendi aralarında örgütlenme çalışmaları yapılmıştır. İlk çabalar o dönemin İzmit Belediye Başkanı Erol Köse'nin katkıları yer almıştır. Böylelikle Marmara Denizi'ne kıyısı olan yerlerde bulunan 45 belediye, özellikle bölgedeki çevre sorununa çözümler üretebilmek amacıyla 1975 senesinde Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği'ni kurmuştur (Batuman, 2010: 230).

Toplumcu belediyecilik anlayışının öncülerinden Vedat Dalokay, belediyenin kıt kaynaklarıyla yatırım fırsatları yaratmış ve kentlerde yaşamakta olan halk için yaşam standartlarının iyileşmesini sağlayan birçok projeler yapmıştır. Sovyetler Birliği'nden sağlanacak teknolojiyle metro yapılmasını sağlayarak Türkiye'de %2 faizle borçlanarak borcunu gıda maddelerinin ihtiyacı ile ödemesi düşünülmekteydi. Ancak bu proje hükümet tarafından destek görmediği için iptal edilmiştir. Halka ucuz ekmek dağıtmak için ekmek fabrikaları da Dalokay döneminde kurulmuştur (Tekeli, 1991: 56-57).

Sosyal Belediyecilik adına diğer bir gelişme ise 1978'de kurulmuş olan ve 1979 yılında düşen Bülent Ecevit Başbakanlığındaki 42. Hükümet önemli bir kuruma imza atmıştır. Türkiye'de ilk kez Yerel Yönetim Bakanlığı'nı oluşturmuştur. İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, İmar ve İskan Bakanlığı, İller Bankası, İl ve Mahalli İdareler Planlama Şubesi ile Devlet Planlama Teşkilatı'nı bünyesine katarak 22 ay faaliyet süresince önemli çalışmalar bulunmuştur. Bu dönemde Karadeniz Belediyeler Birliği, Orta Anadolu Belediyeler Birliği, Ege Belediyeler Birliği, Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği kurulmuştur (Kızılboğa ve Alıcı, 2015: 356-357).

Belediyeler arası dayanışma ve yardımlaşmanın yaygınlaşması birliklerin kurulmasıyla yaygınlaşmaya başlamıştır. 42. Hükümet döneminin faaliyetlerinde belediyeler, üretici, bütünlükçü ve kaynak yaratıcı anlayışı benimseyerek halka ucuz ve sağlıklı bir hizmet vermesi amacıyla Tanzim Satış Mağazaları (TANSA) ile piyasaya müdahale aracı olarak görülüp belediyecilik çalışmaları özendirilmiştir. Aynı dönem içerisinde ayrıca belediyelerin kaynak sorunları çözmek amacıyla belediye gelirleri yasası taslağı hazırlanmış, ancak sonuç alınamadan hükümet düşmüştür (Yıldırım, 2013: 157).

2.2.4.4. 1980'den 2000'li Yıllara Sosyal Belediyecilik

1980'li yıllarda Marmara ve Boğazlar Birliği Türkiye'yi kapsayacak şekilde yaygınlaştırılarak ve Türkiye'deki belediyeler arası bilgi alışverişini ve iş birliğini sağlamak, ortak sorunlara çözümler üretmek amacıyla üst birlik olan Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) kurulmuştur (Yıldırım, 2013: 134).

12 Eylül 1980 sonrasında belediyeler üzerinde merkezi denetimi güçlendirmeye yönelik adımlar atılmıştır. Merkez yönetimlerinin kendi bünyelerinde olan sorumluluk anlayışını sağlamakta sıkıntı çekmeleri kamu hizmetlerinin daha düşük çapta olan yerel yönetimlere aktarılmasını zoraki koşmuştur.

1980'lerden sonra merkezi yönetim ve mahalli idareler arasındaki hiyerarşi farklı bir anlam kazanmıştır. Kara mekanizmasının merkez yönetimlerince

sağlanmasının uygun görülmediği, merkezi yönetiminde yerel yönetimleri anlama ve çözümlemede yetersiz kaldığı nedenlerde ötürü yerinden yönetim şeklinin faydaları ve kazanımları uğraşlarının elde tutulur bir kanıtı olduğu vurgulanmıştır (Aysan 2013: 22-23). Böylece, sosyal devlet görüşünün göstergesi olan sosyal politikanın değiştirilemez bir unsurunu belediyeler ve yerel sosyal politikalar oluşturmuştur.

1980'li yılların getirdiği sosyal devlet düşüncesinin bitişiğinde sosyal belediyecilik görüşü de bir değişim yaşamasına neden olmuştur. 1980'lere kadar yerel yönetimler, sosyal hizmetler, eğitim, sağlık gibi refah sunumlarını direkt olarak sağlayan kuruluşlar olarak gözükmekteyken 1980'li yıllarda bu hizmetlerin satın almaya yönelen ya da bu hizmetlerin sunulmasında güvence veren kurum haline dönüşmüştür (Ersöz, 2006: 772).

1973-1977 yeni belediyecilik anlayışı; 24 Ocak 1980 kararları, devamında yaşanan 12 Eylül İhtilali ve ayrıca 1982 Anayasasının katı yerel yönetim ve merkeziyetçi anlayışıyla son bulmuştur. Toplu taşımacılık, toplu konut girişimleri, ekmek üretimi, tanzim satış mağazaları, belediye kooperatifleri gibi belediyecilik uygulamaları Türk Belediyeciliğine kazandırılma çalışmaları yapılmaya başlanmıştır.

1990'lı yıllara varıldığında belediyelerin bütçelerinde gözle görülür bir artış saptanmıştır. Kimi belediyeler bütçe artışlarıyla birlikte sosyal hizmet ve sosyal yardım merkezli görüşlere yönelme durumları olmuştur (Toprak ve Şataf, 2009: 3).

1990'lı yılların ortasına doğru yerel sosyal yardımlar, daha bilinçli şekilde belediyeler tarafından önem araz eden bir konu olmuştur. Oluşturulmaya çalışılan bilinç tek yönlü olarak kalmayıp halkın sosyal yardımlara ihtiyacının olması ve de belediyelerin "sosyal yadım müdürlüğü" gibi birimler kurmaya başlaması halkla belediyeler arasında uzmanlaşmaya gidilme yolunda ilerlemiştir (Taşçı, 2007: 145-146).

27 Mart 1994 seçimlerinde 202 belde, 98 ilçe, 22 il ve 6 büyükşehir belediye başkanlığı kazanmasıyla Refah Partisi'nin parti programlarında ve ayrıca seçim bildirgelerinde de yer almakta olan yerinden yönetimci anlayış 1994- 1996 yılları arasında sosyal belediyecilik anlayışı ile kendini gösterme çalışmalarında

bulunmuştur. Ramazan çadırları, toplu nikah törenleri, toplu sünnetler, meslek edindirme kursları, aşevleri, öğrenci bursu, gıda, giyecek, yakacak yardımları gibi çalışmalar sosyal belediyecilik alanındaki çalışmalarına örnek olarak gösterilmektedir (Ersöz, 2011: 85).

Tarihsel süreç içerisinde yerel idareler sürdürülebilir uygulamaları üretim kısmından ayrılmaya, rekabet içine girmeye ya da hizmet satın alma politikaları izlemeye başlamıştır. Bugün gelinen aşamada, sosyal belediyecilik uygulamalarının önemli bir kısmı ihale yoluyla özel sektöre yaptırılan uygulamalardan yer almaktadır (Ersöz, 2006: 772).

2.2.4.5. 2000'den Günümüze Sosyal Belediyecilik

2000'li yıllarda yeniden yapılanma çalışmaları ile birlikte kamu yönetiminde birçok alan içerisinde yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. 1990'lı yıllardan beri gündemde olan Türk Kamu Yönetimi Reformu ile 2005 yılında 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun yerine 5393 sayılı Belediye Kanunu, 2004 yılında 1984 tarihli 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun'un yerine 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2005 yılında 1913 tarihli İl Özel İdaresi Kanunu'nun (İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkati) yerine ise 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu çıkarılarak uygulamaya konulmuştur. Böylece, yerel yönetimler de sosyal belediyecilik anlayışının hedef kitlesini genişleterek uygulanması sağlanmıştır (Selek, 2010: 44).

Türkiye'de sosyal belediyecilikler, sosyal kapitalizm karşıtı bir seçenek oluşturmak yerine, kapitalizmin ortaya çıkardığı tahribatla birlikte oluşan aksamaları onarıp sistemi sürdürülebilirliğini sağlamak istemektedir (Kesgin, 2012: 176).

1990 yıllarında temeli atılan sosyal belediyecilik anlayışı, 2000'li yıllara doğru belediyeler tarafından daha da yaygınlaştırıp benimsetilmeye çalışılmıştır. Daha öncesinde daha az maliyetli sosyal yardımlarla başlayan anlayış, zaman geçtikçe sosyal, fiziki, kültürel kalkınmaya yardımcı belediyecilik anlayışına uyarlanmıştır (Ersöz, 2011: 144).

Türkiye'de araştırılmalara göre yerel yönetimlerin oluşumunda yerel yönetimlerin, sosyal refah seviyesini yükseltmek adına değil de daha fazlasıyla bütünleşmiş toplumsal çaplı koşullar içerisinde sürdürülebilirliği sağlamak için görevlendirilmeleri yapıldığı ve verdiklerin hizmetlerin toplumsal olarak günlük yaşamın asgari şartlarını gidermeye çalıştığı ifade edilmektedir (DPT, 2005:12).

2.3. SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN DEZAVANTAJLI GRUPLAR AÇISINDAN GETİRDİĞİ SORUMLULUKLAR VE GÖREVLER

Yerel yönetim birimlerinin dönemler itibariyle ve ülkeler arası farklılıkların oluşmasıyla birlikte önemli sosyal politika fonksiyonları ortaya çıkmıştır (Ersöz, 2007: 32). Zamanla mahalli idarelere verilen görevler, bu organların gücünü aşan bir konuma ulaşmıştır. Farklı dönemlerde yerel yönetimler, sosyal hizmetler esas olarak merkezi idareye ait bir görev alanı olmasına rağmen, imar, sosyal yardım, ekonomik, sağlık alanlarında zaman içerisinde yerel idareler önemli görevler üstlenmeye başlamışlardır. Bu görevler mahalli idarelerin gücüne göre, bazıları zorunlu, bazıları için ise isteğe bağlı görevler olarak düzenlemeleri yapılmaktadır (Özer, 1995: 31).

Yerel yönetimler, belirlenmiş olan coğrafi bölgenin dışında bulunan yere kadar bir etkiye sahip olması, belediye kurumunun kanunsal görüşünde belirlenenmiş olan üst yapı ve alt yapı hizmetlerinin yanı sıra sosyal alanları da kapsayacak şekilde değişmeyi zorunlu hale getirmiştir. Bu açıdan belediyelerin görev bölgelerinin 5216 ve 5393 sayılı kanunlarda bulunan yer alan su, yol, temizlik, park gibi temel kentsel altyapı ve teknik hizmetleriyle birlikte aynı zamanda, eğitsel, ekonomik, kültürel, sosyal kollarda yerel toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılayacak görevler üstlenmesi istenmektedir.

Yerel sosyal politikanın oluşmasında mahalli idarelere sosyal düzeylerde, düzenleme, uygulama ve planlama yapılmasını istenmektedir. Yerel yönetimler, sosyal yardım, sosyal danışmanlık, sosyal konut, sosyal hizmet, sağlık, istihdam, eğitim yoksulluğun giderilmesi ve çevrenin korunması gibi farklı toplumsal alanlara öncelikle dezavantajlı gruplara ağırlık veren programlar oluşturmaya çalışır. Sosyal

politikanın yerel seviyede uygulanıp olumlu şekilde sonuçlanması, sosyal devlet olgusunun karşılığı olan sosyal belediyeciliktir (Seyyar, 2008: 240).

Türkiye de ki gibi sivil toplum kuruluşlarının hızlı büyüyemediği devletlerin sosyal işlevlerinin azaldığı milletlerde; işi olmayan ve kimsesi olmayanlara destek olunması, entegrasyon ve sosyal dayanışmanın sağlanması ile gerileyen adalet ve sosyal güvenlik olgusunu ayakta tutmaya yönelik sağlanan hizmetleri yerel yönetim imkanlarıyla yapılması belirlenen bir sonuç oluşturmuştur (Toprak ve Şataf, 2009: 15).

Sosyal belediyecilik anlayışının belediyelere yüklediği sorumluluklar belediyelerin büyüklüğü, nüfusu ve işlevsel yapısına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Ancak sosyal belediyecilik, sosyal devletin sorumluluklarını kabullenen, sosyal hak olgusunu savunan bir anlayış olarak benimsenerek, halkın ayırt edilmeksizin tüm dezavantajlı gruplarına eşit seviyede olanak sağlama zorunluluğu vardır. Sosyal belediyecilik anlayışı, toplumsal yardım yapmanın ötesinde, en geniş anlamı ile ifade edilirse sosyal refahın gerçekleşmesinin altyapısını da hazırlamakta ve sunmaktadır (Sezer; Önder, 2012: 257).

Sosyal belediyecilik, kentlerde zor koşullarda yaşamlarını sürdürmekte olan yoksulların temel ihtiyaçlarının sağlanmasıyla kendine yer edinme imkanı bulmuştur (Kesgin, 2012: 178). Böylelikle sosyal belediyecilik çalışmaları, belde halkının kolay erişebildiği kurumların en başında belediye olgusuna rastlandığından bahsetmemiz mümkündür. Toplumda dezavantajlı gruplar, ana ihtiyaçlarını erişmek amacıyla en yakın birim olarak kendilerine belediyeleri görüp sorunlarını daha kolay paylaşabilmelerine neden olmuştur.

Belediyelerin görevlerini ana hatlarıyla belirtmek gerekirse eğer; kendi içerisinde yaşamakta olan toplum, aile ve bireyleriyle farklı kaynaklardan gelen etkilerle ilgilenmesi gerekir. Özünde toplumsal sistemin işleyişinden ya da bir şekilde işleyişinden kaynaklanan acil müdahaleyi gerektirecek dilencilik, yoksulluk, suçluluk, işsizlik vb. sorunlar ile belediyelerin iç hizmet ögeleri içinde var olan afetlerden ötürü zarar meydana gelen aile ve bireylerin karşı karşıya kaldıkları sorunlarla ilgilenmesi gerekmektedir. Ayrıca insanın doğası itibariyle ve çevresel koşulların etkisi

gözlenebilen çocuk, yaşlı ve engelli sorunlarına çözüm bulmaya çalışmalıdır. Belediyelerin, sosyal belediyecilik olarak nitelendirdiği görevler, bu üç kısımdan oluşan sorunların temelinde sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler de yer alır (Toprak ve Şata, 2009: 19-20).

Sosyal belediyecilik konusunda belediyeleri ilgilendiren başlıca kavramların başında 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu yer alır. Belediyeler Kanun nezdinde 14. Maddeye uymakta zorunludurlar. Sosyal belediyecilik hususunda yürütülen hizmetleri bu ana başlıklar altında sunmak mümkündür (Akdoğan, 2006: 45-46; Öz ve Yıldırımalp, 2009: 458):

- Evsizlerin, kimsesizlerin, muhtaç kadınların ve sokak çocuklarının barınma ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olmak;
- Kreşler inşa etmek ve öksüzlere çocuk yuvaları yapmak;
- Gençlere yönelik olarak; madde bağımlılığının ve kötü alışkanlıkların önlenmeye çalışacak çalışmalar yapmak
- Yaşlılara huzurevleri yapmak;
- Yaşlılara yönelik olarak; hasta bakım hizmetleri, sağlık hizmetlerinden faydalandırmaya yönelik yardımlar, ihtiyaca yönelik yaşlılara yönelik mekânsal düzenlemeler yapmak ve medikal malzeme sağlanması;
- Gezici sağlık otobüsleri, sağlık ocakları, sağlık merkezleri, ön tanı merkezleri hizmete girmesini sağlamak;
- Hastaneler civarında hasta yakınları için misafirhaneler yapmak;
- Kültür, sanat ve spor tesisleri açılıp hizmete girmesini sağlamak;
- Tiyatro, sinema, kütüphane ve kültür merkezlerini mahallelere kadar yaygınlaştırmaya çalışmak;
- Kadın haklarının geliştirilmesine yönelik farkındalığı arttırıcı projeler içerisinde bulunmak;
- Kalkınma fırsatlarında kadın girişimcilere fırsat eşitliği sağlamak,
- Muhtaç, yaşam mücadelesi veren ve fakir kesimlere yönelik aşevleri ve imarethaneler kurmak;
- Çocuklara yönelik koruyucu sağlık hizmetleri yapmak;

- Engelliler için ulaşım, eğitim ve sosyo-kültürel ortamlarda kolaylık sağlayıcı yadımlar sağlamak;
- Meslek ve beceri edindirmeye yönelik kursları açmak;
- Piknik alanlarını, park ve bahçeleri yaygınlaştırmak;
- Doğal dengeyi koruyan ve çevresel şartları düzenlenmiş ucuz konut alanları üretmeye imkan sağlamak;
- İş kuracak kadın ve gençlere yönelik rehberlik yapmak, makine ve ekipman desteği sağlamakta destek olmak;
- Tanzim satış mağazaları ve ekmek fabrikaları kurmak, gıda bankacılığı yapmak;
- Kömür, Gıda, kırtasiye malzemesi ve ilaç yardımlarında bulunmak;
- Toplumsal gruplar, sivil toplum kuruluşları ve kitle örgütlerine rehberlik etmek, onlarla dayanışma ve yardımlaşmayı geliştirmeyi amaçlamak;
- Gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsallaşmalarını sağlayacak merkezler yapmak.
- Muhtaçlara ve yetişkinlere yönelik ayni ve nakdi yardımlarda bulunmak.

Yerel yönetimler, merkezi yönetim ile birlikte kamu hizmetlerini yerine getiren kuruluşlar olarak daha çok çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler, kadınlar gibi dezavantajlı toplum kesimlerine yönelik "geniş anlamda sosyal politika" nın konusuna giren hizmetlerin yerine getirilmesinde görev üstlenmektedirler. Çünkü "dar anlamda sosyal politika" nın konusu olan işçi-işveren ilişkilerini, çalışma hayatını düzenleme, tamamen yasama yapan kişilere sahip merkezi yönetim tarafından yürütülebilecek bölgesel nitelikli değil, ulusal nitelikli politikaları da üstlenmektedirler (Ersöz, 2007: 32).

Belediyeler, kendi sınırları içerisinde yaşamını sürdüren birey, aile ve grupların üç ayrı kaynaktan gelen sorunlarıyla ilgilenmek zorundadırlar (Ateş, 2009: 92). Bu sorunlardan bahsedecek olursak birincisi, sistemin temelini oluşturan uygulanmalar ve yapısından kaynaklanan ve de özellikle büyük kentlerde acil müdahaleyi gerektirecek aşamalara varan yoksulluk, işsizlik ve dilencilik; ikincisi ise, belediyelerin kendi hizmet alanı içinde meydana gelen doğal afetlerden zarar gören

birey ve ailelerin karşılaştıkları sorunlar ve son olarak da insanın yapısından gelen ve çevresel koşulların etkisiyle somutlaşan çocuk, yaşlı ve engellilerin durumları olarak sıralanabilir (Çelik, 2014: 6-7).

Avrupa Birliği uyum süreci içerisinde engellik olgusu politik olarak gündeme gelmeye başlayarak, değişen sosyal devlet anlayışı içerisinde devletin sorumlulukları yerel yönetimlere devredilme çalışmaları yapılmıştır. Sosyal politika alanında yer alan aile odaklı biçimlenmesiyle yeni hizmet modeli içerisinde devletin finansını sağladığı, hizmetin ise, aile ya da piyasada karşılandığı ve ayrıca yerel yönetimlerin süreçte etkin rol aldığı sosyal politikayla konuya yaklaşılmaya çalışılmıştır. "Evde bakım", "mobil bakım", "aile destek hizmetleri" gibi yeni politika önerileri söz konusu olmaya başlamıştır (Altuntaş, 2014: 313).

Engellilere yönelik kurumsal bakım hizmetleri Türkiye'de çok gelişmemiştir. Engelli bakımı ve sorumluluğu ailede kalarak, yoksulluk adı altında olarak ancak 1980'li yılarda sınırlı olanaklar içinde söz konusu olabilmeye başlamıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile Mayıs 1983 tarihinden itibaren engelli ve yaşlı bireylerin kurum bakımından sorumlu kılınması öngörülmüştür. Bu sorumluluk çerçevesinde SHCEK 633 sayılı KHK'nın yürürlüğe girdiği tarihe kadar; gündüzlü ve yatılı bakım kuruluşları aracılığı ile korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere bir fiil sosyal hizmet sunma çalışmaları yapılmaya başlanmıştır (Altuntaş, 2014: 313).

Tarihte Sanayi Devriminin ilk yıllarına bakılacak olursa eğer sosyal koruma ve sosyal güvenliğin yokluğundan dolayı büyük bir güvenlik ihtiyacı doğmuştur. Çalışanların sayılarının artması ve örgütlü mücadeleleri neticesinde bir takım sosyal haklar kazanılmasına neden olmuştur. Bu sebeplerden dolayı, kamu hizmetlerinin bu yönde düzenlenmesi düşüncesi gerek yerel yönetim gerekse merkezi yönetim aracılığı ile yoksulların hayatında yer almasına neden olmuştur. Sosyal hizmetler ve sosyal yardımların kamu yönetiminin zorunlu hizmeti olduğu kabul edilerek, insan hakkı ve vatandaşlık hakkı kapsamında değerlendirilerek bu bakış açılarıyla sosyal devletçi anlayışın ürünü olarak ortaya çıkmaktadırlar (Kesgin, 2012: 52).

Kısıtlı kaynakları olan belediyeler ve merkezi yönetimin sosyal politika alanında temel aktör olarak algılanmasıyla birlikte, belediyelerin uzun süreli makro projelerden çok kısa süreli dönemsel çözümler aramaya yönelmesine neden olmuştur (Toprak ve Şataf, 2009: 14-15). Bu sebeple, belediyelerin sosyal politika uygulamaları eğitim, sağlık ve sosyal güvenliğin yerine, daha az maliyetli ve daha kolay bir faaliyet alanı olan sosyal yardımlar oluşturulmasına gidilmiştir.

Belediyelerin sosyal harcamaları içerisinde sportif ve kültürel faaliyetler de yer almaktadır. Sosyal harcamaların çeşitleri, belediye yönetiminin görüşüne ve belediyenin ekonomik gelişmişlik düzeyine göre değişkenlik gösterebilmekte ve yapılan tartışmalar bazen yanlı sınıflandırmalara neden olabilmektedir.

Türkiye'de yerel yönetim merkezleri asıl sorumlu olarak kendilerini görmemekle birlikte uzun vadede kalıcı çözümler sağlamak yerine geçici çözümler bulmaya çalışmaktadır. Belediyelerin maddi kaynaklarının kısıtlı olmasıyla sosyal yardımlarda kolay iletişimi zorlaştırmaktadır.

2.3.1. Sosyal Hizmetler

Refah devleti, 1970'lere kadar ki egemenliğini sürdüren döneme kadar geleneksel sosyal hizmet anlayışı egemen olmuştur. Bu devletler içerisinde merkezi yönetim birimlerinin ortaya çıkardığı kurum temelli hizmet sunum modelleri gelişme göstermiştir. Bu anlayışla birlikte engelliler dahil olmak üzere tüm dezavantajlı bireylerin yer aldığı bakım ve ihtiyaç hizmetlerinin kamusal ve sosyal güvenlik sisteminde yer alması sağlanmıştır (Altuntaş, 2014: 313).

Sosyal hizmet kavramı, 1983 tarihli 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda "Kişi ve ailelerce kendi bünyesinde ve çevre şartlarında doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesi amacıyla ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunları önleyerek çözümlemesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarını iyileştirerek yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetlerin tamamıdır" olarak ifade edilmektedir.

Sosyal hizmet; bireylerin, ülkenin genel koşulları çerçevesinde insan haysiyetine yaraşır bir biçimde yaşamlarını sürdürüp devam ettirebilecekleri bir ortam sağlamaya, sosyo-ekonomik sorunların çözümüne yardımcı olmaya yönelik, başkalarına verilen maddi ve manevi destek olarak belirtilmektedir (Ölmez, 2007: 38).

Sosyal hizmet, kişi, grup ve toplulukların mevcut şartlarından dolayı ortaya çıkan sorunların çözülmesinde etkili bir yapı olarak belirtilebilir. İnsanların hayat standartlarını yükseltmek, kişilerin sosyal düzen içerisinde birbirleriyle olan ilişkilerini iyileştirmek amacıyla oluşturulmaktadır. Ayrıca toplumun kendi ellerinde olmayan nedenler dolayısıyla yoksul ve muhtaç duruma düşen ya da bedenen veya ruhen bir eksikliğe uğrayan bireylere; ülkenin genel şartları çerçevesinde insana yaraşır, çevreleri ile uyumlu bir hayat sürdürebilmeleri için maddi ve manevi, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik devlet ve gönüllü kuruluşlar tarafından sağlanan hizmetleri de içerisinde barındırmaktadır (Güzel ve Okur, 2002: 580).

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği'ne (IFSW) göre sosyal hizmet; sosyal değişimi ve gelişmeyi içerisinde barındıran, sosyal uyumla birlikte insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmesini destekleyen uygulamayla belirtilebilen akademik bir disiplin olarak ifade edilmektedir. Sosyal adalet ilkeleri, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliklere saygı, sosyal hizmet için çok önemlidir. Sosyal hizmet teorileri, sosyal bilimler, insan hakları ve farklılıklara saygı ilkeleriyle yaşam zorluklarını ele almak ve refahı artırmak için insanlara merkezinde yer vermektedir (ifsw.org, 2019).

Sosyal hizmetlerin temel amacı o bölgede yaşamakta olan ve insanlara yaraşır bir biçimde hayatlarını sürdüremeyenlere karşı insan onuruna yaraşır ortam oluşturmayı sağlamakta, onların sosyal ve ekonomik problemlerinin çözümüne yardımcı olmaya çalışmaktadır.

Sosyal hizmetlerin vatandaşlara etkili bir şekilde ulaşması amacıyla sosyal hizmet uzmanlarından yararlanmaya çalışılmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı, sosyal ve ekonomik muhtaçlıklarla karşılaşan kişilere ve ailelere fayda sağlayan, destek olan, bu

kişilerin sorunlarıyla ilgilenen ve çözüm yolları bulmaya çalışan, aldıkları eğitim ve kazandıkları deneyimlerle ilgili kişilerin ihtiyaçlarına en iyi cevabı verip en iyi hizmeti sunacak meslek elemanları olarak ifade edilmektedir (Seyyar, 2004: 1). Sosyal hizmet uzmanları, insan hakları ve sosyal adalet ilkeleri ile birlikte hareket ederek insanların çevreleriyle etkileşimine müdahale de bulunarak bu süreçte ortaya çıkan veya çıkabilecek sorunlara çözüm aramaları görevleri arasındadır.

Türkiye'de sosyal hizmetlerin yapıldığı yerleri dört ayrı birim olarak ifade edilebilir. Bunlar; merkezi yönetim tarafından yapılan sosyal hizmetler, yerel yönetimler tarafından yapılan sosyal hizmetler, sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen sosyal hizmetler ve özel sektör eliyle yürütülen sosyal hizmetler olarak belirtilebilir. Bu kanallardan yapılan yerel yönetimler; belediyeler, il özel idareleri ve köy idareleri olarak ayrılarak belirtilse de bu alandaki hizmetlerin birçoğu belediyeler eliyle yapılmaya çalışılmaktadır (Kesgin 2012: 129).

Sosyal belediyecilik uygulamaları içinde yer alan sosyal hizmet faaliyetleri genel olarak Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nce yapılmaktadır. Ancak, bu kurum faaliyetlerini yerine getirirken sunduğu hizmetler, çağdaş bir sosyal hizmet sistemine dönüştürmesinde sorunlar yaşanmaktadır. Bunun için sosyal hizmetler, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu, belediyeler ve sivil toplum örgütlerince yerine getirilmeye çalışılmaktadır (Çelik,2014: 7).

Sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde belediye yönetimleri; çocuklara, gençlere, kadınlara, yaşlılara, engellilere ve risk gruplarına yönelik çeşitli sosyal hizmetler sunmakta ve de ayrıca belediye yönetimi yaygın eğitim organizasyonları ve kriz döneminde sosyal hizmetlerde bulunabilmektedir.

Yerel yönetimlerce sunulmaya çalışılan sosyal hizmetlerin çeşitleri, yoğunluğu, kalite ve etkinliği belediyelerin içinde bulundurduğu kaynak ve nitelikli personel durumuna, toplumun gelişmişlik düzeyine, özelliklerine göre değişip belirtilen dezavantajlı gruplara aşağıdaki sosyal hizmetleri sunmaya çalışmaktadırlar (Pekküçüksen, 2004: 461–462, Negis, 2011: 326-327):

- **Çocuklar:** Kreş ve çocuk yuvaları, kimsesiz çocuklar için yuvalar ve çocuk kulüpleri kurmak, eğitime katkıda bulunmak, yeterli beslenmelerine yönelik katkılar sağlamak, koruyucu sağlık hizmetleri vermek, sosyal ve kültürel faaliyetler gerçekleştirmek.

- **Kadınlar:** Ana-çocuk sağlığı merkezleri, kadın sığınma evleri ve el sanatları değerlendirme merkezleri açmak, okuma-yazma bilmeyenlere yönelik kurslar açmak, evlilik öncesi ve sonrasında danışmanlık hizmetlerinde bulunmak.

- **Engelliler:** Engelliler için temel eğitim okulları, beceri kursları açmak, spor ve iletişim olanakları sağlamak, fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde tedavi ve bakım hizmetleri, yaşamı kolaylaştırmaya yönelik mekansal düzenlemeler yapmak, teknik malzeme yardımı, gıda, giyim, yakacak ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar, meslek ve iş edindirme kursları yapmak.

- **Yaşlılar:** Güçsüzler yurdu ve huzurevleri açmak, sağlık yardımında bulunmak, ihtiyaca yönelik mekânsal düzenlemeler, gıda, giyim, yakacak ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar yapmak.

- **Gençler:** Gençlik merkezleri, eğlence ve spor tesisleri, danışma ve psikolojik danışma merkezleri açmak ve meslek edindirme kursları başlatmak, kötü alışkınlıklar ve madde bağımlılığının önlenmesi, eğitim yardımı, iş edindirme çalışmaları, çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmak.

- **Risk grupları:** Sokak çocukları, tinerci çocuklar, istismara uğramış çocukların aralarında bulunduğu grup için hukuki ve psikolojik yardım büroları kurmak.

- **Yaygın eğitim organizasyonları:** Okuma-yazma, çocuk bakımı ve eğitimi, çıraklık eğitimi ve beceri kazandırma eğitimleri vermek.

- **Kriz dönemi hizmetleri:** Savaş, terör ve doğal afet gibi durumlarda, barınma, beslenme ve temizlik hizmetleri sunmak.

2.3.2. Sosyal Yardım

Sosyal yardım, toplu örgütlenmesiyle doğrudan ilişkili olup "yoksunlaşma" olgusunun hafifletilmesine, geciktirilmesine, giderilmesine yönelik insani hizmet alanı olarak yerel ölçüler içerisinde asgari seviyede kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu kişileri geçindirme olanağından kendi ellerinde yeterli olmayan nedenlerden dolayı yoksun kalmış kişilere, resmi kuruluşlar veya kanunların verdiği yetkiyle yarı resmi veya gönüllü kuruluşlarca gerçekleştirilen muhtaçlık tespitini kontrole dayalı yapılarak, kişileri kısa süre içerisinde kendilerine yetecek hale getirmek amacını taşımakta olan parasal ve nesnel (ayni) sosyal gelirden oluşan bir sosyal koruma alanı olarak ifade edilmektedir (Yıldırım, 2009: 297).

- Herhangi bir yerden gelir kaynağı olmayan işsizler
- Yardıma muhtaç aileler
- Yeterli maddi imkanı olmadığından dolayı evlenemeyip evlenmek isteyenler
- Maddi yetersizliklerinden dolayı eğitim göremeyen çocuklar
- Çalışmasına rağmen ailenin temel ihtiyaçlarını karşılayamayan insanlar
- Yardıma veya bakıma muhtaç durumda olan yaşlılar ve engelliler
- Uygun barınma koşulları olmayan, sağlıksız ortamlarda konutu olanlar
- Tabi afetlerden dolayı yardıma muhtaç hale gelen kişiler
- Tabi afetlerden dolayı zarar gören çiftçiler

Yerel yönetimler, kendi sınırları içerisinde yaşayan birey, aile ve toplulukların kaynaktan gelen sorunlarıyla yakından ilgilenmek durumundadır. Bunlar; temelde toplumsal sistemin işleyişinden ve yapısından kaynaklanan ve özellikle büyük şehirlerde acil müdahaleyi gerektirecek boyutlara ulaşan yoksulluk, işsizlik, dilencilik, suçluluk ve benzeri sorunlar; kendi hizmet alanları içinde meydana gelen afetlerden dolayı zarar görenlerin karşılaştıkları sorunlar ve insanın doğasından gelen ve çevresel koşulların da etkisiyle somutlaşan çocuk, yaşlı ve engellilerin karşılaştıkları sorunlardır. Günümüzde yerel yönetimlerin sosyal belediyecilik olarak adlandırdıkları uygulamalar, işte bu üç kaynaktan gelen sorunların çözümüne ilişkin

çabalara ait olup temelde sosyal hizmetler ve sosyal yardımlardan oluşmaktadır (Toprak ve Şata, 2009: 19-20).

Sosyal yardımlardan kimlerin, nasıl ve ne miktarda ve hangi sürelerde yapılacağı kanunlarla belirtilmektedir. Sosyal yardımların bir tanımını yapmak gerekirse eğer; yaşadığı yer ve çevreden dolayı kendini ve ailesini geçindirme imkanlarından mahrum kalmış kişilerin, muhtaçlık durumlarının tespitine bağlı olarak ayni veya nakdi, sürekli veya geçici, sistemli ve düzenli olarak yapılan karşılıksız gelir transferleri olarak ifade edilmektedir.

Sosyal güvenlik sisteminin içinde yer alan sosyal yardım; primli sistem dışında kalan muhtaç birey veya ailelere yardım yapılması ve güvenliğinin sağlanması olarak söylenebilir (Ölmez, 2007: 5). Geliri olmayan bireylerin veya ailelerin zor durumdaki muhtaçlık halleri ortadan kalkıncaya kadar onların korunması ve gelirlerinin güvencesi sağlanması amaçlanmaktadır.

İhtiyaç sahiplerinin bazılarının sosyal yardımlardan mahrum bırakılması sosyal dışlanma durumunu ortaya çıkarmaktadır. Sosyal dışlanma, yoksulluk, temel eğitim mahrumiyeti veya ayrımcılık nedeniyle kişilerin toplumun dışına itilmeleri ve sosyal hayata diledikleri zaman katılamama süreci olarak belirtilebilir. Sosyal dışlanma yoksulluk, işsizlik, sosyal koruma, eşitsizlik ve ayrımcılık gibi temel sosyal politikaları ve tüm dezavantajlı grupları ele almaktadır (Çelik, 2004: 9).

Sosyal dışlanmaya karşı belediyelerin yaptığı sosyal yardım çeşitlerine yoksullara bedava sağlık yardımı ve bakımı, sosyal hastalıkların tedavisi için özel hizmetlerin kurulması, aile ödenekleri, işsizlik yardımı, yaşlılara, engellilere ve dul annelere aylık bağlanması da söylenebilir (Zengin, 2009: 21-22).

Sosyal yardımlar bir vatandaşlık hakkı olarak görülmeli ve keyfilikten uzak, kişiyi zedelemeyecek biçimde yapılmaya çalışılmalıdır. Sosyal yardım hizmetleri; devletin, nüfusun türlü nedenlerle kendi kendine bakım ve gelişimini sağlama olanaklarından yoksun kesimlere yardımcı olmak işlevini anlatmaktadır.

Günümüz Türkiye'sinde sosyal yardım uygulamalarının uygulanma yerlerine bakacak olursak eğer; 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu,4109 sayılı Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile kamu kurumları, belediyeler, vakıf ve dernekler eliyle yürütüldükleri belirtilmektedir.

Yoksullukla ve gelir dağılımındaki adaletsizlikle mücadele stratejilerine göre genel itibariyle iki tür sosyal yardım çeşidi bulunmaktadır. Bunlar;

- **Ayni Yardım:** Yiyecek, içecek, gıda, ev eşyası, yakacak, kırtasiye, rehabilitasyon amaçlı protez araçları gibi sosyal inceleme raporlarıyla birlikte ihtiyacına göre verilecek malların ve malzemelerin yardımından meydana gelmektedir.

- **Nakdi Yardım:** İhtiyaç sahiplerinin sosyal inceleme raporundan sonra verilen parasal yardımlardan oluşmaktadır. İhtiyaç sahibinin durumuna göre aylık veya belirli ihtiyaçların ayrı ayrı karşılanıp giderilmesi yöntemiyle de yapılabilmektedir.

2.3.3. Eğitim

Eğitim bölgeler arası farklılıkları giderme konusunda oldukça önemli bir rol barındırmaktadır. Eğitimde fırsat eşitsizliğinin daha çok olduğu bölgelerde farklı imkanlar meydana gelerek eğitim seviyesinin yükseltilmesi amaç olarak görülmüştür. Geri kalmış bölgelerde ise öğrencilere burs imkânları sağlayarak, yatılı okullar açarak, mesleki eğitim kursları yaparak eğitim seviyesinin yükseltilmesi istenmiştir (Berber ve Eser, 2008: 14).

Eğitim seviyesinin yükseltilmesi eğitimli bir birey haline gelen kadının ya da annenin elde ettiği sosyal güç ile yetiştireceği bireylerin bilinçli ve eğitimli olmasının yanında nüfus artış hızının kontrol altına alınmasında sağlayacağı katkı düşünüldüğünde bile sadece işgücü pazarı için değil, uzun soluklu olarak ülke

ekonomisine sağlayacağı etkilerinde de oldukça önemli bir yer almaktadır (Berber ve Eser, 2008: 14).

2.3.3.1. Kadınlara Yönelik Mesleki Eğitim Kursları

Türkiye'de kızların yetersiz eğitim olanaklarından konumu itibariyle daha yetersiz olduğu söylenebilir. Kadının statüsünü de değiştiren en temel faktör eğitim düzeyinin yükselmesi olarak belirtilebilir. Devletin sağladığı olanaklar Türkiye'de yetersiz kaldığı gibi aileler açısından da bakıldığında kızların eğitime devam etmesine daha az ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda geleneksel değerlerinin etkisi yer almakta olup eğitimin maliyeti de kız çocuklarının okula devam etmesi açısından dezavantaj yarattığı ortaya konulmaktadır (Koray, 2005: 439).

Türkiye'de gelir ve yoksulluk konusunda yoksulluk oranının kadınlar daha yüksek olduğu söylenmektedir (Gündüz, 2007: 23). Kadınlara yönelik yapılan mesleki beceriler kazandırmaya çalışma ve hobi faaliyetleri olarak değerlendirilebilecek müzik, resim ve ebru sanatlarının öğretilmesi amacıyla kursların açılmasını sağlamak sivil toplum kuruluşları ve belediyelerin çalışmaları arasındadır. Günümüzde sadece büyükşehir belediyelerince yer almayarak büyük şehirlerdeki ilçe belediyeleri ve büyükşehir statüsünde olmayan belediyeler tarafından açılmış olan İSMEK, BELMEK gibi meslek edindirmeye yönelik kurslar örnek olarak gösterilebilir.

İŞKUR tarafından düzenlenen mesleki eğitim kurslarından en çok faydalanan hedef kitlelerden birisi kadınlar olarak belirtilebilir. Birden fazla çeşidi olan mesleki eğitim kursları içerisinde Özel Politika ve Uygulamaların Geliştirilmesine İlişkin Genelge Kapsamında hedef kitle bazlı olarak sadece kadınlara yönelik olarak kurs ve programlarda düzenlemeler yapılmaktadır (Yılmaz, 2016: 39).

2.3.3.2. Eğitim Ortamında Engelli Ayrımcılığı

Türkiye'de engelli çocukların eğitimine yönelik gerekli kanunlar yürürlükte olsa da eğitim ortamlarında istenen düzeyde güvence sağlanamamıştır. Engelli

çocukların eğitime etkin ve tam katılımının sağlanamadığı, hatta ayrımcılığa uğradığı da ifade edilmektedir.

Engelli bireylerin haklarını ulusal seviyede garanti altına almakta olan ve 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'a göre engellilerin eğitim alması hiçbir gerekçeyle engellenemez; engelliler, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, yaşadıkları çevre ile bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, yaşam boyu eğitim olanağından ayrımcılık yapılmaksızın yararlanırlar.

Engelli çocukların eğitimine yönelik olarak, 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı özel Eğitime Muhtaç çocuklar Kanunu ile ise eğitim ortamlarında düzenlemelerin sağlanması için gerekli mevzuatlar yapılmıştır. Bu Kanun ile engelli her çocuk engel derecesine bakılmaksızın özel eğitim olanaklarından yararlanabilme hakkına sahip olmuş olacaktır.

1997 yılında yürürlüğe giren 573 sayılı özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kaynaştırma yoluyla eğitim, *"özel eğitim gerektiren bireylerin diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını sağlamak ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmek için geliştirilmiş eğitim ortamları"* olarak tanımlaması yapılmıştır. 2006 yılında kabul edilen ve güncellenen Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile engelli çocukların eğitiminde kaynaştırma yoluyla eğitime öncelikler tanınmıştır.

Engelli çocukların eğitim hakları konusu uluslararası düzeyde incelemeye alındığına Türkiye'nin de imzaladığı ve 2006 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler (BM) Engelli Hakları Sözleşmesi gösterilmektedir. Sözleşme'nin 24. maddesinde, engelli çocukların engelli olmayan akranlarıyla birlikte bütünleştirilmiş eğitim ortamlarıyla eşit haklara sahip olup bu hakların garanti altına alınabilmesi için yasal düzenlemelerin gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Engellilere yönelik özel ve temel eğitimin türünü ve süresini, sakatlığın doğuştan ya da sonradan edinilmesi ile sakatlıkların yeteneklerdeki etkinliği ortaklaşa belirlenmesine neden olmaktadır. Engellilerin temel ve özel eğitimleri, kamusal niteliği olan eğitim kurumlarında sürdürülmesine neden olmaktadır. Engelliliği olan

bireylerin sosyal sigorta kurumu ve ayrıca yerel yönetimler ile gönüllü kuruluşların da desteğiyle eğitimlerine katkı sağlanmaktadır (Altan, 2007: 260).

Gelişen dünyada e insan haklarının ön plana çıktığı günümüzde eğitimde sağlanan reformlara (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, BM çocuk Hakları Sözleşmesi, BM Engelli Hakları Sözleşmesi gibi) rağmen Türkiye'de özel eğitim alanındaki uygulamalarda ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Ülke genelinde farklılıklar gösteren şu şekildedir;

- Engelli bireylerin tanılama süreçleri içerisinde karşılaştığı sorunlar (Rehberlik ve Araştırma Merkezleri tarafından verilen tanılamalar ve değerlendirme ile tıbbi tanılamalar)
- Eğitim ortamlarına yerleştirme süreçleri
- Eğitimde tıbbi dokümanların geçerli olmasının getirmiş olduğu sorunlar
- Öğretmen, okul psikolojisi ilişkisi içerisinde çocukların ihtiyaçlarına göre bireyselleşmiş eğitimler hazırlamak
- Okul ve sınıf ortamlarının fiziksel ulaşabilirliğine karşılaşılan güçlükler
- Eğitim- öğretim programları içerisinde materyallere dair yeterli uyarlama ve düzenlemelerin yapılamaması
- Engelli öğrencilerin farklılığının zenginlik olarak değil de eksiklik olarak algılanması

2.3.4. Ekonomik Destek

Bir toplum içerisinde yaşayan insanların istenmeyen sebeplerden dolayı muhtaç ve yoksul duruma düşmesiyle ruhsal ya da fiziksel yönden bir eksikliğe uğramasıyla bu bireylerin insanca, yaşadığı çevre ile uyum içinde yaşamalarını için maddi, manevi, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla devletin veya sivil toplum kuruluşlarının sağlamış oldukları hizmetleri kapsamları içerisine almaktadır (Özer, 2015: 16).

Ekonomik destek; sosyal destekle birlikte bütünleşmenin sağlanmasıyla kişi ya da kişilerin yaşadığı çevreden algıladığı dürüstlük, gördüğü ilgi, saygı, sevgi, takdir

edilme, güven, duygusu ve maddi yardım gibi sosyal, kişisel psikolojik ve ekonomik her türlü destek olarak görülebilir (Avcı ve Yıldırım, 2014: 78).

2.3.4.1. Engellilerin İşgücü Piyasasındaki Durumu

İstihdam politikası içinde yer alan engelliler hedef gruplardan birisi olarak yer verilmektedir. Engelli kişinin ekonomik faaliyetlere ücret karşılığı doğrudan katılım düzeyi uygulanan istihdam politikalardan dolayı önemli bir yer teşkil etmektedir. Türkiye'de engellilere yönelik işgücü talebi, kişinin bireysel özellikleri yanında, yasal düzenlemeler, ekonominin ve işgücü piyasasının yapısal özellikleri tarafından belirlenip düzenlenmektedir (Kuzgun, 2009: 245).

İş Kanunun da yer alan yasal düzenleme, esnek istihdam biçimlerinin kabul görmesi, engelli işgücünün mesleki bilgi ve beceri eksikliği ve de işgücü piyasasının talepleri ile uyuşmaması, ekonomik büyüme istihdam ilişkisinin olmasıyla birlikte ekonomik krizlerin sıkça yaşanması, kayıt dışı istihdamın payı ve İŞKUR'un engellilere dönük eşleme hizmetinin sağlanmasında tekel oluşturması Türkiye'de ücret karşılığı engelli işgücü istihdamı üzerinde belirleyici değişkenler olarak ele alınıp değerlendirildiği belirtilmektedir (Kuzgun, 2009: 245).

2.3.4.2. Kadın İşgücüne Destek Programları

Çalışma hayatında dezavantajlı grupların başında gelen kadınlar toplumun yarısını oluşturmaktadır. Bu grubun işgücü piyasasında karşılaştığı ayrımcılık işgücüne katılımın düşük olmasına neden olabilmektedir.

Türkiye'de genel olarak işgücüne katılma oranları çok düşük olan kadınların, eğitim seviyeleri yükseldikçe istihdama daha çok katıldıkları gözlenmektedir. Kadınların işgücüne katılımın artırmak için alınacak önlemlerinin başında eğitim politikaları belirtilebilir. Ayrıca kadınları işgücü piyasasına uyum sağlamaya yönelik bir diğer önemli politika aktif istihdam politikaları kapsamında uygulanan aktif işgücü programları uygulanmaktadır.

Kadınların genel olarak bakıldığında toplumsal cinsiyet eşitliği, temel insan haklarına sahip olma, eğitim olanaklarından eşit biçimde yararlanma, işgücüne katılım, sosyal güvenceye sahip olma, eşit ücret alma vb. pek çok sorunlarla karşı karşıya oldukları belirtilebilir. Kadının eğitim almasına ve iş yaşamına katılmasına yönelik bazı ön yargılar ve olumsuz bakış açıları toplumlarda yer almaktadır. Eğitim düzeyi düşük ve çoğunlukla vasıfsız işgücü özellikleri taşıyan kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında bazı olumsuzluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. (Taşpınar, 2014: 3).

Kadınların işgücü piyasasından dışlanmasına neden olan sebeplere bakıldığında en başta ailenin, çevrenin sergilediği tutum göze çarpmaktadır. Ayrıca kültürel norm ve değerlerin ev dışında çalışmaya ilişkin taşıdığı olumsuz yargılar da söylenebilir. Erkeklerin kadınların hareket özgürlüğü üzerinde aile ve toplum yapısını oluşturan egemenliği bu ataerkil zihniyet yapılanmasını hem kırda hem de kentte kadınların ev dışında çalışmasına engeller oluşturmakta ve kadının işgücüne katılımını azalan oranda etkisini göstermektedir (Öksüz, 2007: 45).

Çalışmanın yürütüldüğü ortamlarda, işgücü gereksinimini karşılamak için verilen bir iş ilanında, yalnız erkek adayların başvurmasının istenilip ifade edilmesi, işçilere ödenen ücretlerde erkekler yararına bir fark ortaya çıkması, kadınların hamilelikleri gerekçe gösterilerek işten çıkarılmaları gibi işlemler, cinsiyetler arasında kadınları mağdur edecek şekilde yapılan doğrudan ayrımcılık uygulamaları olarak belirtilebilir. Özellikle kadın çalışanlar, daha çok vasıfsız ve yeri kolay doldurulabilecek işgücü olarak düşünülerek ailenin temel çalışanı olmayarak, babaları ve kocaları tarafından geçindirilen kişiler oldukları yönündeki önyargılarla işten çıkarmalara maruz kalma konusunda erkeklere göre daha mağdur konumda olmaktadırlar (Çakır, 2008: 31).

Kadınlara yönelik yapılan başka bir ayrımcılık ise; yeni işçi alımlarında küçük çocuğu olan annelerin tercih edilmemeye çalışılması, işletmenin işten çıkarılacaklar listesinin ilk sıralarında daha çok kadınlara yer verilmesi, çalışanlara yönelik teşvik edici uygulamalardan kadınların erkeklere oranla daha az faydalandırılması ve çok fazla seyahat gerektiren işlerde bekar kadınların tercih

edilmesi, çalışma yaşamında kadın çalışanları olumsuz etkileyen ayrımcılık uygulamaları olarak belirtilebilir (Dalkıranoğlu ve Çetinel, 2008: 20).

Kadınların Türkiye'de yarı zamanlı çalışmalarının altyapısında yetersizlikler olmasından dolayı, kadınların evde ve işte geçen zamanlarını etkin biçimde belirleyebildikleri yarı zamanlı işler bulmaları zorlaştırılmış olmaktadır. Bu durum da kadın istihdamını düşürerek kadın işsiz sayısını artırmış olmaktadır.

Çalışma yaşamında kadınların yer almak istemesi toplumsal yaşama uyum sağlayarak, başarı elde ederek mutlu olmak, kişiliğini, kendine olan güvenini geliştirmek, boş zamanlarını değerlendirmek gibi sosyo-kültürel değerlerin neden olması sebep olabilir. Kadınlar ekonomik özgürlüklere kavuşarak çalışma yaşamı içindeki yerlerinin gelişme göstermesine, karşı karşıya bulundukları sosyo-kültürel kökenli engelleri aşabilmelerine yardımcı destek olabilmektedir (Altan, 2007: 227).

Kadınların işgücü piyasasında yer almasını sağlamak amacıyla İŞKUR tarafından işe yerleştirme ve danışmanlık hizmetlerinin yanı sıra mesleki eğitim kursları, işbaşı eğitim programları ve girişimcilik eğitim programları yapılmaktadır. Ayrıca iş bulması diğer kadınlara göre daha zor olan bazı kadın gruplarına yönelik olarak da toplum yararına programlar (TYP) düzenlenmektedir (Yılmaz, 2016: 96).

İşgücüne katılımlarını teşvik etmek amacıyla tasarlanabilecek politikalar sebebiyle işgücüne katılım gücünü etkileyen ekonomik ve sosyokültürel faktörlerin derinlemesine araştırılması gerekmekte ve etkilerinin nicel olarak belirlenmeleri sağlanmalıdır. Aksi takdirde verimsiz olan politikalara yapılan yatırımlar işgücüne katılımı artırmaya yeterli olmayacaktır (ÇSGB, 2010: 52).

Kadının çalışması durumunda ev hizmetindeki payında belli bir oranda azalma olacaktır. Bu nedenle kadın, iş dışında kalan zamanını da ev işlerine ayırmak zorunda bırakılmaktadır. Hem iş hem de evde çalışarak kadın çifte iş yükü taşımaktadır. Bu koşullardan dolayı kadınlar, kendilerinden bu bağlamda daha avantajlı durumda olan erkeklerle rekabet eder durumda bulmaktadırlar. Bu yüzden kolay yıpranıp, daha az başarılı olmalarına neden olmaktadır. Bu sebeplerden dolayı

pek çok ülkede, özellikle evli ve küçük çocuklu kadınlar daha çok yarı zamanlı işlerde çalışmaya özen göstermektedirler (Altan, 1980: 147).

2.3.4.2.1. Kadın İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu – 1

Kadınların istihdamlarını artırmaya yönelik, etkili aktif iş gücü piyasası politikalarını geliştirmekle ilgili kurum ve kuruluşların kapasitesini artırmaya yönelik olarak uygulanan bir politikadır. Yapılan çalışmanın toplam bütçesi 26,8 milyon avrodur. Bu çalışma iki kategoriye ayrılarak yönetilmiştir. Hizmet bileşeni altında İŞKUR'un kadınların istihdamına yönelik sağladığı kamu hizmetlerini geliştirmeye yönelik olarak faaliyetler yürütülmüş ve bu çalışmaların kapsamında yaklaşık 2,9 milyon avro kullanılması gerekmiştir. Bu program içerisinde (İKG, 2018:1);

- Kadın istihdamı için "Aktif İş gücü Piyasası Politikaları Modeli" geliştirilmesine katkı sağlanmış,
- Kadınların önündeki engeller ve erişilebilir istihdam fırsatları belirlenmiş,
- Hedef gruplara mesleki danışmanlık ve bilgilendirme hizmetleri verilmiş,
- İŞKUR ve paydaşların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili duyarlılıkları sağlanmaya çalışılmış,
- Hibe projeleri ve faydalanıcılar arasında iletişim ağları güçlendirilmeye çalışılmış
- Hibe programı sonuçları, ilgili paydaşlar arasında yaygınlaştırılmış,
- Farkındalık artırılmasına, sosyal ve kültürel engellerle mücadeleye, yerel iş gücü stratejileri oluşturulmasına, iletişim ağlarının güçlendirilmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirilmeye çalıştırılmıştır.

2.3.4.2.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Elverişli Ortamın Sağlanması

Toplumsal yaşamda meydana gelen toplumsal cinsiyete dayalı yapılanma, eğitimden çalışma yaşamına ve siyasi temsile kadar her alanda kadınların ikincil olarak konumlanmasına neden olmaktadır. Bu da erkeklerin elde ettiği gelir birincil, kadınlarınki ise ikincil olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır. Gerek aile

içindeki gerek iş yaşamı ilişkileri var olan bu rol dağılımı üzerinden yapılandırılmasına neden olmaktadır (Öksüz, 2007: 45).

Kentsel mekanlardaki cinsiyet içerikli yapılanmayı engellemek amacıyla kadınların kentlerde sorunlarının ele alınarak politikalara, hizmetlere ve etkinliklere yansıtılarak yeniden düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir.

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2018 yılı içerisinde yayımladığı 'Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu'nda 148 ülke arasından Türkiye 130. sırada yerini almaktadır. Ülkeler içerisinde yer almakta olan; siyaset, eğitim, ekonomik eşitlik, sağlık ve yaşam süresi değerlendirildiği bu değerlendirmenin içerisinde, Avrupa ve Orta Asya ülkeleri arasında Türkiye'den daha eşitsiz bir ülke bulunmadığı gözlenmektedir.

Kadınların, sosyal, ekonomik ve yönetsel her çeşit hizmetlerin sunumuna yönelik erkeklerle eşit oranda gözetilen kentlerin toplumsal cinsiyete duyarlı olarak değerlendirilmesi yapılmaktadır. 1994'ler de yayınlanan Avrupa Kentte Kadınlar Şartı (European Charter for Women in the City) toplumsal cinsiyete karşı duyarlı kentlerin yapılması için gerekli 12 madde ile ifadesini gerçekleştirmektedir (1994: 8-12);

- Kadınların vatandaşlığının aktif hale getirilmesi
- Kadınlar karar verme sürecinin her kademesine katılımları sağlanmalıdır: şehir planlama, kentsel alan, konut, ulaşım ve çevre kalitesi
- Kazanımlarda birlikte çalıştırma sağlanmalıdır: eğitim ve araştırmada, iş yerlerinde ve hepsinde eşit fırsatlar teşvik edilmelidir. Meslekler şehir ve ülke planlama, kentsel alan, konut, mobilite ve güvenlik.
- Yenilenmeyi isteyen kadınlar için adil katılımcı süreçler oluşturulmalıdır.
- Kadınların gözünden görüldüğü gibi günlük yaşam politik bir sorun haline gelmelidir.
- Kadınlar, ekolojik dengenin korunmasına yönelik politikalara dahil olmalıdır.
- Özellikle imtiyazlı veya izole kadınlar, kolay erişime sahip olmalı, serbest dolaşımda bulunarak ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamlara katılımının sağlanması. Kadınlar da kent hakkına sahip olmalıdır.

- Kadınlar yeterli barınma ve yaşam alanlarına sahip olma hakları olmalıdır.
- Şehirdeki cinsiyet sorunları, yeni paylaşılan bir kültürün kaynağı olarak kabul edilerek şehir ve ülke planlamasının felsefesinin oluşturmalıdır.
- Şehirlerde cinsiyet sorunları okullarda, mimarlık enstitülerinde ve şehirlerde öğretilmesine önem verilmelidir.
- Medya aracılığıyla, kadınlara yönelik yüklenen rol ve oluşan algıların düzeltilmesi.

Avrupa Kentte Kadınlar Şartı'ndan anlaşılacağı üzere, kadın ve erkek eşitliğinin sadece görselde kalmayarak politik, ekonomik ve sosyal hayata yansıtılarak ve içselleştirilerek bir yaşam stili haline getirilmesi amaçlanmaktadır. Toplumsal cinsiyetin ana politikalar içerisinde yerel hizmet ve düzenlemelere yerleştirilmesi üzerinde durulmaktadır. Kadınların sorunlarını ayrı olarak ele almaktansa, yer alan problemler içerisinde bir bütün olarak çözümlenip tasarlanmasına yer verilmektedir. Kadınların varlıklarını görünür kılarak kadın dostu kentlerin inşasına zemin hazırlamaktadır.

Kadınlar ve erkeklere yönelik belirlenen roller ve işlevleri, zamana, mekana ve kültüre bağlı olarak değişikliklerini içerisinde barındırmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet, durağan bir kavram olarak ele alınması yerine farklı oluşum ve değişimlere açık bir kavram7 olarak ele alınması gerekmektedir.

İŞKUR' un, bakanlıklar ve sosyal ortaklarıyla kadın istihdamının artırılmasına katkıda bulunmak amacıyla bilgi, teknik düzey ve ortaklık becerilerini geliştirmek için teknik destekler sağlanmasıyla çalışmalar yapılmıştır. Kadınların istihdam edilebilirliklerini artırmaya yönelik Aktif İşgücü Piyasası Politikaları (AİPP), ILO'nun desteğiyle İŞKUR tarafından uygulamaları yapılmaya çalışılmış, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı programlar yürütülmüş ve sosyal tarafların aktif katılımı ile İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarında kadın istihdamı odaklı istihdam stratejileri geliştirilmesi çalışmalar yapılmıştır.

İŞKUR İl Müdürlüklerinin teknik desteğiyle mesleki eğitimler düzenlenmiş, kadının insan hakları eğitimi verilmiş, iş arama teknikleri ve girişimcilik seminerleri düzenlenme çalışmaları yapılmıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1979 tarihinde onay verilmesiyle Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) Türkiye nezdinde kabulü 1985 tarihine denk gelmektedir. CEDAW' ın imzalanması ile birlikte kadına yönelik; 1987 DPT bünyesinde "Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu", 1990 Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2011'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Kurulması' nın temelini oluşturmuştur.

CEDAW nezdinde Türkiye'de yapılan hukuksal düzenlemeler ise 1982 Anayasası'nın 10. Maddesi'nde 2004 yılında yapılan değişiklik itibariyle; "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçirilmesiyle yükümlüdür." ifadesi yer almaktadır.

Türkiye'de, yerel toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı duyarlılık politikasının başlangıcı 2006 yıllarına denk gelmektedir. Kadın Dostu kent belediyeleri Türkiye'de sadece 12 ilde yer almaktadır: Adıyaman, Antalya, Bursa Malatya, Gaziantep, Samsun, Mardin, Nevşehir, İzmir, Kars, Trabzon ve Şanlıurfa. Küresel oluşumların gölgesinde şekillenerek finansal destekler alarak yürürlükte olan politikaların proje temelli oluşmalarından dolayı yerel hizmetlerin cinsiyete duyarlı hale gelmesinde ve sürdürülebilir olmasında yetersiz konumda kalmaktadır.

Türkiye cinsiyet eşitliğini sağlamak amacıyla; kent hizmetlerinin oluşumu, kadına yönelik şiddet, kadınların yerel karar alma mekanizmalarına katılımının sağlanması, eğitim hizmetlerinin sağlanması, sağlık hizmetleri, ekonomik güçlendirme ve iş hayatı vb. toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanarak bütünü ele alarak incelenmelidir.

Onuncu Kalkınma Planı'nda 2014-2018 dönemi içerisindeki 251 ve 257 numaralı politika paragraflarında iki hedefe yer verilmiştir: "Kadınlarda istihdamın arttırılması, karar alma mekanizmalarında katılımın arttırılması, beceri ve eğitim düzeylerinin yükseltilmesi gerçekleştirilmelidir; toplumsal açıdan cinsiyete duyarlı

bütçeleme konusu içerisinde farkındalıklar oluşturularak örnek çalışmalar yapılması sağlanacaktır.”

Kadınların kent içerisinde yaşayacakları pek çok talebe karşı sorunlar yol mevcut olmaktadır. Kentler, kadınların kentli ve yurttaş olarak görünüm sergilediği, gündelik ve stratejik ihtiyaçlarına cevap oluşturabilen bir donanım ile düzenlenmeleri gerekmektedir. İnsanca yaşanabilir konutlar, şiddet gören kadınlar için sığınma evleri, nitelikli ve ulaşılabilir eğitim ve sağlık kurumları, güvenilir ve ücretsiz dolaşım özgürlüğü, çalışma hakkı ve çocuk bakımı ve yaşlı bakımının yerel yönetimler tarafından üstlenilip yerine getirilmesi, sağlıklı ve ucuz besinlere ulaşabilecekleri kent pazarlarının olması, evde üreten kadınlar için örgütlenme ve sosyal güvence olanaklarının sağlanması, kentin tüm sokaklarının kadınlar için daha güvenli ve nitelikli hale getirilmesi beklenen talepler içerisinde yer almaktadır (Kızılaslan, 2009: 80).

Kadınların yaşadıkları kentler içerisinde sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda yeterli imkanlara erişebilir olmalarıyla kentler daha yaşanılabilir hale dönüşümleri sağlanacaktır. Yaşam alanlarının ve geniş tutmak ve erişilebilir olması ise toplumsal bir sorumluluk olarak her yurttaşın görevi olmakla birlikte özellikle bu konuda yerel yönetimlere önemli görevler üstlenmesi gerekmektedir (Kızılaslan, 2009: 82).

2.4. SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI İÇERİSİNDE DEZAVANTAJLI GRUPLARA YÖNELİK ALINAN YASAL DÜZENLEMELER

1982 Anayasası’nın 2. Maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal bir hukuk devleti olduğu ifade edilmektedir. Anayasasının 5. Maddesinde ise, devletin sosyal hukuk devleti içerisinde, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluk içerisinde yaşamasının gerektiği ve ayrıca bunlar içerisinde sınırlamaya çalışan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleme uygulamalarının kaldırılarak kişinin manevi ve

maddi varlığının geliştirilmesine yönelik gerekli önlemlerin alınması ve koşulların hazırlanması devletin görevleri arasında belirtilmiştir (Pektaş, 2010: 9-10).

"Temel Haklar ve Ödevler" kısmının üçüncü bölümünde yer alan "Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" bölümünde belirtilen sosyal, ekonomik haklar ve ödevler ile birlikte ailenin korunması, eğitim ve öğrenim hakkı, çalışma ve sözleşme hürriyeti, sağlık, çevre ve konut hakkı şeklinde somut biçimde sıralanması yapılmıştır (Pektaş, 2010: 9-10).

Dezavantajlı gruplar teriminin Türkiye' de önem arz etmesi, özellikle Avrupa Birliği üyeliği ile ilgili çalışmaların hız kazandığı 2000'li yıllara denk gelmektedir. Devlet düzeyinde atılan adımları; kanun, tüzük, yönetmelik ve genelge hazırlama gibi resmi faaliyetler AB üyelik süreci kapsamında hayata geçirilmesiyle bakanlıklar düzeyinde Daire Başkanlıkları ve bu başkanlıkların alt birimleri olarak dezavantajlı gruplara yönelik birimler kurulmasına neden olmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sosyal İçerme Daire Başkanlığı Dezavantajlı Gruplar Birimi kurulmuştur. Bu birimim görevi ise (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge, madde 39):

a. Dezavantajlı sosyal grupların sosyal katılım ve uyumunun sağlanmasına yönelik programlar geliştirerek, bu konuda diğer birimler, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile koordineli olarak faaliyetlerde bulunmak.
b. Dezavantajlı sosyal gruplara yönelik ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içinde çözüm önerilerinde bulunarak, iş ve işlemleri planlamak, koordine etmek ve yürürlüğünü sağlamak.

Dezavantajlı gruplara yönelik alınan düzenlemelerden bir diğeri ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Çalışma Genel Müdürlüğü içinde oluşturulan Dezavantajlı Gruplar Daire Başkanlığının kurulması olarak söylenebilir. Daire, üç şube müdürlüğüne ayrım göstermektedir: Çalışan Çocuklar Şubesi Müdürlüğü; Cinsiyet Eşitliği Şubesi Müdürlüğü ve Özürlüler Şubesi Müdürlüğü. Belirtilen birimlerin isminden de anlaşılabileceği gibi Türkiye'de

dezavantajlı grupları resmi düzeyde başlıca üç toplumsal kesim belirtilmiş gözükmektedir: Çocuklar, kadınlar ve engelliler. Bu üç grubunda içinde olduğu bütün dezavantajlı toplumsal kesimi kapsayan ve hedef alan Dezavantajlı Gruplar Daire Başkanlığı, görevlerini şu şekilde belirtilmektedir (Karakaş, 2010; DMKK, 2011: 28):

a. Çocuk işçiliğinin önlenmesi ve çalışma yaşamında dezavantajlı gruplar konusunda ilgili tüm kurum kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve sosyal taraflar arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak,
b. Çocuk işçiliğine yönelik ülke politikalarını belirlemek,
c. Çalışma hayatında eşit muameleyi teşvik edici ve ayrımcılığın önlenmesine yönelik politika ve stratejiler belirlenmesine yönelik çalışmalar yürütmek ve uygulamaları izlemek,
d. Çalışma yaşamında özürlüler konusunda modeller geliştirmek ve yaygınlaştırmak,
e. Toplumsal bilinç ve duyarlılık artırmaya yönelik faaliyetler yapmak ve kamuoyunu bilgilendirmek,
f. İlgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde gerekli araştırma, analiz ve değerlendirme çalışmaları yapmak,
g. Mevzuat çalışmaları yapmak,
h. AB uyum çalışmaları kapsamında dezavantajlı gruplara yönelik uyum politikaları geliştirmek,
i. Dezavantajlı Gruplara yönelik projeler yapmak,
j. İzleme sistemi geliştirmek,
k. Basın, yayın ve dokümantasyon merkezi oluşturmak,
l. Genel Müdürlük Makamınca verilen diğer işleri yapmaktır.

Bu gibi gelişmeler olmasıyla birlikte AB ile Türkiye Cumhuriyeti işbirliği ile uygulanan ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı AB Koordinasyon Dairesinin yürütücüsü olduğu Dezavantajlı Kişilerin Sosyal Entegrasyonu ile İstihdam Edilebilirliklerinin Geliştirilmesi Projesi (DESİP) uygulanması için çalışmalar başlatılmıştır. Projenin temel hedef ve amaçlarını belirtmek gerekirse eğer (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı [ÇSGB], 2016):

a. Dezavantajlı kişiler için fırsatlar içeren kapsayıcı bir işgücü piyasasını teşvik ederken bu kişilerin işgücüne sürdürülebilir entegrasyonunu sağlamak ve işgücü piyasasında her türlü ayrımcılıkla mücadele etmek
b. Dezavantajlı grupların sorunları hakkında farkındalık yaratmak ve onlara karşı olan ve işgücü piyasasından dışlanma ile sonuçlanan ayrımcılıkla mücadele etmek.
c. Dezavantajlı kişilere yönelik politika geliştiren ve onların yararı doğrultusunda çalışan başlıca kamu kuruluşlarından biri olan ÇSGB İstihdam Politikaları Daire Başkanlığı ile sosyal ortakların kurumsal kapasitesi artırmak.

Yerel yönetimlerin, sosyal belediyecilik anlamında yapmak zorunda olduğu hususlar sadece 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda belirtilen maddelerle sınırlı olmamaktadır. Genel olarak anayasa, uluslararası sözleşmeler, kanun ve kanun hükmünde kararnameler ve yönetmelikler belediyeleri bağladığı gibi, özel olarak da Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun (4109), Belediye Gelirleri Kanunu (2464), Belediye Opera ve Tiyatroları Sanatkâr, Mütehassıs, Hizmetli ve Stajyerlerine Verilecek Ücretler Hakkında Kanun (37), Çevre Kanunu (2872), Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (2863), Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu (3257), Büyükşehir Belediye Kanunu (5216-6360) gibi kanunlar; Danıştay, Sayıştay ve Yargıtay kararları ile Belediye Mevzuatı ile İlgili Tüzük ve Yönetmelikler belediyeleri bağlayan temel unsurlardır olarak belirtilmektedir (Özer, 2015: 94).

Belediye yasasında da engellilik yasasına ayrı bir önem verilmiş ve engellilere yönelik hizmetlerin, sosyal hizmetler temelinde ele alınmıştır. Engelli bireylerin hayata tam katılımlarını sağlayabilmek amacıyla sosyal model anlayışının kabul edilmesine dayanmakta olan 5378 ve bunun yerel yönetimlere yansıtılmış hali olan 5393 sayılı yasa ile önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu süreç Avrupa Birliği Sosyal Şartına uzanmaktadır. 1988 Ek protokolüyle Türkiye Avrupa Sosyal Şartı engellilere yönelik hakları kamusal alana dahil edilmesi sağlanmıştır (Fırat, 2008: 95).

Avrupa Sosyal Şartının 15. maddesinde, "Özürlü Kişilerin Bağımsızlık, Sosyal Entegrasyon ve Toplum Yaşamına Katılma Hakkı" kapsamlarında engellilerin

sadece mesleki eğitim ve mesleki rehabilitasyonlarının haricinde ayrıca engellilerin bireysel sosyal entegrasyon, şahsi bağımsızlık ve toplum yaşamına katılma haklarını da düzenlenmesi çalışmaları yapılmıştır (Fırat, 2008: 95).

Birleşmiş Milletler 'in 1983–1992 yılları kapsamında yer alan on yıllık bir engelliler programı oluşturmasıyla ve "Dünya Sakatlar On Yılı" olarak ilan etmesiyle birlikte "Eşitlik ve Toplumsal Yasama Tam Katılım" anlayışı kabul görmüştür (Özgökçeler, Alper, 2010: 38-39). 1997 yılında Özürlüler İdaresi kurulmasıyla engellilere yönelik ilk sosyal politikalar geliştirilme çalışmalarına başlansa da köklü değişikliklerin yapılması 2005 yıllarında olmuştur.

Engellilerin, yerel kaynaklardan ve olanaklardan eşit miktarda yararlanma hakları, 2004 tarihli 5393 sayılı belediye yasası ve 2005 tarihli 5378 sayılı engellilik yasası ile birlikte yeniden düzenleme çalışmaları yapılmıştır. Belediye yasasının 38. Maddesinde yer verilen, bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanarak, özürlülere hizmette bulunmak veya piyasalardan satın almak ve de özürlü merkezleri yapmak Türkiye'de belediyelerin görevleri şeklinde yer verilmiştir.

5393 sayılı Belediyeler Kanununda; belediyelerin sosyal hizmetle ilgili "genel yetki" ilkesiyle her türlü hizmeti yerine getirme yetkisi ifade edilmektedir. 5393 sayılı Kanun'un 3. bölümünde yer alan belediyelerin görev, yetki ve sorumluluklarını ifade eden 14. maddenin (a) bendinde belediyenin zorunlu görevleri arasında kültür ve sanat, sosyal hizmetler ve yardım etme, meslek ve beceri kazandırma kursları vb. gibi hizmetleri yapacağı veya yaptırabileceği belirtilmektedir. 14. Maddenin içerisinde ayrıca "sosyal hizmet" kavramı içerisinde engellilere yönelik hizmetler düzenlemesi yapılmıştır. Ayrıca 14. Maddenin devamında Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelere, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorunluluğu vardır (m.14/a).

Belediyeler okul öncesi eğitim kurumları açma, gıda bankacılığı, devlete ait olan bütün derecelerde olan okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını giderme her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını giderme, sağlıkla ilgili olarak her türlü tesisi açıp işletme, sporu teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi sağlama,

amatör spor kulüplerine ayni ve nakdî yardım yapma görevleri verilmektedir (m. 14/b). Yine 14'üncü maddenin devamında, belediye hizmetlerinin vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulacağı, hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemlerin uygulanacağı açıkça belirtilmiştir.

Belediye yardımlarını yapmaya çalışırken; insan onurunu zedelemeden giderilmesi (m. 13), belde halkının içerisinde esenlik, huzur, sağlık ve mutluluğu için gereken önlemlerin karşılanması (m. 38/m), bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği değerlendirme, özürlülere yönelik hizmetleri sağlama ve özürlüler merkezi oluşturma (m. 38/n), yoksul, dar gelirli, muhtaç ve kimsesizler ile özürlülere yapılacak olan sosyal hizmet ve yardımların belediye giderleri içerisinde yer verilmesi (m. 60/i), sosyal yardımlaşmayla yapılacak olan çalışmalarının kent konseyleri ile hayata geçirilmesi (m. 76), sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve yardım hizmetleriyle, yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürlülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasına yönelik belde çevresinde dayanışma ve katılımı sağlayarak, hizmetlerde verimlilik, ve tasarrufu artırmak için gönüllü kişilerin katılımına yönelik olarak programlara yer verme (m. 77) maddeleri 5393 sayılı Kanun'da dezavantajlı gruplara yönelik yapılan çalışmalar olarak belirtilebilir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 24. maddesinde özürlülere sosyal yardımlar kapsamında yer verilmekte olup, yapılan yardımların belediye bütçesinden karşılanması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca 5378 sayılı Engellik Yasasında yer verilen engellilere yönelik bilinçlendirme, bilgilendirme, danışmanlık, yönlendirme ile rehabilitasyon ve mesleki eğitim hizmetlerinin belediyeler tarafından gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Yasanın yürürlükte olduğu son on iki yıllık süre içerisinde, büyükşehir belediyeleri ve birçok belediyede engelli hizmet birimleri kurularak çalışmalara başlanmıştır.

Ülkemizde genel itibariyle engelliler genellikle yoksullar ve muhtaçlar kategorilerinde ele alınarak, engelliler için özel eğitim programlarının yapılması, ulaşım hizmetlerinde kolaylıklar sağlaması ve Avrupa Birliği fonlarıyla desteklenen projelere yer ayrılmıştır. Küçük ölçekli kent belediyelerini belirtmek gerekirse eğer, engellilik hizmetleri ayrı bir birim ve hizmet alanı olarak belirtilmeyerek, sosyal

yardımların veya kültürel birimlerin yürüttüğü az miktardaki projelerde sınırlı düzeyde etkileri olmuştur.

Engellilerin ulaşım sorunlarını çözmek amacıyla 2002 yılında engelli indirimi olanağı sağlanmaya başlanmış, 2004 yılında ise 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na eklenen hükümlerle yapılan düzenlemeyle birlikte, büyükşehir belediyelerinde engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere özürlü hizmet birimlerinin oluşturulması esası benimsenme çalışmalarına başlanmıştır (Çağlar, 2009:562).

2005 yılında yerelleşme politikaları içerisinde "II. Özürlüler Şurası" toplanmasıyla birlikte, "Yerel Yönetimler ve Özürlüler" ana teması konusu üzerinde tartışmalar yapılmıştır. En somut yasal adım 2005 yılındaki çıkarılan yasayla en somut adımlar atılmaya başlanmış ve engellilik alanında çerçeve kanun niteliğini barındıran "5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun" düzenlenmiştir. Dolayısıyla belediye yasasında yer alan konularda değişiklikler yapılmasıyla belediyelerin sosyal hizmet işlevi yeniden düzenlemeden geçirilmiştir.

SONUÇ

Vatandaşlarının sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarını düzeltmeyi, sosyal risklere karşı korunmasını hedefleyen günümüz sosyal devletleri, sosyal belediyecilik uygulamalarının etkin bir şekilde işlemesi adına toplumdaki refah düzeyini arttırmaya yönelik yaşam boyu gelişme göstermiştir.

Tarihsel süre boyunca sosyal ve ekonomik sorunlara karşı çözüm üreten ilk uygulamaların ağırlıklı olarak sosyal yardımlar ve hayırseverlik çerçevesinde gelişme göstermiştir. Sosyal devlet dönemine kadar gelişme gösteren bu uygulamalar merkezi yönetimin dışında aile ve dini kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. Sosyal belediyeciliğin temelleri bu uygulamalara dayanmaktadır. Yoksulluk yasalarına kadar uzanan bu uygulamalar, sosyal belediyecilik anlayışının şekillenmesinin temelini oluşturmuştur.

Türkiye'deki sosyal belediyecilik anlayışı ise Batı'daki uygulamalara paralel bir şekilde gelişme göstermeyerek sanayileşmeye geç başlayan bir ülke olarak Türkiye'de gelişmeler 1970'li yıllardan itibaren gelişme göstermiştir. Ancak 1980 yılında yaşanan darbe ile ortadan kaybolmak zorunda kalmıştır. 1980'li yıllardan itibaren sosyal yapıyla birlikte sosyal devlet anlayışında görülen değişikliler devletin uygulamalarında artış meydana getirmiştir. Bu durum vatandaşların sosyal açıdan beklentilerini artmasına yol açmıştır. 1990'lı yılların sonu itibariyle sosyal belediyecilik anlayışı belediyeler tarafından gittikçe benimsenen bir anlayış haline dönüşmeye başlamıştır.

Demokratikleşme eğilimleri ve halka yakınlık arz etmesi bakımından merkezi yönetimin görev ve yetkilerinden bazılarının yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Türkiye nüfusunun sürekli artış göstermesi, bireylerin köylerden şehirlere göç etmesiyle birlikte merkezi yönetimler, vatandaşlara daha iyi hizmet verebilmek amacıyla her kesimle iletişim sağlayabilmek adına yerel yönetimlere sosyal belediyeciliğin gereklerini yerine getirmeleri için birçok düzenlemeler yapılmıştır.

Sosyal belediyecilik sayesinde belediyeler sadece alt yapı hizmetlerinin sunulmasının ötesine geçerek, yerel yönetimlerin sosyal sorunlara çözümler bulunmasında birebir sorumlu hale gelmiştir. Dolayısıyla sosyal belediyeciliğin belediyelerin sosyal fonksiyonlarını arttırarak sosyal yaşamlarında aktif bir hale gelmesini sağlayan bir anlayış olarak ortaya koymaktadır. Yardım etme ve gözetme fonksiyonlarıyla muhtaç durumunda bulunanlara barınma ihtiyacından gıda ihtiyacına, sağlık alanlarında genel bakım hizmetlerine kadar ortaya çıkan sosyal belediyeciliğin yüklediği sorumluluklar halk ile belediye arasında güçlü bir iletişimi gerekli hale getirmektedir.

Yerel idarelerde kalkınma yapılarak ilerlemenin sağlanabilmesi için yapılacak politikaların temel ilkeler içerisinde olan insan odaklı olma anlayışı ile uyumlu politikalar yürürlüğe girmeli ve uygulanması sağlanmalıdır. Ayrıca sosyal belediyecilik anlayışı alanında toplumun bilhassa dezavantajlı kesimlerine yönelik yapılacak hizmetlerin hem insan odaklı olması hem de yerel kalkınma anlayışı içerisinde bulunan kapsayıcılık ilkesi ile uyumlu olarak sunulması gerekmektedir. Dolayısıyla sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal boyutlarının da göz ele alınarak bu hizmetlerin, toplumun dezavantajlı kesimlerinin ihtiyaçlarını gidermekle beraber yerel kalkınmaya da bit katlı sağlayacaktır.

Sosyal belediyecilik alanında uygulama araçlarına bakıldığında; maddi yardımlar, sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilatasyon, istihdam, danışmanlık gibi fonksiyonları olmaktadır. Yerel yönetimlerin kaynaklarının kısıtlı derecelerde olması ve sosyal politika alanında merkezi yönetimin temel aktör olarak algılanıyor olması, belediyelerin kısa süreli geçici çözümler üretmesine dolayısıyla belediyelerin sosyal politika uygulamalarına bakıldığında eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik faktörlerinin yerine, hedefe daha kolay ulaşılabilen ve daha az maliyet gerektiren sosyal yardımlar alanı üzerine ağırlık vermişleridir. Belediyeler hizmet kalitesi ve halkın memnuniyetine yönelik kurumlar olduğundan dolayı daha kaliteli hizmet üretme çabalarını ortaya koymalıdır.

Ülkemizde belediyelerin sosyal belediyecilik alanında birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Belediyeler de ağırlık olarak siyasetin etkisinin görülmesi, uzun

vadeli çözümler yerine kısa vadede ulaşabilecek çözümler bulmaya çalışan, belirli düzeylerde bilgiye sahip olmayan sosyal hizmetlerin ve yardımların olması, yerel-yerel ve merkez-yerel arası kopuk ilişkilerinin olması, yapılan ve yapılmakta olan hizmetlere halkın gönüllü katılımına olanak sağlayan program ve projelerin az miktarda olması, belediyelerin mali imkanları bir yana, fiziki ve beşeri kaynaklarında da farklılıklarının oluşuyor olması, uzaman personel eksikliğinin yaşanması en önemli sorunlar olarak belirtilebilir.

Sosyal belediyecilik içerisinde sunulan yardımlar ve yapılan hizmetler itibariyle kadını öne alan bir yapı olduğu belirtilebilir. Bunun kaynağı olarak kadının hizmet sunanlar ya da genel bir bakış açısıyla toplum nezdinde anne olarak algılanması, annelik vasfını dikkate aldığını söylenebilir. Anne kimliğinin bir sonucu olarak kadının sahiplendiği varlıkları evi için bilhassa da çocukları için kullanacağı düşüncesi sosyal nitelikli yardımların ve sosyal hizmetlerin niteliğinin kadın odaklı olmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla bu anlayışla birlikte uygulanacak politikalar ve sağlanacak sosyal yardımlar kadın ihtiyaçları için geçici bir kaynak olmaktan ötesini yapamayacak ve yoksulluğu ortadan kaldırmaktansa daha çok etkisini azaltmaya yönelik olacaktır.

Sonuç olarak, Türkiye'de büyük kentlere göçün devam etmesi, kentleşmenin ve kentlerde yaşayan nüfusun yükselmeye devam etmesi, işsizlik oranlarında artışlar yaşanıyor olması, gelirler arasında adaletsizliklerin yaşanması, toplumsal kesimlerde ayrışmalar kopuklukların devam etmesiyle, belediye yönetimlerinde sosyal belediyecilik uygulamalarına olan ihtiyaç artarak devam etmeyi sürdürecektir.

KAYNAKÇA

Abel Smith, Brian. (1992). "The Beveridge Report: Its Origins and Outcomes", *International Social Security Review*, Vol. 45, No: 1-2

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge, www.aile.gov.tr /data/... /athgm_ teskilat_ ve_ gorevleri_ yonergesi.pdf (Erişim Tarihi: 20.04.2018), 2016

Akdoğan, Yalçın (2006). "Sosyal Belediyecilik", *Yerel Siyaset Dergisi*, Sayı:3

Aksan, Gamze (2012). "Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 27

Aktan, Coşkun Can ve Vural, İstiklal Yaşar (2002). *Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri*, Hak-İş Yayınları, Ankara

Aktan, Coşkun Can (2003). *Moderniteden Postmoderniteye Değişim*, Çizgi Kitabevi, Konya

Aktan, Coşkun Can ve Özkıvrak Özlem (2008). *Sosyal Refah Devleti*, Okutan Yayınları, Ankara

Akyüz, Ferhat (2008). "Sosyal Yardımdan Sosyal Sigortaya: Bismarckyan ve İngiltere Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Tarihsel Dönüşümü", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/5

Alpaydın, Yusuf (2008). *Türkiye'de Yoksulluk ve Eğitim İlişkileri,* İLEM Yıllık, Yıl: 3, Sayı: 3

Altan, Ömer Zühtü (1980). *Kadın İşçileri ve Türkiye'de Kadın İşçilerin 1475 Sayılı İş Kanunu ile Korunması,* İTİA, Eskişehir

Altan, Ömer Zühtü (2007). *Sosyal Politika Dersleri,* Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

Altuntaş, Betül ve Atasü Topcuoğlu, Reyhan (2014). "Engelli Hakları, Bakım Güvencesi ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü Çerçevesinde Evde Bakım Hizmeti", *VI. Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu*, Eskişehir

Andaç, G. (1997). *Ulaşılabilirlikte Boyutsal Kriterler,* Yapı Dünyası, Şubat, Sayı: 20, Ankara

Arıkboğa, Erbay; Oktay, Tarkan ve Yılmaz, Nail (2007). *Belediye Meclisleri Örneği: İstanbul Örneği*, Beta Yayınları, İstanbul

Atar, Yavuz (2000). *Türk Anayasa Hukuku*, Mimoza Yayınları, Konya

Ateş, Hamza (2009). Sosyal Belediyecilik, *Çerçeve Dergisi,* http://www.musiad.org.tr/contentimages/arastirmalaryayin/pdf/cerceve_dergisi_49.pdf, (Erişim Tarihi: 29.10.2018), Ocak

Avcı, Özlem Haskan ve Yıldırım, İbrahim (2014). Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*

Aydın, Murat (2008). *Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler*, Yedirenk Yayınları, İstanbul

Aydınlı, Halil İbrahim (2004). *Sosyo-Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Belediyeler*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara

Aysan, Mehmet Fatih (2013). *Sosyal Politikada Yeni Eğilimler ve Yerel Yönetimler, Kentleşme ve Sosyal Politikalar,* Şehir ve Düşünce Merkezi Yayınları, İstanbul

Balcı, Sezai (2013). *Osmanlı Devleti'nde Engelliler ve Engelli Eğitimi Sağır Dilsiz ve Körler Mektebi*, Libra Yayınları, İstanbul

Barr, Nicholas. (2004). *Economics of the Welfare State,* Oxford University Press, Oxford

Batal, Salih (2016). Yoksulluk Kavramının Yerelleşmesi: Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetimlerin Konuya Yaklaşımı, *II. Ulusal Kent Konseyleri Sempozyumu*

Batuman, Bülent, (2010), "Toplumcu Bir Belediyecilik Modeli: 'Yeni Belediyecilik Hareketi' 1973-1977", *Mülkiye Dergisi*, Cilt: 34, Sayı: 266

Beki, Abdülkadim (2008). *Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Ümraniye Belediyesi örneği*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya

Belediye Kanunu (13 Temmuz 2005), Resmi Gazete, 5393/25874

Berber, Metin (2006). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma,* Derya Kitabevi, Trabzon

Block, Fred ve Somers, Margaret (2003). *In the Shadow of Speenhamland: Social Policy and the Old Poor Law*, *Politics Society*

Bostanoğlu, Özer (1990). "Türk Belediyeciliğinde Güncel Tarihsellik", *Amme İdaresi Dergisi*, Sayı: 23

Bozok, Nihan (2011). *Sosyolojik Değerlendirme Raporu*, Boyner Yayınları, İstanbul

Briggs, Anne (2000). "The Welfare State in Historical Perspective", C. Pierson ve F. G. Castles (Ed.). The Welfare State: A Reader, USA: Blackwell Publishing

Caillods, Françoise (1998). *Education strategies for disadvantaged groups: Some basic issues*. UNESCO, International Institute for Educational Planning

Can, Hasan (2006). *Sosyal Belediyecilik ve Ümraniye,* Yerel Siyaset, Yıl: 1, Sayı: 5, Mayıs

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (2009). *Türkiye'de Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler Alanındaki Yasal ve Kurumsal Yapının İncelenmesi, Aile, Çocuk, Özürlü, Yaşlı ve Diğer Kişilere Götürülen Sosyal Hizmetlerin ve Sosyal Yardımların Genel Olarak Değerlendirilmesi, Bu Hizmetlerin Düzenli ve Verimli*

Şekilde Yürütülmesinin ve Geliştirilmesinin Sağlanması Hakkında, Araştırma ve İnceleme Raporu, Sayı: 4, Ankara

Coşkun, Ali (2011). *Sosyal Değişme, Kadın ve Din*, Rağbet Yayınları, İstanbul

Çağlar, Selda (2009). *Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuk Sisteminde Engellilerin Eğitim Hakkı ve Devlet Yükümlülükleri*, Beta Yayınları, İstanbul

Çakır, Mesut ve Şansel, Aldemir (2001). "Yoksulluğun Küresel Boyutları", *Avrupa araştırmaları Dergisi*, 9(2)

Çakır, Özlem (2008). "Türkiye'de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 31, Kayseri

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (2010). "Ulusal İstihdam Stratejisi Eylem Planı", *İstihdamda Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımını Artırmak IV. Alt Komite*, Ankara

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2016). *DESİP Hakkında,* http://www.desip.org/proje- bilgileri/desip-hakkinda/ (Erişim Tarihi: 27.02.2018)

Çelik, Abdullah (2014). Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt:16, Sayı:1

Çelik, Behiç (1995). *Türk Belediyeciliğinin Tarihsel Gelişimi,* Yeni Türkiye, Cilt: 1, Sayı: 4

Çetinel, Fatmagül ve Dalkıranoğlu, Tülin (2008). "Konaklama İşletmelerinde Kadın ve Erkek Yöneticilerin Cinsiyet Ayrımcılığına Karşı Tutumlarının Karşılaştırılması", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Kütahya

Çiçek, Eda (2012). *Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Politikaları: Batı Akdeniz Örneği*, Türk Belediyeler Birliği, Ankara

Devlet Planlama Teşkilatı (1982). *Kent Eşiği Araştırması, (Türkiye için Kent Tanımı)*, Ankara

Devlet Planlama Teşkilatı (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara

Dikmen Nedim ve Maden, Derya (2012). Kadın Akademisyenlerin Görünmeyen Emeği Üzerine Bir Araştırma: Ordu Üniversitesi Örneği, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı: 11

Dilik, Sait (1943). "Atatürk Döneminde Sosyal Politika", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (2011). *Dilovası'nda Dezavantajlı Grupların İstihdam Potansiyelinin Artırılması: Araştırma Sonuç Raporu*, Marka Yayınları, Kocaeli

Donuk, Abdülkadir (1991). "Çeşitli Topluluklarda ve Eski Türklerde Aile", *Aile Yazıları 1: Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara

Ekzen, Nazif (2009). *Türkiye Kısa İktisat Tarihi: 1946'dan 2008'e İliştirilmiş Ekonomi*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara

Enç, Mithat (1972). *Eski Toplumlarda Körler, Görme Özürlüler Gelişim, Uyum ve Eğitimleri*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara

Engelliler Hakkında Kanun, Resmi Gazete. 01.07.2018

Erbay, Yusuf ve Akgün, Hasan (2013), *Modernleşmeden Küreselleşmeye Türkiye'de Yerel Yönetimler Tarihi Ve Bugünü,* Kazancı Kitap, İstanbul

Ergun, Sezen ve Bozkurt, Ömer (1998). *Kamu Yönetimi Özlüğü*, TODAİ Yayıncılık, Ankara

Erkul, Hüseyin (2010). *Türkiye'de Yerel Yönetimler*, Detay Yayıncılık, Ankara

Ersöz, Halis Yunus (2005). "5272 sayılı Yasa Öncesinde Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi,* Sayı: 50

Ersöz, Halis Yunus (2006). "Sosyal Politika-Refah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 55, Sayı: 1

Ersöz, Halis Yunus (2007). "Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü", *Sosyal Politikalar Dergisi,* Kış, Sayı: 2

Ersöz, Halis Yunus (2011). *Sosyal Politikada Yerelleşme*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul

Eryılmaz, Bilal (2006). *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*, İşaret Yayınları, İstanbul

Es, Muharrem ve Ateş Hamza (2004). "Kent Yönetimi, Kentlileşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 48

European Charter For Women in the City. (1994)

Flora, Peter. ve Arnold. J. Heidenheimer. (1981). "The Historical Core and Changing Boundaries of the Welfare State", P. Flora ve A. J. Heidenheimer (Ed.). *The Development of Welfare States in Europe and America* içinde. New Jersey: The State University

Fırat, Serap A. (2008). "Belediyelerin Engellilere Dönük Sosyal Hizmet Projeleri", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Cilt:19, Sayı: 1

Fırat, Serap A. (2009). "Engelsiz Bir Kent Tasarlamada Yerel Politikaların Önemi", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 2

Fraser, Derek. (1984). *The Evolution of the British Welfare State*, London: Palgrave

Gilbert, Neil. (2002). *Transformation of the Welfare State: The Silent Surrender of Public Responsibility,* Oxford: Oxford University Press

Görmez, Kemal (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye,* Vadi Yayınları, Ankara

Göze, Ayferi (2005). *Liberal, Marxiste, Faşist, Nasyonel Sosyalist ve Sosyal Devlet,* Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Gözübüyük, Şeref (2003). *Yönetim Hukuku,* Turhan Kitabevi, Ankara.

Gül, S. Songül (2013), "Sosyal Devlet Ya Da Refah Devleti Nedir?", *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi, Toplumcu Belediyecilik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları*, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul

Gümüş, D. Çağlayan (2001). *Kent İçi Toplu Taşımacılık Hizmetlerinde Özürlüler İçin Ulaşılabilirliğin Sağlanması,* Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Özürlüler Uzmanlığı Tezi, Ankara

Güneş, Sadık (2008). *Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü*, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara

Güngör, Fatih ve Özuğurlu, Metin (1997). "İngiliz Yoksul Yasaları: Paternalizm, Piyasa ya da Sosyal Devlet", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Tartışma Metinleri,* Sayı: 3, Şubat, Ankara

Güran, Tevfik. (2011). *İktisat Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul

Güzel, Ali ve Okur, Ali Rıza (2002). *Sosyal Güvenlik Hukuku*, İstanbul

Hay, James Roy (1975). *The Origins of the Liberal Welfare Reforms 1906-1914*, London, Macmillan

Harman, Ömer Faruk (2001). *"İslam Öncesi Dinlerde ve Toplumlarda Kadın",* TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 24

Hennock, Peter. E. (2007). *The Origin of the Welfare State in Englandand Germany, 1850-1914: Social Policies Compared*, Cambridge: Cambridge University Press.

İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi, http://www.ikg.gov.tr/kadin-istihdaminin-desteklenmesi-operasyonu-i/ (Erişim Tarihi: 09.04.2019)

Kantarcı, Hasan B. (2003), "Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik ve Türkiye"de Zorunlu Askerlik Hizmeti", Cilt: 6, Sayı: 10, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler*

Enstitüsü Dergisi, http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c6s10/makale/c6s10m5.pdf. (Erişim Tarihi: 19.09.2018)

Karakaş, İsa (2010). *Dezavantajlıların da Daire Başkanlığı Kuruldu*. http://www.isakarakas.com.tr /dezavantajlilarin-da-daire-baskanligi-kuruldu/ (Erişim Tarihi: 27.02.2018)

Kaya, Erol (2003). *Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma*, İstanbul, İlke Yayıncılık

Kaya, Erol (2007). *Kent Yönetiminde Yeni Yaklaşım Yerel Kalkınma Yönetimi*, Okutan Yayıncılık, İstanbul

Kaya, Erol (2009). *Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli*, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara

Kaya, Faruk (2011). "Ağrı Kent Profilinde Sosyo-Ekonomik Boyutlarıyla Kentsel Yoksulluk", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 15 ,cilt: 2

Keleş, Ruşen. (2006). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul

Kennnedy, Gavin (2008). Adam Smith: A Moral Philosopher and His Political Economy, New York, Palgrave

Kesgin, Bedrettin (2012). "Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Ağustos, Sayı: 26

Kesgin, Bedrettin (2012). *Sosyal Belediyecilik*, Ekin Kitabevi, Bursa

Kızılaslan, Hale Güzin (2009). "Kentleri Yaşanabilir Kılmak ya da Kadınlar için Erişilebilir Kentler", http://v3.arkitera.com/h40698-kentleri-yasanabilir-kilmak-ya-da-kadinlar-icin-erisilebilir-kentler.html

Kızılboğa, Özaslan, Rüveyda ve Alıcı, Orhan Veli (2015). Türkiye'de Yerel Yönetim Bakanlığı Deneyimi ve Günümüzdeki Gerekliliğinin Sorgulanması, İstanbul

Koçak, Süleyman Yaman ve Ekşi Ali (2010). "Katılımcılık ve demokrasi perspektifinden Türkiye'de Yerel Yönetimler", *Süleyman Demirel Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:21

Koray, Meryem ve Topçuoğlu, Alper (1995), *Sosyal Politika,* Ezgi Kitabevi, Bursa

Koray, Meryem (2005*). Sosyal Politika*, İmge Kitabevi, Ankara

Kurt, Abdurrahman (2009). *İslam Çalışma Ahlakı*, Emin Yayınları, Bursa.

Malthus, Thomas Robert (1798). *An Essay on the Principle of Population* ,London

Mayer, Steven E. (2003), *What is a "Disadvantaged Group*, Effective Communities Project

Onar, Sıddık Sami (1966). *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, İsmail Akgün Matbaası, Cilt: 1, İstanbul

Ortaylı, İlber (1974). *Tanzimat'tan Sonra Mahalli İdareler,* TODAİE Yayını, Ankara

Öğülmüş, Selahaddin (2011), "Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü", *Aile ve Toplum,* Temmuz-Ağustos

Öksüz, Nazan (2007). *Mesleki Eğitim Kurslarının Kadınların İstihdam Edilebilirliğine Katkısı ve İŞKUR'un Üstlenebileceği Roller,* Uzmanlık Tezi, Ankara

Ölmez, Tuba Olcay (2007). *Sosyal Yardım Sistemi İçerisinde Yerel Yönetimlerin Yeri,* Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Öz, Cihan Selek ve Yıldırımalp, Sinem (2009). Türkiye'de kentsel yoksullukla mücadelede sosyal belediyeciliğin rolü. http://www.sosyalhaklar.net/2009/bildiri/oz.pdf (Erişim Tarihi, 15.04.2019)

Özbek, Nadir (2011). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet*, İletişim Yayınları, İstanbul

Özbudun, Ergun (2002). *Türk Anayasa Hukuku,* Yetkin Yayınları, Ankara.

Özdemir, Süleyman (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul

Özer, Ahmet (1995). *Türkiye'nin Yönetim Yapısına Toplu Bakış ve Yeniden Düzenleme İhtiyacı,* Türk İdare Dergisi, Yıl: 67

Özer, Mehmet Akif, (2015). Sosyal Ekonomi Politikaları Kapsamında Sosyal Belediyecilik Anlayışı, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Yıl: 15, sayı: 35, Temmuz- Aralık 2015

Özer, Mehmet Akif ve Akçakaya Murat (2015). Yerel Yönetimler, Mali Boyut, Gazi Kitabevi, Ankara

Özgökçeler, Serhat ve Alper, Yusuf (2010). "Özürlüler Kanunu'nun Sosyal Model açısından Değerlendirilmesi", *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1

Öztürk, Mustafa (2011), *Türkiye'de Engelli Gerçeği,* MÜSİAD Cep Kitapları:30

Palabıyık, Hamit (2007). "İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt:5, Sayı: 1

Pektaş, Ethem Kadri (2010) "Türkiye de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar*", Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Akademik İncelemeler Dergisi,* Sayı:5

Polanyi, Karl (1986), *Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri*. (Çev. Ayşe Buğra), Alan Yayıncılık, İstanbul

Polat, Erkan (1998), *Özürlüler İçin Tasarımda Erişebilir ve Yaşanabilir Yaya Mekanları: Ankara-Kızılay Yaya Bölgesinde Sakarya Caddesi Yaya Mekanı Örneklemesi*, Fen Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara

Polatoğlu, Aykut (2003). *Kamu Yönetimi Genel İlkeler ve Türkiye Uygulaması,* ODTÜ Yayıncılık, Ankara

Ragıp, Yazır (1981). *Görsel Genel Kültür Ansiklopedisi,* Görsel Yayınları, İstanbul

Sallan Gül, Songül (2000), "Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,* Sayı: 40

Sallan Gül, Songül (2006). *Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm Muhafazakarlık Kıskacında Refah Devleti*, Ebabil Yayınları, Ankara

Sallan Gül, Songül (2014). Engelsiz Yaşam Yeni Gücümüz: Çözümlerden Konuşmak, *Dezavantajlı Gruplar Eğitim ve İstihdam Sempozyumu*, 6-7 Kasım 2014 Kocaeli Bildiri Kitabı

Selek, Cihan (2010). *Sosyal Belediyecilik Bağlamında Evde Bakım Hizmetler (İstanbul, Ankara ve Kocaeli Büyükşehir Belediyeler Örnekler),* Yayınlanmış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya

Serter, Nur (1994), *Devlet Görevlerindeki Gelişmelerin Sonucu Olarak Sosyal Devlet,* İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul

Seyidoğlu, Halil (1999), *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, Güzem Can Yayınları, İstanbul

Seyyar, Ali (2012). *Sosyal Hizmetler Nedir?* http://www.sosyalsiyaset.net/documents/sh.htm. (Erişim tarihi: 23.08.2018)

Seyyar, Ali (2008), "Sosyal Siyaset Ekseninde Yerel Özürlüler Politikası", *Yerel Siyaset Dergisi*, Mart, http://www.yerelsiyaset.com/pdf/mart2008/18.pdf, (Erişim Tarihi: 28.10.2018)

Sezer, Özcan ve Önder, Özgür (2012), "Sosyal Belediyecilik Bağlamında Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılımın İncelenmesi", *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 12, Sayı: 12

Sezer, Birkan Uysal (1992). Büyük devlet-Küçük Devlet Tartışması, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 4

Sezik, Murat (2016). Türkiye'de Sosyal Belediyeciliğin Gelişimi ve Sorun Alanları, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2

Sipahi, Esra Banu (2006). "Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk", *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 11

Soysal, Mümtaz (1974). *100 Soruda Anayasanın Anlamı,* Gerçek Yayınevi, İstanbul

Sözer, Ali Nazım (1997). *Sosyal Devlet Uygulamaları,* Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti Yayınları, İzmir

Şengül, Ramazan (2014). *Yerel Yönetimler*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli

Şenkal, Abdülkadir (2005). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*, Alfa Yayınları, İstanbul

Şentürk, Burcu (2016). "Türkiye'de Kadın Emeğine Genel Bir Bakış Akademik", *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 31

Talas, Cahit (1991). "Öğretilerde Sosyal Devlet". *İnsan Hakları Yıllığı,* Cilt:13

Talas, Cahit (1992), *Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi*, Bilgi Yayınevi, Ankara

Talas, Cahit (1999), *Ekonomik Sistemler*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

Taşçı, Faruk (2007). 1980 Sonrası Türkiye'de Sosyal Yardımların Analiz, İstanbul Üniversitesi

Taşpınar, Mehmet, *Kadın İşgücünün Mesleki Eğitimi,* http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEP-I/files/img/mesleki_egitim_kadin.pdf (Erişim Tarihi: 25.01.2018)

Tekeli, İlhan (1990). "Cumhuriyetin Altmış Yıllık Belediyecilik Deneyinin Değerlendirilmesi Üzerine", *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Uluslar arası Sempozyum*

Bildiri ve Tartışmalar Kitabı, 23-24 Kasım, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Metropol İmar A.Ş., IULA-EMME

Tekeli, İlhan, (1991), "Vedat Dalokay'ın Ardından Belediyecilik Deneyi Üzerine", *Mülkiyeliler Dergisi,* Cilt: 15, Sayı: 131

Tekeli, İlhan (1992). *Belediyecilik Yazıları (1976-1991),* IULA Yerel Yönetim Dünyası, İstanbul

Tekeli, İlhan (2009). *Cumhuriyet Belediyeciliğinin Öyküsü*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

Tokol, Ayşen (2000). *Sosyal Politika*, Rota Ofset Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş., Bursa.

Topgül, Seda (2013). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*

Toprak, Düriye ve Şataf, Ceyda (2009), "Türkiye'de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, www.sobiad.org/ejournals/dergi SBD/arsiv/sbd.../02 duriye toprak.pdf (Erişim Tarihi: 17.05.2019)

Uçaktürk, Tülay; Uçaktürk, Ahmet ve Özkan, Mehmet (2009). "Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Belediyecilik: Biga Belediyesi Örneği", *VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi*, Çanakkale

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği, http://IFSW.org ,(Erişim Tarihi: 16.05.2019)

Urhan, Vahide Feyza (2008). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması, *Sayıştay Dergisi*, Sayı:70

TODAİE (1991). *Kamu Yönetimi Araştırması (KAYA) Genel Rapor,* Ankara

Tümer, Günay (1994). "İslam'da Kadın", *İlk Kadın Mitingi' nin 75. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara

Türkiye Özürlüler Araştırması 2002 (2004). T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Ankara

Uslu, Harun (2013). Sosyal Politika Açısından Belediyeler ve Sosyal Belediyecilik, "*Yerel Yönetimlerde Güncel Sorunlar ve Tartışmalar"*, Seçkin Yayınları, Ankara

Yalçın, Cemal (2004). Göç sosyolojisi, Anı Yayınları, Ankara

Yay, Serdar (2014). *Tarihsel Süreçte Türkiye'de Sosyal Devlet,* Cilt: 3, Sayı:9

Yediyıldız, Bahaeddin (1994). Tarih, MEB Yayınları. İstanbul

Yıldırım, Selahattin (1990), "Yerel Yönetim ve Demokrasi", *Türk Belediyeciliği' nde 60 Yıl Uluslararası Sempozyum*, Ankara Büyükşehir Belediyesi, 23-24 Kasım, Ankara

Yıldırım, Aziz (2009). Sosyal Yardımların Koordinasyonunda sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS) ve Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri projesi, *4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Sosyal Politikanın Yönetişim Sempozyumu "Sosyal Politikanın Yönetişim"*, 19-20 Kasım, Ankara

Yıldırım, Selahattin, (2013), *Türkiye'de Toplumcu Belediyecilik 1973-1980*, Çankaya Belediyesi Yayınları, Ankara

Yılmaz, Abdullah Tamer (2016). *Dezavantajlı Gruplara Yönelik Uygulanan Mesleki Eğitim Kurslarının Etkilerinin İncelenmesi ve Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesine Yönelik Önergeler,* Ankara

Yurt İçinde İşe Yerleştirme Hizmetleri Hakkında Yönetmelik Resmî Gazete Tarihi: *25.04.2009) Devlet Kurumları* (2018), "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı", https://www.turkiye.gov.tr/aile-ve-sosyal-politikalar-bakanligi, (Erişim Tarihi: 14.09.2019)

Zengin, Eyüp ve Öztaş, Cemal (2009), "Yerel Yönetimler ve Sosyal Yardımlar: Üsküdar Belediyesi Örneği", *Aile ve Toplum, Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, İstanbul

1580 Sayılı Belediye Kanunu, http://www.yds.gov.tr/dosyalar/1326978039-1580.pdf (Erişim Tarihi: 20.04.2018)